

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

MARJETA VAUPOT

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

SOCIALNO POJETNIŠTVO V SLOVENIJI

Ljubljana, maj 2009

Marjeta Vaupot

IZJAVA

Študentka Marjeta Vaupot izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Vlada Dimovskega in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 18. 5. 2009

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 OPREDELITEV PODROČJA IN OPIS PROBLEMA	2
1.1 NAMEN IN CILJI NALOGE.....	3
1.2 PREDVIDENE METODE RAZISKOVANJA	3
1.3 STANJE IN RAZVOJ SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA	3
2 OPREDELITEV SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA	4
2.1 OPREDELITEV SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V EVROPSKI UNIJI.....	5
2.2 OPREDELITEV SOCIALNEGA PODJETNIKA	6
2.3 OPREDELITEV SOCIALNEGA PODJETA	8
2.4 OPREDELITEV PROCESA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA	10
2.4.1 Socialni pogled	10
2.4.2 Operativni pogled	12
2.4.3 Faze delovanja v socialnem podjetništvu	13
3 SOCIALNO PODJETNIŠTVO V EVROPSKI UNIJI	14
3.1 RAZVOJ SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V EVROPSKI UNIJI.....	15
3.2 PRIMERI DOBRIH PRAKS V EVROPSKI UNIJI	16
3.2.1 Avstrija	16
3.2.1.1. Definicija socialne ekonomije in socialnega podjetništva.....	16
3.2.1.2 Definicija upravičencev in ciljnih skupin.....	17
3.2.1.3 Primer Neue Arbeit – Celovec	18
3.2.2.1 Definicija socialne ekonomije in socialnega podjetništva.....	19
3.2.2.2. Definicija upravičencev in ciljnih skupin.....	19
3.2.2.3 Primer Irecoop Veneto	20
3.3 PODPORNO OKOLJE V EVROPSKI UNIJI	22
3.3.1 Avstrija	22
3.3.1.1 Zakonodaja	22
3.3.1.2 Sodelujoči akterji v socialni ekonomiji	22
3.3.1.3 Podporno okolje v socialni ekonomiji.....	23
3.3.2 Italija.....	24
3.3.2.1 Zakonodaja	24
3.3.2.2 Podpora zaposlenim v socialnih podjetjih.....	24
3.3.3 Velika Britanija	25
3.3.3.1 Zakonske podlage.....	26
3.3.3.2 Podporni mehanizmi socialnemu podjetništvu v Veliki Britaniji	26
3.4 RAZVOJNA NARAVNANOST V EVROPSKI UNIJI	27
3.4.1 Skupne značilnosti socialne ekonomije v Evropski uniji.....	27
3.4.2 Modeli socialnega podjetništva	28
4 SOCIALNO PODJETNIŠTVO V SLOVENIJI	29
4.1 RAZVOJ SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI	29
4.2 PRIMERI DOBRIH PRAKS V SLOVENIJI	33
4.2.1 Definicija socialne ekonomije in socialnega podjetništva.....	33

4.2.2 Osebe, ki potrebujejo vključitev v socialno ekonomijo	33
4.2.3 Sodelujoči akterji v socialni ekonomiji	34
4.2.4 ŽELVA, Podjetje za usposabljanje in zaposlovanje invalidov, d. o. o.	34
4.2.5 Zavod RUJ, Velenje	35
4.3 RAZVOJNA NARAVNANOST V SLOVENIJI.....	36
4.3.1 Vzpostavitev institucionalnega, pravnega okvira in vključevanje socialnega podjetništva	36
4.3.1.1 Strategija.....	36
4.3.1.2 Vloga države.....	37
4.3.2 Uvajanje socialnega podjetništva	38
4.3.2.1 Regionalne/lokalne ravni.....	40
4.3.2.2 Pravni okvir	40
4.4 PODPORNO OKOLJE ZA SOCIALNO PODJETNIŠTVO V SLOVENIJI.....	41
4.4.1 Vzpostavitevpodpornega okolja.....	41
4.4.2 Podpora socialnim podjetjem	43
5 OVIRE PRI UVAJANJU SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI	44
5.1 POLITIKA ZAPOSLOVANJA.....	44
5.1.1 Zakonodaja s področja zaposlovanja.....	44
5.2 PRAVNA PODLAGA.....	45
5.2.1 Pomembnejši viri prava za uvajanje socialnega podjetništva	45
5.2.2 Zakonodaja na področju razvoja socialnih podjetij.....	46
5.2.3 Zakonodaja	47
5.2.4 Davčna stimulacija	47
5.3 PODPORNİ MEHANIZMI ZA UVAJANJE SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI	48
5.3.1 Obstoječi podporni mehanizmi za ustvarjanje in razvoj podjetij v sferi socialnega podjetništva	48
5.3.2 Sklad RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov	50
5.3.3 Podporni mehanizmi v podporo uvajanju socialnega podjetništva v Sloveniji.....	51
5. 4 SWOT-analiza socialnega podjetništva v Sloveniji	53
SKLEP.....	55
LITERATURA IN VIRI.....	58
PRILOGA	1

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Model socialnega okvirja (angl. <i>PDCD Framework</i>).....	10
Graf 2: Struktura prihodkov integracijskega socialnega podjetja	23
Graf 3: Institucionalni okvir	37

KAZALO TABEL

Tabela 1: Dejavnosti socialnih podjetij v Italiji	20
Tabela 2: Ciljne skupine socialnih podjetij v Italiji	20
Tabela 3: Odločba italijanskega ustavnega sodišča o zakonski veljavnosti zasebnih.....	24
Tabela 4: Podpora zaposlenim v italijanskih socialnih podjetjih.....	25

UVOD

Podjetništvo, kot ključni element ekonomije, se v današnjem času kaže v različnih oblikah. Večina držav Evropske unije že uveljavlja tako imenovano socialno podjetništvo, do katerega Slovenija, kot enakopravna članica Evropske unije, še ni natančno opredeljena. Socialno podjetništvo je pomemben element, tako gospodarskega kot tudi socialnega področja, saj povezuje in dopolnjuje obe področji. Ne le, da povezuje obe področji – ustvarja tudi sinergijske učinke. Socialni podjetniki so glavni iniciatorji socialnega podjetništva in jih poleg ekonomskega vidika (uspešnost podjetja) zanima predvsem socialni vidik (ustvarjanje novih delovnih mest in ponovna integracija marginalnih skupin na trg dela). V Evropski uniji ustvarijo okoli 10 % BDP letno. S svojimi podjetniškimi prijemi skrbijo za to, da se v aktivno vlogo postavijo ljudje, ki so bili nekativni zaradi različnih razlogov. S tem ti pridobijo ponovno vrednost tako na trgu dela kot tudi v doprinosu do države.

V Sloveniji se različne organizacije srečujejo z izzivom socialnega podjetništva. S svojimi podjetniškimi žilicami in voljo ga skušajo tudi uveljaviti ali vsaj začeti. Glavni problem tako predstavlja še neopredeljenost do socialnega podjetništva v Slovenij, saj se z njim nihče ne ukvarja sistemsko. V tem času gospodarske krize bi ga bilo vredno proučiti in čim prej vključiti v eno izmed politik na socialnem ali gospodarskem področju.

Tema socialnega podjetništva je pritegnila mojo pozornost v času, ko sem aktivno sodelovala pri pripravi vzpostavitve pilotnega modela socialnega podjetništva v koroški regiji. Podrobnejši pogled v tematiko socialnega podjetništva me je navdušil z načinom reševanja problematike marginalnih skupin in podjetniškim pristopom menedžerjev socialnih podjetij. Zanimiv je celoten koncept delovanja socialnega podjetništva, kjer je povezanost akterjev na vseh ravneh tako na lokalni kot tudi na regionalni in državni ravni nujna za uspešno reševanje socialne ogroženosti marginalnih skupin.

V prvem delu magistrskega dela sem predstavila različne opredelitve socialnega podjetništva in različne opredelitve socialnega podjetnika. Predstavila sem tudi proces socialnega podjetništva in nakazala razlike med socialnim in klasičnim podjetništvom. V drugem delu sem opisala razvoj socialnega podjetništva v Evropski uniji in razčlenila primere dobrih praks iz Avstrije, Italije in Nemčije. Ključni dejavnik za razvoj socialnega podjetništva v teh državah je bilo podporno okolje. V nadaljevanju sledi opis podpornega okolja v Avstriji, Italiji in Veliki Britaniji. Opisala sem tudi razvojno naravnost socialnega podjetništva v Evropski uniji. Tretji del naloge opisuje socialno podjetništvo v Sloveniji. Opisan je tudi pojem socialnega podjetništva v Sloveniji, njegov razvoj in primeri dobrih praks. Zaključno peto poglavje pa opisuje ovire pri uvajanju socialnega podjetništva v Sloveniji, kot so politika zaposlovanja, pravna podlaga socialnega podjetništva itd. Predstavila sem tudi in SWOT-analizo socialnega podjetništva v Sloveniji.

1 OPREDELITEV PODROČJA IN OPIS PROBLEMA

Analize in pregled razvoja oblik podjetništva v 21. stoletju kažejo na to, da se tako v svetu kot tudi v Evropski uniji razvijajo nove oblike podjetništva. Ena od teh oblik je socialno podjetništvo, ki se od klasičnega podjetništva razlikuje v tem, da temelji na razvoju socialnega kapitala ter ustvarjalnosti in inovativnosti, ki jih socialni kapital omogoča v največji možni meri. Cilj socialnega podjetništva je, da se dobiček prerazporedi nazaj v podjetje. Glavni cilj socialnega podjetništva se kaže v zasledovanju širših družbenih ciljev. Na razvoj takšnih oblik podjetništva vpliva predvsem visoka stopnja socialnega kapitala, ki ob pomoči različnih finančnih virov in posebnega statusa socialnih podjetij omogoča socialnemu podjetništvu visoko stopnjo ustvarjalnosti in odprtosti na nove proizvode in storitve, ki jih ne more zadovoljiti niti javni sektor kot tudi ne profitni sektor. Razvoj socialnega podjetništva še posebej vpliva na večjo učinkovitost in razvoj tako profitnega kot tudi neprofitnega sektorja.

V svetu in Evropski uniji se socialna podjetja predstavljajo kot podjetja, ki so organizirana v oblikah kot kooperative, zadruge, socialna podjetja, fundacije, vzajemne družbe, društva in združenja. Ta z uvajanjem novih podjetniških znanj, spretnosti in novih tržnih pristopov, postajajo učinkovitejša pri zasledovanju svojih ciljev, ki na nov in edinstven način omogočajo, da državljani in organizacije med seboj delijo in koordinirajo vire, spretnosti in znanja na način, da takšno podjetje lahko postane konkurenčno. Ta podjetja ugotavljajo, da je produkt socialnega podjetja visoko kakovostna zaposlitev udeležencev in tako izboljšujejo kakovost življenja, razvijajo nove oblike dela, zagotavljajo socialno kohezijo in pomembno prispevajo k lokalnemu in regionalnemu razvoju. Ključ do tega leži v podpornem lokalnem in regionalnem ter nacionalnem okolju, ki predstavlja razvojna partnerstva med javnim in zasebnim sektorjem.

V Evropski uniji so oblike socialnega podjetništva v zadnjih letih sprožile široko razpravo na politični in strokovni ravni v mednarodnih institucijah kot tudi na ravni nacionalnih in regionalnih vlad. Ugotovitve, da se v Evropi na področju socialnega podjetništva ustvarja okoli 9 milijonov delovnih mest (okoli 10 odstotkov) in prispeva okoli 10 odstotkov k evropskemu družbenemu proizvodu, kaže na dejstvo, da imajo takšne oblike podjetij velik pomen na gospodarskem področju. Vidik, da je ta novi trend podjetništva šele na začetku poti in da so njegove možnosti razvoja še v veliki meri neizčrpane, daje poudarek na nujnost prisotnosti te oblike podjetništva tudi v slovenskem okolju.

Slovenija kot članica Evropske unije je na področju socialnega podjetništva na začetni točki razvoja podobnih organizacij. Največ jih predstavljajo invalidska podjetja in različna društva na področju socialnega vključevanja. Vzrok za takšno stanje se kaže predvsem v pomanjkljivi zakonodaji in pomanjkljivi podpori tako lokalnega, regionalnega okolja kot tudi v pomanjkanju državnega posluha za tovrstni razvoj podjetij.

1.1 NAMEN IN CILJI NALOGE

V nalogi bom primerjala stanje in trend razvoja socialnega podjetništva v Sloveniji in Evropski uniji. Skozi nalogo bom uporabila primer dobrih praks v Evropski uniji in v Sloveniji. Skozi rezultate primerov dobrih praks in skozi strokovno literaturo želim proučiti in ugotoviti razlike v implementaciji, uveljavljanju in razvoju socialnega podjetništva in opozoriti na ovire v razvoju socialnega podjetništva v Sloveniji.

Namen naloge je pokazati skupne točke in razhajanja v razvoju socialnega podjetništva v Sloveniji in v Evropski uniji.

1.2 PREDVIDENE METODE RAZISKOVANJA

Magistrska naloga bo obravnavala pregled socialne ekonomije v Evropski uniji in v Sloveniji, pri čemer gre za strokovnoanalitično delo. V magistrskem delu bo v pretežni meri uporabljen deskriptivni pristop, saj bodo podrobno predstavljeni načini razvoja socialnega podjetništva. Pri tem bom uporabila teoretične in zakonske podlage ter spoznanja s področja raziskave tako, da se bom naslonila na strokovno literaturo tujih in domačih avtorjev, vire, prispevke in članke ter uporabila praktična znanja, ki sem jih pridobila z večletnim delom na področju socialnega podjetništva.

Z zbiranjem podatkov in analizo primerov bom predstavila učinkovitost socialnih podjetij v Sloveniji in članicah Evropske unije, pri čemer bom dobila posnetek stanja na tem področju. Z uporabo komparativne metode bom nato te podatke med seboj primerjala. Skušala bom izvesti primerjavo z bolj ali manj usklajenimi pogledi Evropske unije.

1.3 STANJE IN RAZVOJ SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA

Socialna ekonomija in socialno podjetništvo sta pojma, ki jima lahko pripišemo določene značilnosti, ki ju opredeljujeta. Težko pa ju je enoznačno definirati, saj so tudi pravne opredelitve subjektov socialne ekonomije od države do države različne. Tako lahko govorimo, da gre za organizacije in podjetja, katerih ustanovitelj ni država, ki proizvajajo tržne in netržne proizvode in storitve, vendar so ustanovljene s socialnim (družbenim) ciljem, ki delujejo po demokratičnem principu članov, uporabnikov in zaposlenih ter temeljijo na solidarnosti njenih članov in ne delijo dobička med ustanovitelje, temveč je reinvestiran za potrebe poslovanja ali potrebe skupnosti. Med socialna podjetja tako večinoma prištevamo zadruge, vzajemne družbe, društva, zasebne zavode, invalidska podjetja, druge oblike podobnih organizacij (Predstavitev ASSE, 2008).

Jenko v Dular et al. (2007, str. 21) omenja, da so ena od zelo razširjenih oblik socialne ekonomije v Sloveniji invalidska podjetja, ki jih je po podatkih za leto 2004 delovalo 156 in je zaposlovalo 13.580 delavcev. Med njimi je bilo 6.348 invalidov. Ta oblika socialne

ekonomije temelji na primarnem poslanstvu invalidskega podjetja, ki je usposabljanje in zaposlovanje invalidov. Naloge, ki so povezane z integracijo oz. reintegracijo invalidov v delovno in življenjsko okolje, so strokovna obravnava invalidov, humanizacija njihovega dela in povečanje kvalitete njihovega življenja. Poleg invalidskih podjetij, kot oblike socialne ekonomije, so se sicer v Sloveniji že začele uveljavljati tudi druge oblike, kot so npr. zaposlitveni centri in drugi, vendar v primerjavi z razvitimi ekonomijami Evropske unije še vedno premalo. Tako kvantitativen kot še bolj kvalitativen razvoj (diverzifikacija) socialne ekonomije je ena bistvenih priložnosti na področju spodbujanja zaposlovalne reintegracije in spodbujanja enakih možnosti ter socialnega vključevanja, ki jih Slovenija prepoznava tudi v temeljnih razvojnih dokumentih, kot tudi dokumentih, ki se pripravljajo za koriščenje sredstev strukturne politike v naslednji finančni perspektivi 2007–2013, zlasti iz sredstev Evropskega socialnega sklada (v nadaljevanju ESS).

Spodbujanje in razvijanje različnih oblik socialnega podjetništva je umeščeno v Operativni program za razvoj človeških virov za obdobje 2007–2013, ki je podlaga za črpanje sredstev ESS, ki so neposredno in posredno povezane s prioriteta, opredeljenimi v evropskih in nacionalnih razvojnih dokumentih. Četrta razvojna prioriteta je Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti; znotraj te je tretja t. i. prednostna usmeritev, in sicer: enake možnosti na trgu dela in krepitev socialne vključenosti (Državni razvojni program, 2008).

V prihodnjem razvoju socialnega podjetništva bo potrebno v Sloveniji prvenstveno zagotoviti pravno ureditev socialnega podjetništva ter njegovo financiranje. Potrebno bo zagotoviti primeren menedžment, ki bo vzpodbudil ustvarjanje novih delovnih mest in bo spodbujeval zaposlovanja v neprofitnem sektorju, predvsem v storitvenih dejavnostih. S tem bo omogočen razvoj novih oblik socialnih, socialnovarstvenih in drugih storitev v javnem interesu, kar je tudi ena izmed predvidenih aktivnosti v okviru prve prednostne usmeritve (Dular et al., 2007, str. 21).

2 OPREDELITEV SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA

Ob vse bolj pogostem pojavljanju pojma socialnega podjetništva v svetu ima opredelitev socialnega podjetništva različna mnenja in opredelitve. Socialno podjetništvo ima svoje korenine v zasledovanju širšega pojma podjetništva. Vsi različni pristopi k socialnemu podjetništvu imajo skupno miselnost v zmanjševanju državnih pomoči, kot iniciativen pristop socialnih podjetnikov, da blažijo socialne probleme in kot etični pristop pri podjetništvu z običajno tržno naravnostjo (Branco et al., 2004, str. 14).

Države Evropske unije se pri uvajanju socialnih podjetij v prakso zelo razlikujejo. Izhajajo predvsem iz lokalnih potreb in interesov ter zakonskih podlag, ki so ali v veljavi ali pa jih še pripravljajo. Kljub temu imajo zaposlitvene iniciative, ki jim pomagajo pri prepoznavanju statusa socialnega podjetja (Pave Štefančič, 2005, str. 13).

2.1 OPREDELITEV SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V EVROPSKI UNIJI

Za sledenje podjetniških priložnosti lahko uporabimo tudi socialne mreže, kot pravi Aldrich v Smelser in Swedberg (2005, str. 460), saj različni socialni sloji in njihove značilnosti ljudi ponudijo podjetnikom nove potencialne trge, nove poslovne priložnosti, nove vire kapitala in potencialne investitorje. Socialno podjetništvo uporablja te socialne mreže.

Austin v Mair et al. (2006, str. 4) navaja, da je socialno podjetništvo inovativna socialno naravnana aktivnost, ki se pojavlja v neprofitnem, profitnem in javnem sektorju. Perrini in Vurro v Mair et al. (2006, str. 4) navajata, da je socialno podjetništvo inovativen pristop v podjetništvu, ki spreminja tako socialno kot tudi gospodarsko teorijo in prakso. Nadalje definirata socialno podjetništvo kot dinamičen proces, ki ga vodijo in upravljajo posamezniki ali tim (inovativni socialni podjetniki), ki želijo povezati socialno inovativnost s podjetniško miselnostjo z namenom, da bi ustvarili novo socialno dimenzijo na trgu, tako v lokalnem kot tudi v regionalnem okolju. Robinson v Mair et al. (2006, str. 4) predstavlja definicijo socialnega podjetništva kot proces, ki zajema prepoznavanje ključnega specifičnega problema in ključno rešitev tega problema.

Definicija socialnega podjetništva v Branco et al. (2004, str. 14) je, da je socialno podjetništvo oblika socialnoekonomskih struktur, povezav, institucij, organizacij in posameznikov, ki so sposobni preživeti in so podprti s socialnimi ugodnostmi (povzeto po Flower, 2000). Hoog in drugi trdijo, da daje socialno podjetništvo prednosti podjetniškemu pristopu v socialne namene pred doseganjem tržnih ciljev oziroma namenja dobiček koristim posebnih ranljivih skupin. Na inštitutu za socialno podjetništvo pa trdijo, da je socialno podjetništvo umetnost, kako sočasno doseči oboje, finančno in socialno vračanje naložbe. Nadalje Branco in drugi pravijo, da se socialno podjetništvo deli v dve kategoriji, in sicer v kategorijo profitnega sektorja, ki obsega in poudarja dejavnosti za socialno vključenost in ugodnosti, ki pripadajo tistim, ki združujejo dobro s koristnim, ter v drugo kategorijo, ki se nanaša na aktivnosti, ki pospešujejo bolj podjetniške pristope v neprofitnem sektorju, z namenom povečati organizacijske učinkovitosti in doseči dolgoročne stabilnosti.

Allex Nicholls (2006, str. 12) v svojem delu *Socialno podjetništvo* (angl. *Social entrepreneurship*) govori o socialnem podjetništvu kot o multidimenzionalnem in dinamičnem konstrukt, ki je prepleten med različnimi sferami: med javnim, privatnim in socialnim sektorjem. Organizacijski mehanizem zaposlenih je praktično nepomemben: socialni podjetniki delujejo v javnem, privatnem in socialnem sektorju. Tako nekatere organizacije poslujejo z namenom dobička, ki ga uporabijo v neprofitne namene. Takšne organizacije imajo obliko hibridne organizacije, s katero svoji dejavnosti dodajo tudi socialno vrednost. Medtem ko Leadbeater v Nicholls (2006, str. 12) trdi, da je prisotnost podjetništva prepletena preko vseh treh sektorjev v družbi in je prepoznavna v treh okoljih socialnega podjetništva: v javnem sektorju privzema gospodarske spretnosti, v socialnem deluje kot

zagotovilo za obrobne skupine in v neprofitnem sektorju ponuja možnost podjetniških pristopov.

Socialnemu podjetništvu in družbeni odgovornosti podjetij je predstavnik Evropske komisije Erwan Fourere podal velik pomen. Poudaril je, da vse organizacije, ki se ukvarjajo s socialnim podjetništvom, niso zgolj pomemben ekonomski subjekt, pač pa skrbijo tudi za socialni razvoj držav, saj njihov namen ni ustvarjanje samo dobička (Fouvere, 2005).

Glavna lastnost socialnih podjetij je usmerjenost v socialno področje. Donacije in drugi prispevki so uporabljeni s ciljem, da prispevajo k doseganju širših družbenih ciljev. Večino denarja ustvarijo s prodajo storitev na trgu dela. Dobiček se ne razporejuje med lastnike socialnih podjetij. Člani oziroma zaposleni imajo vlogo pri vodenju podjetja. V socialnih podjetjih je predvideno, da predstavljajo takšna podjetja zdrave, finančne in socialne prispevke, ki imajo večjo prednost kot visoki prispevki na finančnem področju in nižji na socialnem področju (Thompson & Dorhety, 2006, str. 362).

Alain Coheur je v intervjuju, kot predsednik Socialne ekonomije Evrope, poudaril, da socialna ekonomija potrebuje pravni okvir za delovanje v vseh državah članic Evropske unije. Trdi namreč, da je potrebno urediti davčno zakonodajo, da bo primernejša za delovanje tovrstnih podjetij, saj združujejo vse akterje v socialni ekonomiji, kot so klasična podjetja, kooperative, združenja, tudi podjetja in socialna podjetja (Coheur, 2008).

2.2 OPREDELITEV SOCIALNEGA PODJETNIKA

V preteklosti, so raziskovalci posvetili veliko pozornosti podjetnikom (klasičnim). Analizirali so njihova dejanja, tveganja in rast. Raziskali so njihovo »osebno orientacijo« in njihov »notranji nadzor« ter iskali so vzroke za njihovo podjetniško žilico, ki jih sili k ustvarjanju sprememb (Bornstein, 2004, str. 90).

Z oblikovanjem definicij socialnega podjetništva in socialnega podjetja so se oblikovale tudi različne definicije socialnega podjetnika. Po Dees in drugi (2001, str. 5) naj bi bili socialni podjetniki tisti posamezniki, ki v socialnem sektorju povzročajo spremembe, s tem da sprejmejo poslanstvo, da bi ustvarili in ohranili socialno vrednost. Za socialne podjetnike je socialno poslanstvo prioriteta stvar in ne ustvarjanje profita. Prizadevajo si za ustvarjanje dolgoročnih izboljšav. Kot drugo pa prepoznavajo in iznajdljivo izkoriščajo nove priložnosti, zato da bi služili svojemu poslanstvu. Kjer drugi vidijo probleme, socialni podjetniki vidijo priložnost. Imajo vizijo, kako doseči svoje cilje, in so odločeni, da jih dosežejo. Socialni podjetniki so zavezani procesu stalne inovacije, prilagajanja učenju; socialni podjetniki iščejo inovativne načine, da bi njihovi podvigi ustvarjali socialno/družbeno vrednost in da bi pridobili potrebne vire in finančna sredstva za ustvarjanje vrednosti. Delujejo drzno, ne glede na omejenost virov, ki so jim trenutno na voljo; so večji narediti več z manj. Raziskujejo vse možnosti virov sredstev. Imajo velik občutek odgovornosti do ljudi, ki jim služijo in za

rezultate; poskušajo zagotoviti socialne/družbene izboljšave za njihove koristnike in njihove skupnosti, prav tako pa poskušajo zagotoviti atraktivna socialna in finančna povračila njihovim investitorjem. Se pravi, da socialni podjetniki ustanavljajo socialna podjetja zato, da bi ustvarjali neko socialno vrednost in dosegli izboljšave v družbi. So inovativni, iznajdljivi in iščejo priložnosti, da bi dosegli svoj cilj. Dohodek socialnega podjetja pridobivajo na komercialni način, dodatno pa tudi na tradicionalen način (dotacije, zasebne donacije itd.).

Emerson (Nicholls, 2006, str. 12) je opredelil tipe socialnih podjetnikov na inovatorje ali ustanovitelje. Njihov namen je, da proizvajajo nove aktivnosti, ki vzpodbujajo podporno okolje s socialno vizijo.

Za Brinckerhoffa (2000, str. 31) pa razvijanje posla ni nič novega in še posebno nič več nekaj inovativnega za neprofitne organizacije na splošno, saj jih je že mnogo razvilo kakšen posel. Po njegovem naj bi imeli socialni podjetniki določene karakteristike. Te se kažejo kot stalno iskanje novih načinov za služenje svojim uporabnikom, dodajanje nove vrednosti svojim storitvam, sprejemanje tveganja. Vedno pretehtajo socialno in finančno povračilo vsake investicije. Kar je pomembno, je, da jim je na prvem mestu socialno poslanstvo, vendar vedo, da brez denarja ni nobenega poslanstva.

S tega vidika opredeljuje socialne podjetnike tudi Bornstein (Bornstein, 2004, str. 90–91), saj pravi, da so od začetka socialni podjetniki bili imenovani kot humanitarni delavci in niso bili omenjeni kot pravi podjetniki. Nikoli niso bili deležni slave, kot jo dosegajo gospodarski podjetniki.

Socialni podjetniki igrajo pomembno vlogo kot menedžerji sprememb na socialnem področju z ohranjanjem socialne vrednosti (ne samo privatne vrednosti), s prepoznavanjem novih priložnostih na trgu, s trajnim vpeljevanjem inovacij in znanja v podjetje in v poslanstvo podjetja ter z dobrim poslovanjem podjetja (Dart, 2004, str. 414).

V Skoll Foundation pa govorijo, da so socialni podjetniki ustanovitelji sprememb v družbi oziroma pionirji inovativnega podjetništva, ki rešuje težave v družbi. In tega ne počnejo nujno zaradi lastnih materialnih ali denarnih koristi. Težav v družbi se tradicionalno lotevamo predvsem s pomočjo vlad, gospodarske dejavnosti in celo tehnologije, vendar se veliko ljudi zaveda, da družbenih tegob kljub temu še nismo odpravili in da to s tradicionalnimi pristopi tudi ne bo uspelo. Socialni podjetniki se tega zavedajo in zato tudi posvečajo svoj čas in sposobnost njihovem reševanju. Od njihove uspešnosti bo odvisno tudi to, kako se bomo v prihodnje razvijali kot vrsta (Dearlove, 2004).

2.3 OPREDELITEV SOCIALNEGA PODJETJA

Države Evropske unije se pri uvajanju socialnih podjetij v prakso zelo razlikujejo. Izhajajo predvsem iz lokalnih procesov ter zakonskih podlag, ki so ali v veljavi ali pa jih šele pripravljajo. Kljub temu imajo te zaposlitvene iniciative nekaj skupnih značilnosti, ki jim pomagajo pri prepoznavanju statusa socialnega podjetja.

Angleški inštitut za delovno terapijo (angl. *British Institute of Industrial Therapy*) definira socialno podjetje kot običajno dejavnost, ki je strukturirana za proizvodnjo produktov in izvajanje storitev v običajnih okvirjih in pogojih kot vsa ostala podjetja na prostem trgu. Od ostalih podjetij pa se bistveno razlikujejo v tem, da ima večina zaposlenih izkušnjo duševne bolezni in potrebujejo previdno načrtovano, prijazno in razumevajoče delovno okolje. Potrebno je poudariti, da je slednja definicija v mnogih pomenih preozka. Osebe z dolgotrajno obravnavo v psihiatričnih službah niso edina skupina, kateri so socialna podjetja namenjena. Osnovna značilnost socialnega podjetja je nuditi zaposlitev fizično, psihično in socialno prikrajšanim osebam. Omenjena ciljna skupina je potencialna delovna sila za vključitev v socialno podjetje, kjer imajo osebe možnosti spoprijemanja s prostim delovnim trgom in posledično zmanjševati socialno marginalnost. Bistvena cilja socialnih podjetij sta dva. Prvi cilj je zagotavljati podporno okolje, v katerem lahko osebe s posebnimi potrebami razvijajo svoje sposobnosti, ki so eden od pogojev produktivnega delavca. Drugi cilj je postati in ostati podjetje, ki se samo vzdržuje ter svojim vključenim zagotavlja stalno zaposlitev (Pavel & Štefančič, 2005, str. 13).

Socialno podjetje je ekonomsko neodvisna enota, če ima lastno finančno poslovanje. Je zasebno neprofitna organizacija (v skladu s svojim socialnim poslanstvom), kar pomeni, da je profit, ki ga ustvarja, namenjen primarnim ciljem podjetja: ustvarjanju novih delovnih mest za težje zaposeljive. Socialna podjetja delujejo po običajnih gospodarskih pogojih kot vsa ostala podjetja: prodajajo izdelke in nudijo storitve, ki jih tržijo na odprtem trgu. Podjetja morajo postati samostojna v obdobju treh let. Dopustno je, da se stroški ustanavljanja (začetna investicija, subvencije) skozi začetno fazo ne nadomestijo v celoti. Socialno podjetje zagotavlja zaposlovanje težje zaposljivih, vendar ima lahko kot sekundarno tudi rehabilitacijsko vlogo, ki jo kot vsestranski učinek povzročajo delo, delovno okolje in vključevanje v delovno življenje (Pavel & Štefančič, 2005, str. 14).

Eden izmed kriterijev socialnih podjetij je sestava zaposlenih. V socialnih podjetjih niso vsi zaposleni težje zaposljivi. Težje zaposeljive osebe morajo predstavljati najmanj 30 odstotkov zaposlenih. Večina socialnih podjetij je bila ustanovljenih na iniciativo različnih nevladnih organizacij, lokalnih socialnih služb ter strokovnjakov, ki delajo v zdravstvenih in socialnih službah. Le redka socialna podjetja lahko preživijo brez strokovnih delavcev, praktično pa nobeno v začetni fazi. Razmerje med osebami s posebnimi potrebami in ostalo delovno silo lahko povzroča specifične probleme, ki jih je treba upoštevati pri upravljanju socialnih podjetij. Neprizadeta delovna sila je v socialnih podjetjih potrebna predvsem zaradi dveh

razlogov: v manjših podjetjih neprizadeta delovna sila zagotavlja aktivnost v primerih akutnih recidivov, v večjih podjetjih pa je večja potreba po izkušenih delavcih. Obe vrsti delovne sile morata imeti enake možnosti, kar pomeni, da njihove vloge niso definirane glede na to ali pripadajo ciljnih skupini ali ne. Tako težje zaposljivi kot drugi delavci imajo enak status, tako da težje zaposljivi niso diskriminirani. Zaposlitev v socialnem podjetju predstavlja redno zaposlitev in vsebuje pogodbo o zaposlitvi in delavcu zagotavlja plačo, ki je dovolj velika za samopreživetje. Sekundarno pa ima tudi rehabilitacijsko vlogo (Pavel & Štefančič, 2005, str. 14).

Konfederacija evropskih socialnih podjetij, zaposlitvenih in socialnih kooperativ nadalje (angl. *Confederation of European social Firms, Employment and social Cooperatives*) definira socialno podjetje (angl. *social firm*) kot podjetje, ki je ustanovljeno za zaposlovanje ljudi z določenimi nezmožnostmi na trgu dela, kot podjetje, ki uporablja svojo tržno usmerjeno proizvodnjo dobrin, da bi sledilo svojemu socialnemu poslanstvu, zaposluje pomembno število ljudi z določenimi nezmožnostmi ali ostalimi omejitvami na trgu dela. Vsak delavec je plačan po tržnem plačilu ali plači, primer delu, ne glede na njegovo produktivnost. Pomembno je, da so delovne možnosti med ljudmi z določenimi nezmožnostmi in tistimi brez njih enake. Vsak ima enake delovne pravice in obveznosti. Nadalje definira socialno podjetje (angl. *social enterprise*) kot tisto podjetje, ki je ustanovljeno v glavnem za namen pospeševanja ekonomske in socialne integracije ljudi z določenimi nezmožnostmi. Njegove aktivnosti lahko vključujejo usposabljanje, rehabilitacijo in komercialne dejavnosti (Socialna ekonomija v Evropski uniji, 2008).

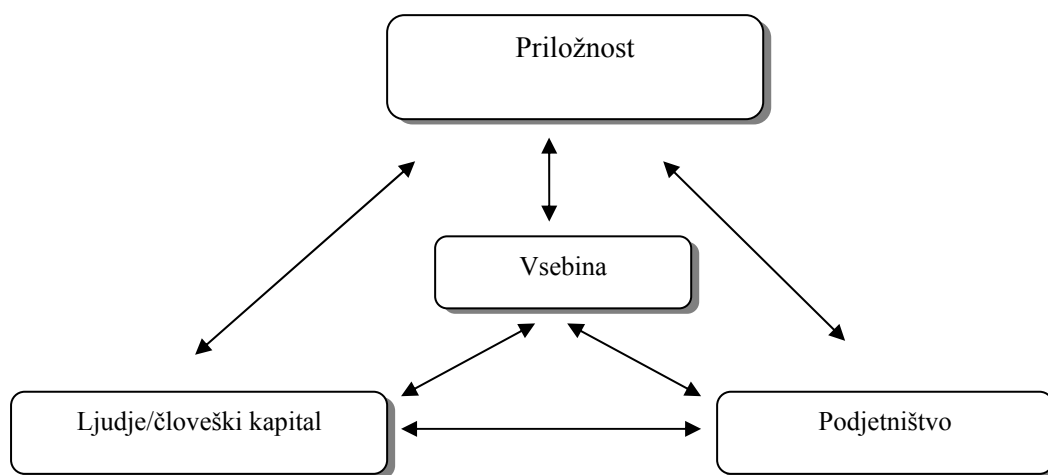
Evropska zveza socialnih podjetij, zaposlitvenih in socialnih kooperativ je bila ustanovljena 1990 v Bruslju in je registrirana kot neprofitna evropska organizacija. Sedež organizacije je v Atenah (Grčija). Trenutno predstavlja 21 organizacij iz 12 držav in dva individualna člana, vendar število članic iz leta v leto nekoliko variira (Socialna ekonomija v Evropski uniji, 2008).

Socialna podjetja so del rasti socialne ekonomije. Socialna podjetja so podjetja, ki delujejo samostojno na trgu, z namenom, da bi zadovoljila socialne potrebe. Njihov namen je povezati ljudi in lokalne skupnosti tako v ekonomskem kot tudi v socialnem pomenu. Socialna podjetja imajo tri glavne lastnosti. Prva lastnost je, da so podjetniško usmerjene (so vpletene v izdelavo določenih izdelkov ali prodajo določenih storitev); druga lastnost je, da imajo socialne cilje (ustvarjanje delovnega mesta, usposabljanje na delovnem mestu, etični prispevek k lokalni skupnosti). Tretja lastnost pa je socialno prepletena lastniška struktura (angl. *social ownership*), katere značilnost je, da so lastniki uporabniki storitev, zaposleni, lokalne skupnosti ... Dobiček se razdeli za potrebe podjetja ali lokalne skupnosti (Tommasini, 2005a, str. 3).

2.4 OPREDELITEV PROCESA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA

Proces socialnega podjetništva je namenjen razumevanju drugačnega pristopa v podjetništvu, ki se tudi razlikuje od »klasičnega« podjetništva. Namenjen je razlikovanju med komercialnim in socialnim podjetništvom in je jasno prikazan kot model in pripomoček socialnim podjetnikom, da dosežejo svoj socialni vpliv (Wei-Skillern et al., 2007, str. 9).

Graf 1: Model socialnega okvirja (angl. *PDCD Framework*)

Vir: Wei-Skillern et al., 2007, str. 12.

Finančni in človeški kapital sta nujni sestavini podjetništva. Tako komercialni kot tudi socialni podjetniki morajo razmisliti o menedžerjih, zaposlenih, ustanoviteljih in drugih organizacijah, ki so nujno potrebne za njihov uspeh. Razmisliti morajo tudi o človeških dejavnikih, ki so nujno potrebni za uspeh podjetja. Kot pravi Wei-Skiller, obstajata dve ključni determinanti, ki določata, ali bo komercialni podjetnik uspel. Prva determinanta govori o tem, da mora podjetnik dobro poznati industrijo in okolje, v katerem bo pridobil svoje vire kot novo podjetje. Druga pa govori o tem, da morajo biti prepoznavni v svojem okolju glede na svojo dejavnost. Nagibajo se k široki mreži ustanoviteljev, članov uprave, menedžmentu in drugim v mreži zagotavljanja resursov. Da uspešno privabijo te vire, morajo imeti socialni podjetniki kot tudi klasični podjetniki dobro ime v okolju in spodbudo za investiranje v socialna podjetja ter njihovo vizijo (Wei-Skillern et al., 2007, str. 13).

2.4.1 Socialni pogled

Kot trdi Alex Nicholls (2006, str. 13), je za socialne podjetnike značilna ozko naravnana socialna dejavnost. Njihova naravnost vpliva na dojemanje in izbiranje priložnosti. Usmerjenost v izvedbo socialne dejavnosti postane glavni kriterij, ne pa usmerjenost v dobiček. Socialno poslanstvo je definirano v dveh smereh: v operativni smisel podjetja in v

prepoznavnost v okolju. Tretji proces je operativni proces, ki je zelo pomemben v pomenu povezovanja socialnega in podjetniškega procesa (Nicholls, 2006, str. 14).

Perrini v svojem delu (2006, str. 6–7) navaja razvoj dveh različnih opredelitev socialnega podjetništva. Prvo imenuje »omejen pogled« in ji pripisuje delovanje v nedobičkonosnem sektorju. Druga opredelitev se nanaša na t. i. »razširjen pogled«, saj ga obravnava kot novo področje, katerega delovanje lahko zasledimo v vseh sektorjih.

Večina primerov socialnega podjetništva ima enake predsodke, kot jih omenja Smallbone et al. (2001, str. 18), pri zagotavljanju virov in storitev, ki jih trg ali javni sektor ne moreta zagotoviti, pri razvoju spretnosti, ustvarjanju novih delovnih mest in pri pospeševanju poti za integracijo socialno izključenih ljudi. Celotni vidik aktivnosti socialnega podjetništva je seveda širši. Zgodovinsko gledano, je glavno področje, v katerem lahko socialni podjetniki uvedejo spremembe (Bornstein, 2004, str. 90–97), revščina. Omogočijo lahko financiranje oziroma mikrofinanciranje z mikrokrediti na različnih področjih kot na primer na področju zdravstvene nege, v manjšem obsegu na področju podpore za duševno prizadete v okolju in v večjem obsegu na področju podpore organizacijam za HIV/AIDS cele dežele. Financiranje se izvaja tudi na področju vzgoje in izobraževanja kot aktivnejše vključevanje v izobraževalne procese (izmenjava znanj) in na področju okoljskega varstva. Izboljšajo lahko tudi aktivno preživljanje časa v občinah, pomagajo pri organizaciji dobredelnih projektov, pri iskanju zaposlitve brezposelnim, brezdomcem in odvisnikom. Zavzemajo se tudi za Fair Trade in varovanje človekovih pravic.

Seveda pa te kategorije niso tako različne med seboj, v večini primerov se med seboj prepletajo in povezujejo. Pogostokrat najuspešnejši in najbolj inovativni socialni podjetniki namenoma ustvarjajo ali razvijajo medkategorne aktivnosti z namenom maksimiranja socialnega vpliva (in tudi finančne vire) na njihovem področju dela (Nicholls, 2006, str. 14).

Socialno podjetništvo je namenjeno področjem, kjer se srečujeta socialno in privatno področje. Na teh področjih nastaja nova podjetniška priložnost. V večini primerov bi lahko za ta področja rekli, da so posledica nesoglasij (napak in pomanjkljivosti) v javnem socialnem sektorju. Ta področja niso mogla delovati zaradi različnih razlogov, kot so na primer ne vključevanje potrebnih dejanskih informacij s trga dela, visoki transakcijski stroški, pomanjkanje inovativnih pristopov. O vsem tem govori Emerson v Nicholls (2006, str. 15). Nesoglasja na socialnem trgu, ki so jih opredelili socialni podjetniki, pa lahko uvrstimo v naslednje skupine: osnovna (angl. *grassroots*), institucionalna, politična, duhovna in človekoljubna. Nesorazmerja na socialnih trgih, ki se pojavljajo v osnovnih podjetjih, so tipičen produkt pomanjkanja institucionalne podpore tako v mikro- kot tudi v makropodročjih, ki potrebujejo nove pristope za reševanje socialne politike v okolju.

Danes so kooperative ene izmed najbolj pogostih organizacijskih oblik v svetu in imajo tako ekonomsko kot tudi politično moč. Na primer z umeščanjem mikroproizvodnih podjetij v

kooperative je model Fair Trade našel rešitve za probleme cene, ki je posledica izkoriščanja dobičkov posrednikov. Tako ta model povrne več ugodnosti pridelovalcem (Nicholls & Opal, 2006, str. 16).

Merjenje socialnega vložka in socialne vrednosti zahtevajo različne meritve, kot pa jih uporabljajo v »klasični« ekonomiji. V zadnjih desetletjih se je število kvalitativnih učinkov razvilo posebej za socialna podjetja, kot so na primer: Računovodstvo za socialna podjetja (angl. *Tripple Bottom Line accounting*), Metoda BSC za neprofitna podjetja (angl. *The Balanced Scorecard for non-for-profits*), Ocenjevanje socialnih podjetij (angl. *The Family of Measures*) in Socialno poročilo (angl. *Social reporting*). Medtem ko imajo meritve močno strateško vrednost, vpliv na oblikovanje poslanstva in na družabnike, so obveznosti omejene v pridobivanju investorjev. Zaradi tega je potrebno izdelati bolj kvalitativen pristop – model SROI – socialni vpliv na investicije (angl. *The social return on investment*). Model je eden izmed primernih modelov. SROI je bil vpeljan v Veliki Britaniji. Te meritve morajo biti najprej sprejete v socialnem sektorju in uporabljene (Nicolls, 2006, str. 19).

Medtem ko veliko socialnih podjetnikov promovira kvaliteto, ki je povezana z njihovimi tržnimi deli – predvsem vodenje, vizija, izvedba in priložnosti – za socialne podjetnike obstaja vedno »socialno-moralna motivacija«: ali socialno usmerjene podjetniške aktivnosti vključujejo tudi prisotnost etičnega pristopa kot enega izmed glavnih determinant v izbiri partnerstev. Bornstein je osvetlil edinstvene etične poteze socialnih podjetnikov. Tudi Catford je identificiral močno povezavo socialni pravici kot eni izmed glavnih karakteristik socialnega fokusa. Osebnostne poteze v povezavi s socialnim podjetnikom so tudi glavni in drugi razpoznavni element socialnega podjetništva – operativen proces (Nicholls, 2006, str. 22).

2.4.2 Operativni pogled

Analiza podjetniških strategij in produktov identificira svojo socialno dimenzijo kot tudi karakter in osebnost socialnega podjetnika. Če želimo proučiti ali ustanoviti takšno podjetje, moramo podrobneje pregledati operativen proces (Nicholls, 2006, str. 20).

Socialno podjetništvo se gradi na podlagi že uveljavljene literature o podjetništvu, od katere se procesi socialnega podjetništva razlikujejo. Lahko jih delimo na dve dimenziji: dimenzija inovativnosti in dimenzija tržne naravnosti. Obe dimenziji sta delujoči na ravni socialnega konteksta. Prvič, več avtorjev je poudarilo poseben pristop pri inovacijah, ustvarjanje priložnosti v socialnem podjetništvu. Raziskave so predstavile proces socialnega podjetništva kot model, ki združuje različne povezave, ki predstavljajo okvir za strateško rast v socialnem okolju. Austin, Stevenson in Wei-Skillern pa so osredotočeni na analiziranje glavnih – ključnih razlik med komercialnim in socialnim podjetništvom skozi tri glavne elemente uspešne rasti: ljudje, povezanost, poslovanje in priložnosti.

Giucalu, Dees in Battle pa so razvili dvostopenjski model priložnosti. Razvite novosti za socialna podjetja so povezane z osebnostnimi lastnostmi (angl. *personal factors*) in z operativnimi izhodišči (angl. *operational issues*). Nadalje so povedali, da socialni podjetniki predstavljajo mreženje kot najpomembnejšo strategijo v smislu širjenja povezav. Socialni podjetniki se povezujejo v mreže iz različnih razlogov, ne samo da bi vplivali na vire in zmanjšali svoja tveganja, ampak z namenom, da bi ustvarili novo socialno vrednost. Ključno pri tem pristopu je usmerjenost deležnikov oziroma družbenikov pri maksimiziranju pozitivnega vpliva skozi zunanje in notranje udeležence, ki so povezani s socialnimi odločitvami. Te odločitve imajo prednost pred tradicionalnimi gospodarskimi pristopi, kot sta organizacijska rast in ohranjanje prednosti pred konkurenti. Nadalje socialni podjetniki gledajo na rast podjetja in strategijo podjetja drugače kot to počnejo komercialni podjetniki. Ključna je socialna usmeritev tako podjetnikov kot tudi podjetij in posledično na socialni vpliv, ki ga imajo v okolju. Maksimiziranje profita ni glavni cilj podjetja. Socialna podjetja so najuspešnejša v majhnih krajih, kjer so podjetja aktivno vpeta v lokalno okolje. Organizacijske strukturne oblike so v večini široke in nizke (Nicholls, 2006, str. 22).

Kot pravijo Alvord, Brown in Letts (Nicholls, 2006, str. 22), je socialno podjetništvo opredeljeno s tremi tipi inovacij, ki so transformacijske, ekonomske in politične. Transformacijske inovacije nastanejo z vzpostavljanjem lokalnega položaja. Ekonomske so nastale z razvijanjem dela po meri »v paketih« z namenom rešitve problema. Ta pristop zagotavlja vire, s katerimi poudarja produktivnost. V političnih transformacijah pa z grajenjem in ustvarjanjem lokalnega gibanja, nudijo pomoč marginalnim skupinam. S tem izboljšujejo položaj marginalnih skupin v skupnostih in s tem posledično povečanje njihovega političnega vpliva.

Dees je v Nicholls (2006, str. 23) strnil razmišljanja o socialnih podjetnikih, katerih vloga se na trgu menjava s privzajanjem poslanstva z namenom, da ustvarijo in obdržijo socialno vrednost (ne samo privatno vrednost). Meni tudi, da je potrebno prepoznavanje in uresničevanje novih priložnosti z namenom uresničevanja poslanstva ter da je nujno sodelovati v procesu stalne nepretrgane inovativnosti, prilagajanja in učenja, ter delovati, kot da viri niso omejeni. Socialno podjetništvo je predstavljeno kot inovativno in učinkovito delovanje, katere usmeritev je v strategiji reševanja napak javnega socialnega sistema in s tem ustvarjanje novih priložnosti, ki dodajo socialno vrednost, maksimirajo socialni vpliv in posledično prinesejo spremembe.

2.4.3 Faze delovanja v socialnem podjetništvu

Pavel in Štefančič (2005, str. 26) povzemata standarde za socialna podjetja. Seznam so eksperimentalno preizkusili na Nizozemskem in tudi v nekaterih drugih državah. Področja in faze delovanja so naravnane na stabilnost dejavnosti, ki vključuje delovni načrt, overjen poslovni načrt, letno finančno poročilo, delovni in finančni načrt za naslednji dve leti. Naslednja faza je tržna usmerjenost na proizvod ali storitev, ki zavzema: izmerjene količine

blaga, izdelkov, storitev (raziskava trga), perspektivne tržne niše (pogodbene ali redne stranke), iskanje novih trgov, načrtovanje možnosti za hitre spremembe v proizvodnji, letni roki za realizacijo tržnega načrta, preverjanje strankinega zadovoljstva, prodajne usluge in stike z javnostjo. Kadar opredeljujemo delovno silo v podjetju, je potrebno strmeti k določenemu deležu invalidov in drugih težje zaposljivih. V tej fazi je potrebno imeti rehabilitacijsko orientiranost, ki predstavlja tudi sodelovanje z lokalnimi zdravstvenimi in socialnimi službami, individualno načrtovanje podpore za zaposlene v sodelovanju z drugimi službami, seznanjanje ter s procesom rehabilitacije seje delavcev in odbor delavcev.

Pomembna faza je tudi struktura organizacije, ki pove, da mora imeti socialno podjetje ločeno lokacijo (socialno podjetje ne sme biti del skrbstvenega ali rehabilitacijskega centra) in mora biti ločeno od ustanovnega organa. Jasno mora biti opredeljena odgovornost izvršnega direktorja. Določena mora biti odgovornost ključnih vodilnih delavcev. V opredelitvi velikosti podjetja mora biti jasno opredeljeno število oseb, zaposlenih za polni delovni čas in število oseb na usposabljanju. Načrtovani morajo biti pogoji zaposlitve, kar predstavlja natančno določeno število redno zaposlenih delavcev, in izdelan načrt usposabljanj in izobraževanj. Načrtovana mora biti kariera delavcev. Natančno mora biti prikazana investicija dobička v podjetju.

Navedena področja so različno pomembna. Lestvico je priporočeno uporabljati za merjenje kakovosti delovanja socialnega podjetja. Ideja socialnega podjetja temelji na pomembnosti dela in socialne integracije. Potrebna je nadaljnja konceptualna analiza, da bi lahko razjasnili, kako je integracija resnično prisotna v vsakdanjem delovanju socialnih podjetij. Kaj je bolj integrativno – biti zaposlen v socialnem podjetju ali dobivati denarno pomoč in delati v okviru podpornega zaposlovanja v običajnih podjetjih. Rezultati integracije so odvisni od administracije in kadrovske organizacije podjetja ter ekonomske povezanosti podjetja s skupnostjo, kar poudarja pomembnost stikov z javnostjo in komunikacije (Pavel & Štefančič, 2005, str. 27).

3. SOCIALNO PODJETNIŠTVO V EVROPSKI UNIJI

Organizacije socialnega podjetništva so dejavne tako v ekonomskem kot tudi socialnem področju. Socialna podjetja vključujejo organizacije, kot so združenja (kooperative), javne ustanove – zavodi, društva in fundacije. Tako oblikovana podjetja so dejavna na različnih področjih kot na primer: socialno varstvo, zdravstvo, bančništvo, zavarovalništvo, kmetijstvo, storitve, trgovina, izobraževanje, na področju kulture in športa. Nove iniciative se pojavljajo glede na potrebe (trajnostni razvoj, pomanjkanje vpletenosti socialnega pristopa na področju soritev javnega sektorja, socialni integraciji in na področju medgeneracijskega sodelovanja). V nekaterih državah so ti iniciatorji že dobili pravno priznanje – kot podjetja, ki zasledujejo socialne cilje (Belgija), socialne kooperative (Italija), kot podjetja, ki služijo javnemu interesu (Francija) ... Vse te iniciative pripadajo sektorju za razvoj evropskih področij, kot so področja

s strani sociale, zaposlovanja, podjetništva, izobraževanja, raziskovanja, lokalni in regionalni razvoj ... Njihovo delo pomembno vpliva in prispeva k izboljšanju tega sektorja (Socialna ekonomija v Evropski uniji, 2008).

Socialno podjetništvo je v Evropi najbolj znano v Angliji, kjer v posameznih mestih mestne uprave celo vrsto dejavnosti, predvsem na socialnem področju, izročajo v izvajanje podjetnikom, ki so bolj kos nalogam kot mestne službe. Pri tem ne gre le za ceno, ampak tudi način izvajanja. Socialni podjetniki s svojim podjetniškim duhom hkrati želijo biti cenejši in učinkovitejši in svoji storitvi dodati še nove dimenzije (Romi in socialno podjetništvo, 2008).

3.1 RAZVOJ SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V EVROPSKI UNIJI

Evropska unija vidi socialno ekonomijo kot zelo pomembno komponento evropskega ekonomskega modela in kot zelo pomembno aktivnost v promoviranju socialne kohezije in demokracije. Socialna ekonomija se je razvijala različno v vsaki državi EU, predvsem zaradi obstoja različnih regulativ v posameznih državah. V državah Evropske unije postaja socialna ekonomija vse bolj pomembna tako za socialni kot gospodarski razvoj. Po letu 1970 se je v evropskem prostoru socialna ekonomija nanašala izključno na kooperativne in t. i. skupnostne organizacije (Lužar et al., 2005, str. 9). Tako se je z razvojem posameznih družb in v odvisnosti od specifičnih razmer vzpostavile specifične hierarhije sfer, to je trga, države, civilne družbe in skupnosti. Sfere, kjer posamezniki pridobivamo sredstva, ki jih potrebujemo za zagotovitev socialne varnosti in blaginje (Kolarič et al., 2002, str. 55).

V Evropi ga je na nacionalni ravni prva definirala francoska vlada v začetku osemdesetih let. Pozneje so ga sprejele tudi druge vlade, nekatere so z namenom pospešitve njegovega razvoja celo vzpostavile ministrstva ali direktorate. V začetku devetdesetih je področje socialnega podjetništva definirala tudi Evropska komisija, ki je postavila naslednjo definicijo: »Organizacije socialne ekonomije so aktivni socialni in ekonomski akterji v vseh sektorjih. Označujejo jih socialni cilji in specifične podjetniške oblike delovanja.« Razvoj družbenega podjetništva je tesno povezan z novimi razvojnimi usmeritvami Evropske unije, ki se ob poudarjanju pomena tehnološkega razvoja in inovacij tesno navezujejo na pojme, kot so trajnostni razvoj, korporativna socialna odgovornost, governance ali partnerstvo v vladanju med civilnim in javnim sektorjem (Kovač et al., 2006, str. 76).

Leta 1997 pa je Evropska komisija oblikovala t. i. »tretji sistem«, v katerega je vključila kooperative, različna društva in zveze ter neprofitne organizacije. Prav tako pa je Evropska komisija v okviru Direktorata za industrijo ustanovila t. i. Enoto za socialno ekonomijo, ki zagotavlja poglobljeno osredotočanje na razvoj socialne ekonomije v EU (Lužar et al., 2005, str. 9).

Neverjetni razvoj socialnega podjetništva, katerega cilj ni ustvarjanje dobička, temveč zasledovanje širših družbenih ciljev, je v zadnjih letih sprožilo široko politično in strokovno razpravo, tako v okviru mednarodnih institucij kot tudi na ravni nacionalnih in regionalnih vlad. Ugotovimo lahko, da je novi trend podjetništva šele na začetku poti in da so njegove možnosti razvoja v veliki meri neizčrpane (Kovač et al., 2006, str. 74).

Pregled razprav in raziskav iz mnogih držav, ki se predstavljajo na različnih evropskih konferencah kot tudi v drugih mednarodnih organizacijah, vedno znova pokaže na iste značilnosti tega novega fenomena, da gre pri socialnem podjetništvu za nov podjetniški pristop, ki se od klasičnega razlikuje po tem, da temelji na razvoju socialnega kapitala ter ustvarjalnosti in inovativnosti, ki jih socialni kapital omogoča v največji možni meri. Visoka stopnja socialnega kapitala (znanja in povezanosti) socialnemu podjetništvu omogoča visoko stopnjo ustvarjalnosti in odprtosti za nove proizvode in storitve, ki so namenjeni izpopolnjevanju potreb lokalnih skupnosti predvsem na tistih področjih, ki jih niti klasični javni sektor niti klasični profitno naravnani zasebni sektor ne uspeeta zadovoljiti. Še več, razvoj družbeno podjetniškega sektorja (lahko ga imenujemo tudi tretji sektor) postopoma pomembno vpliva na oba druga, omogoča pa tudi večjo učinkovitost klasičnih civilnih iniciativ, kot so humanitarne in druge organizacije (Kovač et al., 2006, str. 75).

Država na eni strani opušča vse bolj drage in neučinkovite sisteme javnih služb, pasivne socialne transfere nadomešča s spodbudami za zaposlitveno integracijo ljudi v družbenih podjetjih. Klasična kapitalsko in profitno usmerjena podjetja skozi postavljanje lokalnih javno-zasebnih razvojnih partnerstev vse bolj razvijajo standarde korporativne socialne odgovornosti (SA 8000), ki postajajo v Evropi enakovredni vsem ostalim standardom kvalitete. Klasične civilne organizacije pa z uvajanjem podjetniških znanj ter spretnosti in novih tržnih pristopov postajajo učinkovitejše pri zasledovanju svojih ciljev. Iz teh konvergentnih procesov se razvija nova socioekonomska kategorija, imenovana »družbeno podjetništvo«, ki na nov in edinstven način omogoča, da državljani in organizacije med seboj delijo in koordinirajo vire, spretnosti in znanja na način, da takšno podjetje lahko postane konkurenčno. Čeprav je koncept družbenega podjetništva star več kot 100 let, je šele v zadnjih desetletjih nastopilo obdobje, ko ga ljudje razumejo in aktivno uresničujejo (Kovač et al., 2006, str. 75).

3.2 PRIMERI DOBRIH PRAKS V EVROPSKI UNIJI

3.2.1 Avstrija

3.2.1.1. Definicija socialne ekonomije in socialnega podjetništva

Socialna ekonomija bi lahko bila definirana s tremi I-ji:

- Identiteta – združuje vse, ki imajo skupen interes in občutek pripadnosti oziroma identitete s socialno ekonomijo kot posebnim ekonomskim področjem.
- Institucije – pokrivajo glavne institucionalne oblike kooperativ, vzajemna in prostovoljna združenja.
- Intencija – (namen) vključuje ekonomske dejavnosti s socialnim in etičnim namenom.

Glavne značilnosti, ki so skupne organizacijam v sektorju, so kombinacija socialnih, etičnih in ekonomskih težnj ter vrednot in koristi za člane oziroma skupnost pred povračilom investicije. Organizacije socialne ekonomije so prej usmerjene v ljudi kot usmerjene v investicije. So neodvisne in samoupravne. Trženje je usmerjeno k ciljem organizacije. Uvodnim definicijam je treba dodati še definicijo podjetniškega združenja, ki postaja v zadnjih letih vse pomembnejša. Strateška združenja neprofitnih organizacij z večjimi družbami, mikro in malimi podjetji, vladnimi agencijami in drugimi neprofitnimi organizacijami, tvorijo povezavo med tradicionalno profitnim in neprofitnim socialno usmerjenim sektorjem (Branco, 2004, str. 48).

3.2.1.2 Definicija upravičencev in ciljnih skupin

Socialna ekonomija zajema ekonomske in socialne koristi. Dejavnosti socialne ekonomije se razlikujejo od širše tržne ekonomije na različne načine, saj so mnoge dejavnosti usmerjene k skupinam ljudi z oviranostmi, nerazvitim območjem in skupnostim. Uspešnost socialne ekonomije vodi k trajnostnemu razvoju finančnih in človeških virov skupnosti in ji omogoča, da prispeva k izboljšanju lastne prihodnosti. Z usmerjenostjo k ljudem, ki ne zmorejo delati v profitnem sektorju, socialna ekonomija razširja trg dela; z usposabljanjem in pripravo na delo omogoča vključevanje na trg dela ljudem, ki brez podpore in pomoči tega ne bi zmogli. Socialna ekonomija lahko računa na podporo prostovoljcev, ki je tržna ekonomija nima.

Socialna ekonomija je lahko pomemben zagovornik nerazvitih območij ter skupnosti in je most, preko katerega jih dosežejo sredstva javnega sektorja. Na kratko, socialna ekonomija lahko deluje na področjih, kjer tržni sektor ne uspeva in obenem omogoča številne ekonomske ugodnosti nerazvitim območjem, skupnostim in skupinam. Pozitivni vplivi socialne ekonomije imajo prednost pred ekonomskimi koristmi, socialna ekonomija v bistvu koristi območju in regiji tako na ekonomskem, socialnem kot političnem področju. Na ekonomskem področju je zaradi lastne aktivnosti in večje povezanosti trga dela s podpiranjem rasti podjetjih, njihovih produktov in zaposlovanja z zagotavljanjem dodatnih ljudi z izkušnjami. Na socialnem področju z vključevanjem oseb z oviranostmi na trg dela, napredovanjem v karieri in s povečanjem zaposlovanja, izboljšanjem prihodkov in dvigom ravni zdravja na manj razvitih območjih. Na političnem pa z zagotavljanjem bolj enakopravne in stabilne družbe. Koristi socialne ekonomije so pred ekonomskimi cilji, četudi so te koristi v glavnem razporejene na območja in osebe, ki jih tržna ekonomija ne doseže (Branco, 2005, str. 48).

3.2.1.3 Primer Neue Arbeit – Celovec

V okviru socialnega podjetništva so v Avstriji razvili tri modele zaposlovanja, ki se financirajo s pomočjo Evropskega socialnega sklada (ESS) (Duller, 2005, str. 2). Ti modeli so: nedobičkonosni zaposlitveni projekti, ki jih financira Zavod za zaposlovanje. Drugi model je socialno podjetje, ki je naravnano dolgoročno, in tretji model predstavlja zaposlitveni model Neue Arbeit.

Neue Arbeit je pilotni zaposlitveni model, ki vključuje socialni pristop z ekonomsko učinkovitostjo. Ustvarja zaposlitve oziroma delovna mesta za dolgoročno brezposelne osebe. Odpira nove priložnosti in možnosti za pomembno in vredno življenje. Dela za javno dobro. Neue Arbeit se je dokazal kot profesionalen in zanesljiv partner v trgovini in industriji. Je neprofitno podjetje (neprofitni d. o. o.), ustanovljeno leta 1995 z glavnim sedežem v Šentvidu na Glini in z dvema izpostavamama v Celovcu in Feldkirshnu. Neue Arbeit je inovativen model in predstavlja zaposlitven center za brezposelne osebe (Predstavitev podjetja Neue Arbeit, 2008). Njegov namen je zaposlitev in prekvalifikacija dolgotrajno brezposelnih oseb ter vključitev le-teh na delovni trg. Cilj tega modela je dvigniti raven delovnih spretnosti brezposelnih oseb in jih približati potencialnim delodajalcem. Aktivnosti se izvajajo s posredovanjem delovnih praks. Pri tem vzpodbujajo lastno iniciativo zaposlenih, nudijo pa jim tudi pedagoško podporo in svetovanje. Tovrstno zaposlovanje je izredno prilagodljivo za vse potrebe in spremembe trga dela (Marktl, 2005, str. 1–3).

Socialna integracija udeležencev poteka skozi učinkovite priprave težje zaposljivih oseb na novo zaposlitev. V programu usposabljanja brezposelne osebe usposobijo za učinkovito vključevanje v delo. Predvsem si pridobijo 'manjkajoče' socialne spretnosti, veščine, izboljšajo delovne navade ter pridobijo manjkajoča znanja za iskanje zaposlitve. Preizkušajo se v konkretnem delu in pri vseh aktivnostih tesno sodelujejo z mentorji (Interno gradivo Neue Arbeit, 2006).

Neue Arbeit je vpleten v aktivni pretok informacij med različnimi akterji na trgu dela in s tem udeležencem programa omogoča učinkovito pomoč pri iskanju zaposlitve, zaposlitvenih niš. Pri tem spodbuja nastajanje novih možnosti za različne oblike zaposlitev. Ciljne skupine so dolgotrajno brezposelni, invalidi, brezposelni z zaposlitveno oviranostjo, brezposelni z upadom delovnih sposobnosti, mlajši brezposelni – osipniki in povratniki (Interno gradivo Neue Arbeit, 2006).

Financiranje zaposlitvenega modela Neue Arbeit predstavlja za naše razmere novost. Glavni financerji zaposlitvenega modela so Zavod za zaposlovanje Koroška (Arbeitsmarktservice Karnten). Evropski socialni sklad (Europaischer Socialfonds), Deželna vlada Koroška (Land Karnten), Center za socialno delo Koroška (Bundessocialamt Karnten), Občini Šentvid na Glini (Gemeinde St. Veit) in Feldkirchen ter Magistrat Celovec. Posebnost tega socialnega podjetja je ta, da so ustanovitelji skupnega podjetja Zavod za zaposlovanje Koroška, Center za

socialno delo Koroška, Občina St. Veit in dve fizični osebi. V tem primeru direktorici enot v Celovcu in St. Veitu. Kot sta povedali Marktlova in Dullerjeva, gre tukaj predvsem za skupni interes vseh akterjev k zmanjšanju brezposelnosti na avstrijskem Koroškem. V zaključnem poročilu za leto 2007 je podano, da so v tem letu usposobili 402 brezposelni osebi. Od tega je bila uspešnost (usposobiti se za določeno delo in najti zaposlitev v roku treh mesecev do enega leta) 95-odstotna. Kot zanimivost v intervjuju omenjata, da je zaposljivost teh udeležencev po preteku 5 let še vedno 40 odstotkov. Kar pomeni, da ima po zaključenem programu še vedno 40 odstotkov ljudi stalno službo (Letno poročilo Neue Arbeit za leto 2007).

3.2.2. Italija

Socialna podjetja v Italiji delujejo danes v širokem spektru aktivnosti. Na področju bančništva, kmetijske proizvodnje, obrtnih dejavnosti ter prodaje na drobno delujejo predvsem kooperative. Asociacije in fundacije najdemo v sferi zdravstvene nege, socialnih in humanitarnih storitev, izobraževanja in usposabljanja, raziskovalne dejavnosti, kulture in športa itd. (Tommasini, 2005, str. 2–4).

3.2.2.1 Definicija socialne ekonomije in socialnega podjetništva

Je uspešna in naraščajoča združba organizacij, ki so razpete med tradicionalnim zasebnim sektorjem na eni in javnim sektorjem na drugi. Socialno podjetništvo je lahko definirano kot strokoven, inovativen in trajen pristop do sistemskih sprememb, ki razrešujejo napake socialnega trga in izkoriščajo obetajoče priložnosti. Socialno podjetništvo vključuje široko paleto poslov ter profitnih in neprofitnih organizacijskih modelov. Uspeh njihovih aktivnosti je merljiv predvsem in najprej po socialnem vplivu (Branco, 2005, str. 24).

3.2.2.2. Definicija upravičencev in ciljnih skupin

Upravičenci socialne ekonomije so lahko vse osebe z oviranostmi. Koncept oviranosti je precej širši. Ne zajema samo invalidnih oseb, saj vključuje tudi osebe s sistemskimi omejitvami oziroma težavami pri doseganju sprejemljivih standardov. V koncept lahko vključimo tudi odvisnike od različnih substanc, bivše zapornike, osebe s pomanjkljivimi delovnimi izkušnjami oziroma z odsotnostjo le-teh, osebe z zastarelimi oziroma brez kvalifikacij (večinoma dolgotrajno nezaposleni), migrante, starejše osebe in vse druge, ki imajo trajno ali začasno težavo na trgu dela (Branco, 2004, str. 24).

Evropski primer dobre prakse po razvoju socialnih kooperativ je Italija, saj 225.000 socialnih podjetij zaposluje 1,3 milijona ljudi, kar je 5,4 odstotka vse aktivne delovne sile, 70 odstotkov zaposlenih je žensk. Ustvarijo 136 milijard evrov na leto in imajo vse urejeno z zakonodajo (Petkovšek, 2008).

Tabela 1: Dejavnosti socialnih podjetij v Italiji

Združenje tipa A: oskrbovalne storitve	Združenje tipa B: delovna vključenost
Storitve	Glavne dejavnosti
- Pomoč na domu	- Kmetijstvo
- Dnevni centri	- Ekologija
- Socialno-izobraževalni centri	- Založništvo in kanje
- Terapevtske skupnosti	- Informatika
- Jasli in vrtci	- Industrijske pralnice
- Oskrbovalni domovi	- Čiščenje
	- Gradbeništvo
	- Vzdrževanje parkov
	- Negovanje

Vir:D. Branco, uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji, 2004,str.30.

Tabela 2: Ciljne skupine socialnih podjetij v Italiji

Ciljne skupine	Zaposleni
- Starejši	- Psihično ali fizično ovirani
- Ljudje s psihično ali fizično oviranostjo	- Uporabniki psihiatričnih storitev
- Mladi ljudje z oviranostmi	- Odvisniki od drog
- Odvisniki od drog	- Dolgotrajno nezaposleni migranti
- Jasli in vrtci	
- Osebe z AIDS-om	

Vir:D. Branco, uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji, 2004,str.24.

3.2.2.3 Primer Irecoop Veneto

Socialno podjetništvo je v Irecoop Veneto definirano kot inovativni pristop, ki s svojim sistematičnim pristopom rešuje napake na socialnem trgu. Socialno podjetništvo je povezano s širokim spektrom gospodarstva in organizacijskih modelov, tako profitnih kot tudi neprofitnih. Uspeh tega delovanja je vrednoten s socialnimi prispevki v okolju. Vzdržuje koncept usposabljanja ljudi z oviranostjo. Vanj so vključeni invalidni ljudje in tudi druge marginalne skupine. Skozi razvoj inovativnih delovnih mest so bili razviti novi pristopi za bolj zdravo in kvalitetno življenje, ki jih socialna podjetja ureničujejo z nudenjem socialnih in zdravstvenih storitev. Le-te socialno podjetje pridobi s strani javnih organizacij in privatnih kooperativ s koncesijami.

Socialno področje, na katerem deluje Irecoop Veneto, je vodilno že več kot dvajset let. (Predstavitev podjetja Irecoop, 2008). Irecoop Veneto je glavni akter v tretjem sektorju tako na nacionalnem področju kot tudi na evropskem nivoju. Deluje na področju raziskav in študij v socialnem sistemu, proučitev kooperativ in raziskave njihovega usposabljanja in svetovanja, proučitev poklicnih možnosti na nacionalnem in lokalnem okolju, ugotovitev potreb usposabljanja na področju človeških virov. Usposabljanje za vse človeške vire, ki so vključeni v delovanje socialnih podjetij, umestitev zaposlitev v malih in srednjih podjetjih, okoljskih in vrtnarskih področjih, zagotavljanje določenega dovolj dobro usposobljenega kadra za storitve. Svetovanje za ustanovitev socialnih podjetij, podpora ranljivim skupinam in nudenje pomoči pri iskanju pomoči, podpora organizacijam, ki potrebujejo pomoč pri nudenju storitev, certificiranje kakovosti, predvsem na področju socialnega in zdravstvenega sistema.

Na podlagi znanja in izkušenj, ki so si jih pridobili na področjih dela z invalidi, in vlogo, ki jo imajo na področju javnega in privatnega sektorja, je Irecoop Veneto ustvaril sistem za preverjanje kakovosti in ga poimenoval »Rete Elaicos«. Organizacije, ki so del te mreže, prihajajo iz tretjega sektorja tako javnih kot tudi privatnih organizacij. Povezuje jih skupni cilj, da razvijejo in izpopolnijo sistem kakovosti na socialnem področju (Predstavitev podjetja Irecoop, 2008).

3.2.3 Nemčija

Osnova razvoja socialnih podjetij v Nemčiji je izkušnja italijanskega dekonstrukcijskega procesa psihiatričnih ustanov »totalnega tipa«, boja za obnovitev civilnih pravic uporabnikov psihiatrije in razvijanja zaposlitvenih priložnosti v delovnih kooperativah za to populacijo. Rojstvo socialnih podjetij v Nemčiji je bilo utemeljeno na zavedanju o nujnosti povečevanja možnosti za dejavnejšo in enakopravnejšo participacijo marginaliziranih skupin ljudi v družbenem in kulturnem ter političnem življenju. Zakone, ki so podpirali socialno in delovno integracijo deprivilegiranih ljudi, v praksi niso nikoli v celoti upoštevali in uveljavljali. Praktični dostop do teh pravic je bil bistven cilj demokratičnih pobud tedanjega časa. Nemški model delovne integracije od poznih 70-ih letih, sklop različnih oblik delovnega vključevanja, integrira koncept socialnega podjetja, ki je usmerjen predvsem v ustvarjanje trajnih delovnih mest z realnimi pogodbami o zaposlitvi za težje zaposeljive. Tudi v Nemčiji je šlo za koncept, ki združuje ekonomsko in socialno funkcijo. V praksi gre praviloma za majhna podjetja, v katerih pod normalnimi pogoji delajo skupaj prizadeti in neprizadeti. Od drugih podjetij se razlikujejo zgolj po tem, da imajo drugačne smotre. V ospredju ni dobiček, pač pa ustvarjanje delovnih mest za prikrajšane skupine ljudi. Socialna podjetja so se v Nemčiji razvila najprej kot praktična rešitev usposabljanja in zaposlovanja ljudi s psihičnimi težavami (težave v duševnem zdravju).

Podjetja »Hadie« v Freiburgu, »Rumpelfix« v Munstru in »Dalke« v Guterslohu (ustanovljen med leti 1979 in 1981) so bili prvi trije projekti, ki so ustvarjali delovna mesta izključno za ljudi s psihičnimi prizadetostmi. Leta 1985 so štiri nemška zvezna društva ustanovila

organizacijo FAF, kasneje preoblikovano in preimenovano v organizacijo BAG (Bundesarbeitsgemeinschaft der Intergrationsfirmen in Deutschland), ki je delovala kot svetovalec za zaposlovalne iniciative in projekte ustanavljanja socialnih podjetij, danes pa je krovna organizacija za socialna podjetja v Nemčiji. Pomagajo pri vodstvenih, konceptualnih, organizacijskih in finančnih vprašanjih. Poleg tega delajo tudi analize, poročila in raziskave s tega področja. Socialna podjetja v Nemčiji so zakonsko definirana. Zahvaljujoč novemu zakonu o invalidnosti, ki je bil sprejet v letu 2002, je v Nemčiji nastalo in/ali se oplemenitilo veliko število socialnih podjetij. Ta proces se še vedno nadaljuje in trenutno imajo v Nemčiji okoli 400 socialnih podjetij (Pavel & Štefančič, 2005, str. 55).

V Nemčiji se opirajo na priporočila skupine strokovnjakov, po katerih morajo vsi delavci prejemati vsaj minimalno plačo, ki jo zagotavlja država, kajti njihov obstoj ne bi smel biti odvisen od državne podpore. Če je delo nagrajeno le s skromno vsoto, potem temelji obstoj delavcev v glavnem na pokojnini ali socialni pomoči, kajti bolj kot usmeritev k trgu je poudarjena rehabilitacijska vloga in dnevna integracija.

3.3 PODPORNO OKOLJE V EVROPSKI UNIJI

3.3.1 Avstrija

3.3.1.1 Zakonodaja

Avstrijska zakonodaja določa tri glavne okvirje za socialna podjetja.

- Različni tipi organizacij: združenja, kooperative, fundacije, podjetja.
- Davčne olajšave so odvisne od ciljev in dejavnosti organizacij: davčne oprostitve in olajšave, naklonjen sistem DDV.
- Državne finančne podpore socialnim podjetjem in njihovim članom zagotavljajo različni zakoni na državni in deželni ravni, npr: storitve za brezposelne (državni zakon), storitve za invalide (deželni zakon).

Poleg glavnih navedenih zakonskih regulativ imajo neprofitne organizacije različne prednosti v preostali zakonodaji. V osnovi davčne ugodnosti niso odvisne od organizacijske oblike (Branco, 2005, str. 48).

3.3.1.2 Sodelujoči akterji v socialni ekonomiji

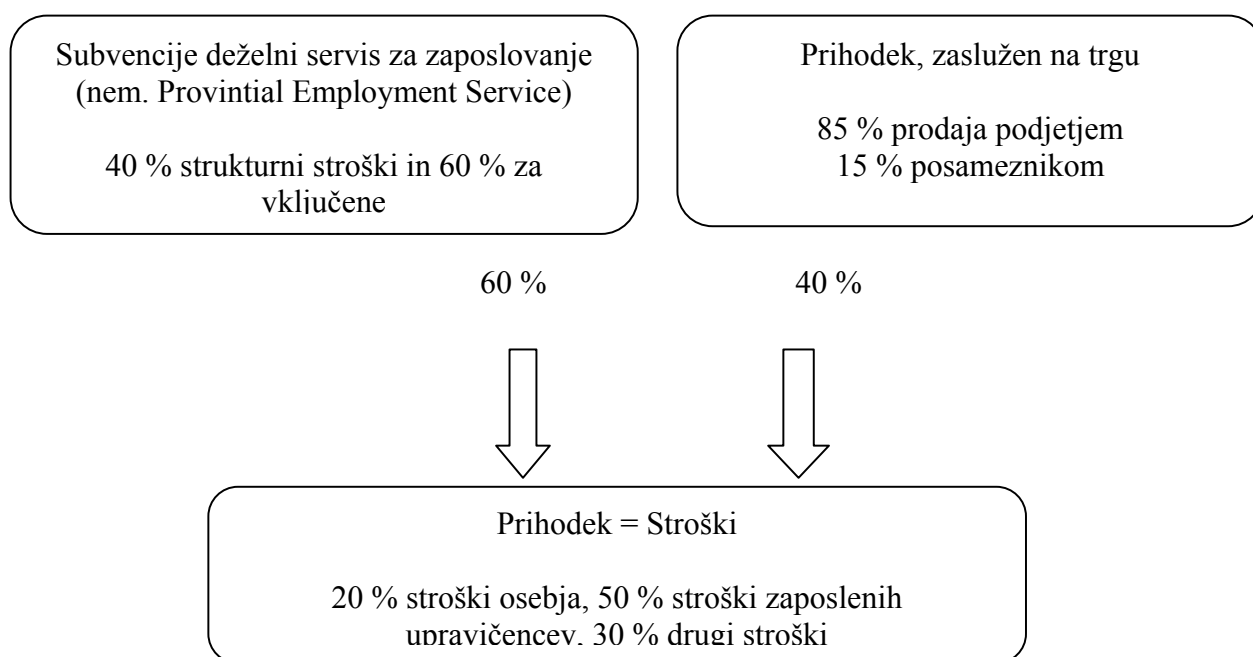
Tretji sektor je v Avstriji zelo raznovrsten. Poleg velikega števila mednarodnih organizacij pokriva številne lokalne iniciative, npr. podporo brezdomcem, invalidom in brezposelnim. Poleg organizacij, ki opravljajo socialne storitve, so v sektor socialne ekonomije vključene tudi okoljevarstvene organizacije, organizacije za človekove pravice, športna združenja ipd. Iz evalvacije tretjega sektorja v Avstriji je razvidno, da obstaja okrog 100.000 organizacij, večinoma neprofitnih združenj z okoli 200.000 zaposlenimi in okoli 900.000 prostovoljci.

S področji storitev, podpore in svetovanj različnim vrstam oseb z oviranostmi, npr. brezposelnim, starejšim, psihiatričnim in duševnim bolnikom, priseljencem, brezdomcem itd., se ukvarjajo v glavnem neprofitna združenja. V zgodnjih 90-ih letih je postala nova organizacijska oblika neprofitne pomembna za socialna podjetja. Najpomembnejši javni akterji v socialni ekonomiji so ministrstvo za socialne zadeve (državno in deželno), ministrstvo za gospodarstvo in delo, javni servis za zaposlovanje (državni, deželni in regionalni), občine. Socialne partnerske organizacije so vključene v proces načrtovanja politike trga dela (zaposlovanja) na deželni in regionalni ravni (Branco, 2005, str. 49).

3.3.1.3 Podporno okolje v socialni ekonomiji

Pri javnih sredstvih je pomembno ločiti med subvencioniranimi in javnimi naročili. Trajanje naročila del je določeno na osnovi zakonske regulative in lahko traja več kot eno leto. Na nekaterih področjih socialna podjetja konkurirajo s tržno usmerjenimi podjetji, npr. pri institucionalnem varstvu starejših.

Graf 2: Struktura prihodkov integracijskega socialnega podjetja

Vir: D.Branco: Uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji, 2004, str. 49

3.3.2 Italija

3.3.2.1 Zakonodaja

Preglednica predstavlja italijanski zakonodajni okvir, ki daje zelo dinamično in stimulatивно fiskalno in zakonodajno podporo, saj omogoča pospeševanje vzpostavljanja novih socialnih podjetij ter ohranjanje že obstoječih (v Italiji v glavnem socialne kooperative). V veljavi je krovni zakon 381/91, vendar imajo regije možnost dodajati svoje regijske zakone, s katerimi prilagajajo nacionalno politiko svojim regionalnim značilnostim in tako zakone razvijajo le za svojo regijo (Branco, 2004, str. 39).

Tabela 3: Odločba italijanskega ustavnega sodišča o zakonski veljavnosti zasebnih pobud v sektorju

Zakon 266/91 o »prostovoljnih organizacijah«	Zakon ureja pravila za organizirano prostovoljno delo, zagotavlja posebne registre in zagotavlja številne davčne olajšave.
Zakon 381/91 o socialnih kooperativah Tip A: združenja, ki se ukvarjajo s socialnimi, zdravstvenimi in izobraževalnimi storitvami. Tip B: kooperative, ki proizvajajo blago in storitve z najmanj 30 % zaposlenimi ljudmi z oviranostmi.	Zakon zagotavlja davčne olajšave za socialna združenja (zmanjša DDV za prodajo storitev na 4 %) in deli socialne kooperative na dva tipa. Glavne davčne olajšave: <ul style="list-style-type: none">- ugoden sistem DDV,- neobdavčene investicije in dobiček,- socialni prispevki,- prednost na javnih razpisih, neobdavčeni strokovni in drugi prispevki v socialni sferi.

Vir: D. Branco, uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji, 2004, str. 39.

3.3.2.2 Podpora zaposlenim v socialnih podjetjih

Preprosta preglednica jasno prikazuje prispevek »socialnih podjetij« k ekonomiji, uporabna je tudi za vzpodbujanje širše diskusije na to temo. Prikazuje medsebojni odnos med treningom in usposabljanjem dveh glavnih kategorij upravičencev: oseb z nižjo produktivnostjo in oseb z nižjo produktivnostjo le na posameznih področjih dela (Branco, 2004, str. 30).

Tabela 4: Podpora zaposlenim v italijanskih socialnih podjetjih

<p>Socialna podjetja se spopadajo s pomanjkljivostmi trga delovne sile s pomočjo delovne integracije oseb z oviranostmi.</p>	<p>Oseba z oviranostmi je oseba, ki je zaradi trajnih ali občasnih fizičnih ali psihičnih posebnosti v slabši delovni kondiciji v primerjavi z večino drugih delavcev.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Poseben delovni trening v »zaščitenem okolju« za izboljšanje poklicnih veščin za vključitev v redni trg dela. - Posebne spremljevalne aktivnosti za socialno in osebno integracijo v normalno življenje. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ljudje, katerih produktivnost pade pod običajno raven za opravljanje katerega koli dela. - Ljudje, katerih produktivnost je nižja kot pri drugih delavcih, toda ne pri vseh delih oziroma ne za vedno.

Vir: D. Branco, uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji, 2004, str.30.

3.3.3 Velika Britanija

Socialno podjetništvo, kot ena izmed naprednejših idej v podjetništvu, ima svoje korenine v kooperativah, javnih storitvah in prostovoljnem sektorju. Britanski sektor socialnega podjetništva je trenutno v porastu. Kot je možno razbrati iz poročila o malih podjetjih v Veliki Britaniji, je zaznati več kot 55.000 socialnih podjetij, ki prispevajo v državno blagajno več kot 8% BDP. Socialna podjetja v Veliki Britaniji zaposlujejo 5 odstotkov ljudi, glede na celotno zaposlenost v podjetništvu v Veliki Britaniji. Do junija 2005 v Veliki Britaniji ni bilo možno registrirati socialnega podjetja, ampak so se za takšno obliko uporabljale različne oblike podjetij, kot naprimer kooperative, društva ... Od junija leta 2005 pa je možno registrirati socialno podjetje kot pravno osebo. Imenujejo se nova podjetja in pridobila so novo ime – Community Interest Company (CIC). Ta podjetja predstavljajo pravno obliko podjetij z omejeno odgovornostjo z namenom delovanja v dobrobit družbe. V Veliki Britaniji je od leta 2006 zapisana tudi strategija razvoja socialnih podjetij na področju razvoja tretjega sektorja (Cabinet Office, 2006). Ta strategija se nanaša na štiri področja: na kulturne spremembe, ki so že prisotne, posebno skozi vzpodbude prihodnjih generacij pri razmišljanju o vplivu socialnega pristopa v gospodarstvu; izboljšanje svetovanja in podpore pri ustanavljanju socialnih podjetij; izboljšanje postopkov pri pridobivanju finančnih sredstev za rast socialnih podjetij in na izboljšanje sodelovanja med delovanjem socialnih podjetij in vlado z namenom doseganja skupnih ciljev. Vlada Velike Britanije je priznala delo socialnih podjetij kot pomemben del njihovega ekonomskega in socialnega področja (Doherty, 2008, str. 4).

3.3.3.1 Zakonske podlage

V Študiji obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji (Lužar et al., 2005, str. 12) je podan primer, kakšno je podporno okolje v Veliki Britaniji, kjer je predstavljeno, da posebne zakonske podlage za socialna podjetja ne obstajajo. Pri vzpostavljanju socialnega podjetja je pomembno le, da struktura in delovanje takšnega podjetja sledi vladni strategiji imenovani Socialna podjetja – strategija za uspeh (angl. *Social Enterprise: A strategy for Success*). Skupne značilnosti pravne oblike socialnih podjetij lahko vključujejo: družbeno lastništvo (člani skupaj vodijo organizacijo), odbor neizvršilnih direktorjev (prostovoljci, izbrani s strani članov podjetja), nepristranske oblike vodenja, ki se razlikujejo od privatnih podjetij.

Ker v Veliki Britaniji takrat še ni obstajal poseben zakon za socialna podjetja, se tovrstna podjetja registrirajo na osnovi dveh zakonov: zakona o družbah (angl. *Company Law*) in zakona o obrtnih in podpornih društvih (angl. *Industrial and Provident Society Law*). V okviru teh dveh zakonov socialna podjetja prevzemajo naslednje pravne oblike, ki so jim trenutno na razpolago: obrtno in podporno društvo (angl. *Industrial and Provident Society*) – to pravno obliko pogosto prevzamejo kreditna združenja, potrošniške in stanovanjske kooperative, delovne kooperative in nekateri razvojni skladi; družba z omejeno odgovornostjo – to pravno obliko pogosto prevzamejo socialne firme, prostovoljne organizacije, podjetja za posredovanje na trgu dela, veliko kooperativ in razvojnih skladov; delniška družba – to pravno obliko pogosto prevzamejo podjetja, katerih lastniki so uslužbenci in podporne organizacije drugih socialnih organizacij. Vlada trenutno uveljavlja tudi obliko, ki se imenuje podjetje v javnem interesu (angl. *Community Interest Company*), ki bo predstavljala dodatno izbiro pravne oblike za socialna podjetja. Ministrstvo za trgovino in industrijo trdi, da bo za socialna podjetja to pravno obliko zelo preprosto vzpostaviti. Vendar pa bodo podjetja s tovrstno pravno obliko morala zagotoviti, da bodo delovala v dobrobit lokalne skupnosti. Njihov namen in cilji bodo morali biti v interesu skupnosti, dobiček podjetja bo uporabljen za dobrobit skupnosti in ne bo razdeljen med lastnike podjetja. Omejeno bo vračilo kapitala, ki bi ga morali investitorji dobiti glede na vložek. Tovrstna socialna podjetja bodo prav tako morala poročati neodvisnemu regulatorju o tem, kako delujejo v interesu skupnosti ter kako vključujejo njihove deležnike v svoje aktivnosti.

3.3.3.2 Podporni mehanizmi socialnemu podjetništvu v Veliki Britaniji

Vzroki za nastanek podpornih mehanizmov se vidijo v tem, da se postopoma večja razumevanje vlade za vrednost, ki jo ima tretji sektor do socialnega področja, potreba po vzpostavitvi blaginje v državi (družbena odgovornost podjetij), potreba po boljšem podjetniškem pristopu v prostovoljnem sektorju, rast potreb v javnem sektorju, potreba po povečanju aktivnosti pasivnega prebivalstva (Westall, 2001, str. 10).

Podporna mehanizma sta dva. Prvi podporni mehanizem predstavlja vlada (angl. *Social enterprise Unit*) in deluje kot osrednji akter in koordinator za kreiranje politik, ki zadevajo socialna podjetja ter pomaga pri razvoju in izvrševanju novih politik in programov za socialna podjetja; izvaja ukrepe, ki se nanašajo na ovire za razvoj in rast socialnih podjetij; prepoznava in razširja dobre prakse. Drugi podporni mehanizem predstavlja tako imenovna koalicija za socialno podjetništvo (angl. *Social Enterprise Coalition* – v nadaljevanju SEC). Večina socialnih podjetij spada med mala podjetja in so razpršena po celotni državi. Lastniki teh podjetij se pogosto počutijo zapostavljeni in menijo, da se jih ne upošteva pri razvoju in izvajanju regionalne in centralne politike. Po svetu in pripravah ključnih deležnikov v sektorju socialnega podjetništva je bila leta 2002 ustanovljena kot družba z omejeno odgovornostjo. Vloga SEC predstavlja nekakšen koordinirani »glas« sektorja socialne ekonomije – skrbi za dvig kakovosti. Znotraj sektorja socialne ekonomije igra SEC dve vlogi: vpliva na politiko in predstavlja primer dobre prakse – tako SEC sodeluje z vlado oz. z oblastmi na vseh ravneh, z bankami, finančnimi institucijami, pravnimi telesi in drugimi partnerji ter se zavzema za pravni in finančni okvir, ki bo vzpodbudil rast in razvoj socialnih podjetij. Aktivno se vključuje v kreiranje nacionalne politike ter organizira prireditve, konference, delavnice in zagotavlja izčrpne informacije, ki jih subjekti v sektorju potrebujejo. Članstvo SEC predstavljajo organizacije, ki delujejo na področju socialnega podjetništva, partnerske organizacije, ki spodbujajo razvoj socialnih podjetij ter posamezna socialna podjetja. Te organizacije so regionalne razvojne agencije (RDA) in lokalne vlade (Lužar D. et al, 2005, str. 13).

3.4 RAZVOJNA NARAVNANOST V EVROPSKI UNIJI

3.4.1 Skupne značilnosti socialne ekonomije v Evropski uniji

Gre za organizacije in podjetja, katerih ustanovitelj ni država, ki proizvajajo tržne in netržne proizvode in storitve, vendar so ustanovljene s socialnim (družbenim) ciljem, ki delujejo po demokratičnem principu članov, uporabnikov in zaposlenih ter temeljijo na solidarnosti njenih članov in ne delijo dobička med ustanovitelje. Iz sprejetih aktov in predlogov aktov, ki urejajo nove, supranacionalne, evropske statusne oblike socialnega podjetništva, je razvidna težnja k harmonizaciji podlag, ki urejajo status različnih subjektov socialnega podjetništva v državah članicah EU. Dve obliki sta bili uspešno poenoteni in uvedeni: v letu 1999 Evropsko gospodarsko interesno združenje, v letu 2001 Evropska delniška družba (Tesses, 2008).

Leta 1992 je Evropska komisija objavila tudi besedila treh predlogov statotov za ustanovitev evropske zadruge, evropske vzajemne družbe in evropskega društva (ULC 99, z dne 21. 04. 1992) – statotov pravnih oblik socialnega podjetništva. Besedila so bila spremenjena in dopolnjena v letu 1993 na podlagi mnenj Evropskega parlamenta in Ekonomsko-socialnega sveta (ULC 236, z dne 31. 08. 1993, str 1–56). Besedila ob upoštevanju značilnosti zadrug, vzajemnih družb, društev temeljijo na besedilu statuta evropske družbe (Uredba Sveta ES, št. 2157/2001). Temeljne določbe glede na organiziranost in pristojnosti organov so enake določbam, ki urejajo organiziranost in pristojnost organov evropske družbe.

Po sprejetju bodo statuti omogočali ustanovitev evropske zadruga, evropske vzajemne družbe ali evropskega društva. Subjekti bodo delovali na internem trgu Evropske unije na podlagi enotnih pravil evropskega prava, ki bodo neposredno uporabna v državah članicah. Enotna pravna oblika teh subjektov bo omogočala enoten sistem upravljanja in poročanja. Na ta način se bodo posledično tudi znižali stroški ustanavljanja podružnic v vsaki državi članici na podlagi njenih nacionalnih pravil.

Težnje po prosperiranju socialnega podjetništva v Evropski uniji so se pokazale tudi koncem leta 2004 na mednarodni konferenci v Krakovu, kjer je bil poudarjen pomen socialnega podjetništva, ki predstavlja ključni inštrument za zmanjševanje brezposelnosti, ustvarjanje novih delovnih mest, spodbujanje podjetništva in inovativnosti, socialne povezanosti in vključenosti zlasti deprivilegiranih skupin. Predstavniki Evropske komisije, ministri evropskih vlad, javni uslužbenci in predstavniki enot socialnega podjetništva so na področju uvajanja socialnega podjetništva v EU sprejeli zaključke, da se na ravni EU izoblikuje enotna definicija socialnega podjetništva; da se nadaljujejo aktivnosti za poenotenje pravnih oblik organiziranosti enot socialnega podjetništva na ravni EU; da se v državah članicah nadaljujejo aktivnosti za krepitev vloge položaja socialnega podjetništva in da se v državah članicah predlaga imenovanje ministrstev, zadolženih za socialno podjetništvo (Promotorji socialnega podjetništva, 2008).

Februarja 2009 je bila sprejeta Resolucija Evropskega parlamenta o socialni ekonomiji, kjer je bila sprejeto priznanje pojma socialne ekonomije, in pravi, da bi morale Evropska unija in njene članice v svoji zakonodaji in politiki priznati socialno ekonomijo in njene akterje. Predlaga, da naj bi ti ukrepi vključevali preprost dostop do kreditnih in davčnih olajšav, razvoj mikrokreditov, oblikovanje evropskih statotov za združenja, fundacije in vzajemne družbe ter prilagojeno financiranje EU in spodbude za boljšo podporo ustanavljanju družbeno koristnih socialnoekonomskih organizacij v tržnih in netržnih sektorjih (Resolucija Evropskega parlamenta, 2009).

3.4.2 Modeli socialnega podjetništva

Socialna podjetja so ustanovljena z namenom, da dosežejo tako socialni kot tudi ekonomski učinek. Oblikovanje tega procesa se začne z vizijo za socialna podjetja, ki artikulirajo svoj namen z neprofitnimi cilji. Ideje, kako naj bi socialna podjetja dosegla ali oblikovala vrednost, so vnaprej oblikovana v model. Večinoma se uporabi metoda raziskave tržišča za analizo notranjih in zunanjih vplivov, ki predstavljajo obliko modela in vključujejo tržne niše, kapital, dosegljive vire, priložnosti in nevarnosti, možnosti implementacije, možnosti dobička, organizacijske spretnosti in nevarnosti, potrebe in možnosti strank, okoljevarstvene zapovedi in podobno. Vsa socialna podjetja so modeli, ki so vključeni v tri glavne kategorije glede na nivo integracije, njihov socialni program in gospodarske aktivnosti. Tako poznamo tri vrste socialnih podjetij: ustaljena, integrirana in zunanja (Nicholls, 2006, str. 211).

- Ustaljena socialna podjetja:

Ustaljena socialna podjetja imajo gospodarske aktivnosti usklajene s socialnimi programi. Aktivnosti podjetja so vključene v organizacijske naloge in socialne aktivnosti. Ciljne skupine so tako stranke, ki potrebujejo državno pomoč, preko katerih so sofinancirani ali financirani določeni programi. Socialni programi so samostojno financirani skozi podjetniški del organizacije. Povezava med tržnim delom in socialnimi programi je vzajemna in dosega tako finančno kot tudi socialno korist (Nicholls, 2006, str. 212).

- Integrirana socialna podjetja

Integrirani modeli socialnega podjetništva vključujejo socialne programe, ki se povezujejo z gospodarskimi aktivnostmi. Sodelovanje je vidno predvsem pri delitvi stroškov, nepremičnin in virov za programe. Dejavnosti podjetja so integrirane v vse operacije organizacije. Takšna oblika socialnih podjetij predstavlja za neprofitne organizacije osnovni mehanizem za podporo njihovim dejavnostim (socialne aktivnosti ali možnost širitve namena organizacije). Kasneje je namreč možno doseči nove komercialne trge s ponudbo socialnih storitev. V integriranem socialnem podjetju je odnos med gospodarskimi in socialnimi aktivnostmi sinergijski, dodano ima finančno in socialno vrednost (Nicholls, 2006, str. 213).

- Zunanja socialna podjetja

V zunanjih socialnih podjetjih se socialni programi razlikujejo od podjetniških oziroma gospodarskih aktivnosti. Dejavnosti podjetja so »zunaj« organizacijskih programov in dejavnosti. Neprofitne organizacije ustanavljajo zunanja socialna podjetja za financiranje njihovih socialnih programov in operativnih stroškov (Nicholls, 2006, str. 213).

4. SOCIALNO PODJETNIŠTVO V SLOVENIJI

4.1 RAZVOJ SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI

V Sloveniji je socialna ekonomija sicer prisotna, vendar pa na področju razvoja in delovanja podjetij socialne ekonomije, kot jih poznajo druge članice EU, delamo šele prve resnejše korake. Obstaja že pojmovna zmeda, saj na eni strani pojem socialno ljudje enačijo z nečim marginalnim, pojem »družbeno«, kar pravzaprav neposreden prevod pomeni, pa s socialističnimi družbenimi podjetji. Sicer obstaja vedno večja pripravljenost v vrsti institucij, tako na nacionalnem kot regionalnem nivoju, da se preseže obstoječe stanje in da se Slovenija tudi na tem področju približa povprečju Evropske unije. Vse več je zavedanja, da skladnega regionalnega razvoja ne bo mogoče zagotavljati brez razvijanja družbenega podjetništva kot tiste oblike moderne socialne ekonomije, ki omogoča enakopravno vključevanje na trg dela vsem skupinam prebivalstva, še predvsem ranljivim. Za uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji obstaja še precej ovir in pomanjkljivosti. Prav tako nimamo še oprijemljivih oz.

kvantitativnih dokazov, da bi lahko v celoti prikazali pozitivni vpliv in dodano vrednost, ki jo ustvarjajo družbena podjetja. Negativno vlogo pri uvajanju družbenega podjetništva pa igra tudi razpršena in nepovezana sploh odsotna in nedostopna podpora za razvoj sektorja. Po nekaterih ocenah naj bi v Sloveniji delovalo v sektorju nejasno definirane družbene ekonomije okoli 20 tisoč različnih društev, 250 fundacij in 250 zasebnih zavodov, ki so se opredelili kot neprofitna razvojna podjetja, prav tako pa imamo tudi 150 invalidskih podjetij ter nekaj deset uspešno delujočih kooperativ. Gre torej za oblike organizacij, ki bi jih po evropskih normativih lahko uvrstili v sektor družbenega podjetništva (Kovač, 2006, str. 78).

Zaradi odsotnosti jasne definicije socialne ekonomije v Sloveniji tega sektorja ne moremo natančno opredeliti. Ker se v Sloveniji nihče sistemsko s socialnim podjetništvom ne ukvarja, ne moremo ugotoviti njegovega prispevka k povečevanju konkurenčnosti posameznikov in družbe, ustvarjanju delovnih mest, prehodu sive ekonomije v redne zaposlitve ter krepitvi socialnega kapitala. Prav zaradi tega tudi ni možno jasno opredeliti deleža socialne (družbene) ekonomije v družbenem proizvodu Slovenije. Groba ocena števila zaposlenih v tem sektorju pokaže, da zaposlujemo štirikrat manj delavcev, kot znaša poprečje za ta sektor v Evropski uniji, kar pomeni, da ne izkoriščamo v zadostni meri človeških potencialov posameznikov na eni strani ter tržnih priložnosti in drugih razpoložljivih virov lokalnega okolja na drugi strani (Kovač, 2006, str. 79).

Ob tem je zanimivo dejstvo, da je število prostovoljcev, ki so povezani v različne oblike (ki po nekaterih ocenah presega 1 milijon), celo večje kot v nekaterih drugih evropskih državah, kar nakazuje, da temu področju poleg jasnejše definicije manjka spodbudno podporno okolje, predvsem pa podjetniško znanje in inovativni menedžment, da bi s tem lahko ustvarjalo več zaposlitev. Problem tega, navidezno velikega števila organizacij, je, da trenutno zagotavljajo štirikrat manj delovnih mest kot podobne organizacije in podjetja v razvitih državah Evropske unije in temu primerno tudi manj prispevajo k družbenemu proizvodu. Razloge za takšno stanje najdemo v neprimerno manj razvitem podpornem okolju (v smislu pravnega okvirja za delovanje, finančnih institucij, finančnih spodbud države itd.), prav tako pa tudi v relativno slabi usposobljenosti ustanoviteljev in vodij zgoraj omenjenih organizacij za učinkovito načrtovanje in vodenje poslovnih podjetij. Nedvomno nas prav na tem razvojnem področju čaka še veliko razvojnih izzivov in prav slabo je, da se celotna politika relativno malo zaveda pomena razvoja tega področja, saj mu v razvojnih strategijah ne zna opredeliti jasnega mesta in vloge.

V Sloveniji sodi socialno podjetje v programe aktivne politike zaposlovanja, prvo tako podjetje, pa je nastalo v okviru javnih del. Socialno podjetje je lahko ustanovljeno kot gospodarska družba, zavod ali zadruga. Dejavnost ima nujno neprofitni značaj in mora imeti najmanj 50 % težje zaposljivih oseb. Te so: dolgotrajno brezposelne osebe z ovirami pri zaposlitvi, starejše osebe nad 45 let, ki imajo zmanjšano delovno zmožnost, socialno teško prilagodljive osebe in bivši odvisniki, invalidi in osebe z zdravstvenimi ovirami, mlajše

dolgotrajno brezposelne osebe, ki so brez poklicne izobrazbe in delovnih izkušenj (Trupi, 2002, str. 34).

V Sloveniji je okoli 20.000 organizacij, ki imajo posamezne elemente socialnega podjetništva. Še najbližje tej obliki so invalidska podjetja in zaposlitveni centri, ki skupno zaposlujejo nekaj več kot 13.000 ljudi. A pravih socialnih podjetij je pri nas malo. Zaradi nejasne definicije in nejasnih pravnih podlag pa jih večinoma ne izpolnjuje evropsko določenih kriterijev za socialno ekonomijo in socialno podjetje. Zato je krovni zakon o socialnem podjetništvu v Sloveniji nujno potreben (Petkovšek, 2008).

Socialna ekonomija s svojo široko usmeritvijo obsega prav vse posameznike, ki zaradi različnih vzrokov ne zmorejo živeti samostojnega, polnovrednega življenja z dodeljenim statusom ali brez. Upošteva načelo enakovrednosti in enakopravnosti ter omogoča spoštovanje človekovih pravic, pri čemer ni pomemben status posameznika, marveč njegova nemoč, pomanjkanje izkušenj, znanja, sposobnosti za aktivno vključevanje v družbo. V preteklosti so bili številni poizkusi opredeljevanja ciljnih skupin ranljivih posameznikov v želji, da bi glede na posebne potrebe posameznih skupin oblikovali učinkovite programe, s katerimi bi ublažili posledice primarne prizadetosti. Prav to je težko doseči, saj je vsak posameznik celota zase, ki zahteva visoko raven posebej zanj prilagojene obravnave. V teoriji in praksi obstaja pestro izrazoslovje, ki je jasen dokaz prizadevanj po iskanju nestigmatizirane definicije, ki bi ranljivemu posamezniku ponujala nove možnosti in ga ne bi doživljenjsko ukoreninila bolezen, prikrajšanost (npr. invalidnost, socialna izključenost, socialna deprivacija, marginalnost skupine itd.). Med ranljive skupine prebivalstva sodijo vsi tisti posamezniki, ki jim grozijo posledice socialne izključenosti, ker imajo težave na naslednjih področjih:

- Zaposlovanje; zaposlitev ni le možnost preživetja, temveč predstavlja uresničitev potrebe posameznika po samouresničevanju in je kot takšna primarna za ohranjanje in razvijanje duševnega ravnovesja in nadaljnjega razvoja – ne le posameznika, ampak tudi družbe. Skupna značilnost ranljivih skupin je nezmožnost samostojne pridobitve in ohranitve zaposlitve iz različnih vzrokov. Šele po ustrezni, običajno multidisciplinarni obravnavi (medicinski, psihološki, socialni, delovni ...) dozori čas za uvajanje posameznika v zanj primerno delovno okolje.
- Družina; redkokdaj ostane družina pozitiven okvir podpore prizadetemu posamezniku, ga razume ter sprejema drugačnost njegovih potreb. Največkrat se člani družine med seboj odtujijo, zaživijo svoje življenje in že tako prizadetega posameznika še bolj odrinejo ter mu usidrajo občutke nemoči, odvisnosti, osamljenosti. Njegova potreba po varnosti in sprejemanju je neizpolnjena, zaradi česar se poruši duševno ravnovesje. Pojavijo se depresija, regresija in resignacija.

- Socialna mreža; zaradi samoizolacije iz vsakodnevnega dogajanja, občutkov manjvrednosti, nizkega samospoštovanja, odtujenosti, pomanjkanja informacij o dnevni spremembah posamezniki z izgubo aktivnega življenja skoraj nimajo več socialne mreže.
- Zdravje; čustvene obremenitve in stres zaradi lastne neučinkovitosti in neuspešnosti pogosto botrujejo poslabšanju zdravstvenega stanja. Pogosto so vzrok za nastanek psihosomatskih obolenj, hkrati pa velikokrat prispevajo k opustitvi skrbi posameznika za negovan in urejen videz. Dalj časa kot traja obdobje brezposelnosti oziroma duhovne in telesne neaktivnosti, večja je možnost za stopnjevanje obolenj. Zelo problematične so zaprte institucije, v katerih poteka obravnava več mesecev ali celo let. To se kaže v visokem upadu osebnih kompetenc posameznika, nesposobnosti pri ponovnem vključevanju v zunanje okolje in tudi v porastu psihosomatskih obolenj.
- Osebne kompetence; osebne kompetence so neučinkovite, saj posameznik nima dovolj možnosti za uveljavljanje in napredovanje na katerem koli področju. Pri teh osebah opazimo upad komunikacijskih spretnosti in besednega zaklada, šibko obvladovanje konfliktnih situacij, nesposobnost sodelovanja v skupini, nizko raven asertivnosti in socialnih spretnosti ter nesamostojnost.

Kot navaja Uršič (Dular et al., 2007, str. 11), se socialna ekonomija v svetu in pri nas vključuje v lokalno skupnost na različne načine, kjer poskuša iskati dinamične in inovativne pristope k reševanju brezposelnosti in prispevanju k ekonomskemu razvoju, ki ne temelji na izčrpanju okolja in delovne sile, ampak na usklajenem in trajnem pristopu. Socialna ekonomija tako vključuje uspešnost socialnih podjetij na področju boja proti diskriminaciji, ki je eden od temeljnih principov politike na področju zaposlovanja moderne Evropske unije. Poleg tega pa so socialna podjetja orodje za socialno združevanje in mesto, ki zagotavlja socialno varnost. Socialna podjetja lahko identificiramo kot podjetja, ki se v določeni meri samofinancirajo skozi proizvodnjo, s temeljnim ciljem pomagati socialno ogroženim. Od drugih neprofitnih organizacij se razlikujejo po podjetniškem pristopu, po inovativnosti in hkrati po svoji stopnji odvisnosti in neodvisnosti od države.

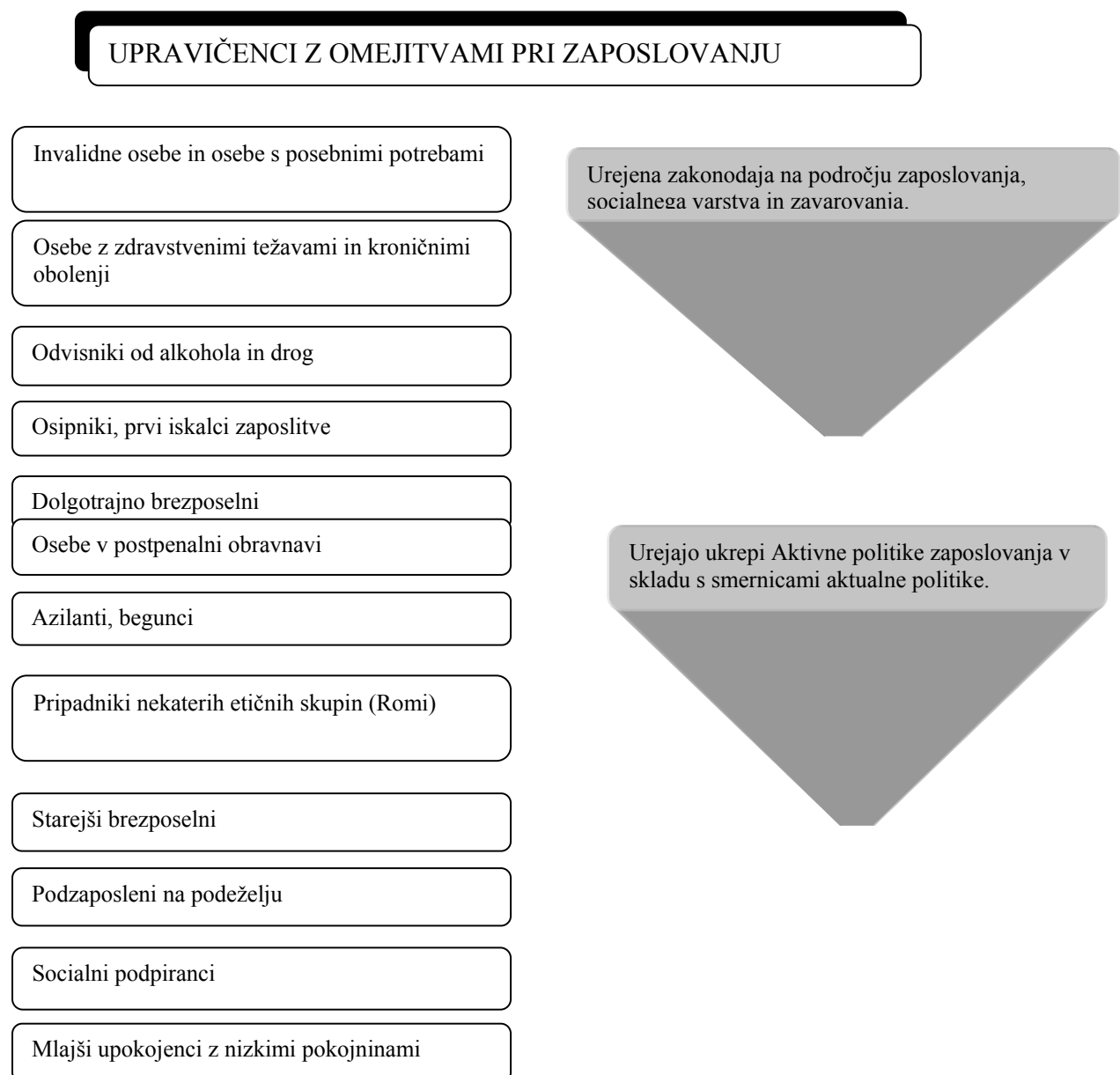
Kot nadaljuje Uršič, je njihova dejavnost namenjena koristim javnega interesa. Takšna podjetja imajo organizirano podjetniško strategijo. Njihov glavni namen ni maksimiranje dobička, ampak doseganje socialnih ciljev ter pridobivanje inovativnih rešitev za reševanje problema brezposelnosti. Od teh podjetij se pričakuje, da bodo ekonomsko stabilna in da bodo svoj proračun uspešno kombinirala s tržnimi in netržnimi viri, nedenarnimi viri in osebno porabo. Netržne vire pogosto zagotavljajo vladni programi, ker socialna podjetja služijo javnemu interesu in imajo zato posledično finančno podporo. Kljub vsemu se od socialnih podjetij pričakuje določena mera avtonomije (Dular et al., 2007, str. 12).

4.2 PRIMERI DOBRIH PRAKS V SLOVENIJI

4.2.1 Definicija socialne ekonomije in socialnega podjetništva

Socialna ekonomija predstavlja družbeno ekonomsko kategorijo, kjer vrsta najrazličnejših pravnih in fizičnih subjektov ustvarja podporno okolje za (ponovno) vključitev ranljivih skupin prebivalstva v socialno in delovno okolje. Socialno podjetništvo pomeni etičen, strokoven, inovativen in sistemski pristop, ki z različnimi aktivnostmi udejanja cilje socialne ekonomije (Branco, 2004, str. 34).

4.2.2 Osebe, ki potrebujejo vključitev v socialno ekonomijo

Skupine oseb, ki zaradi takšnih ali drugačnih razlogov na kratek ali dolgi rok ne morejo najti zaposlitve v dobičkonosnem sektorju, so potrebne posebne obravnave; ena od njih je možnost vključevanja v področje delovanja socialnega podjetništva (Svetlik et al., 2002, str. 13).

4.2.3 Sodelujoči akterji v socialni ekonomiji

V socialno ekonomijo se vključujejo najrazličnejši akterji iz vseh družbenih struktur. Med najpomembnejše se uvršča na prvem mestu država kot odgovorni sooblikovalec podpornega okolja, zakonodajalec, kot mreža javnih institucij ter v določenih primerih kot delodajalec in investitor. Na drugem mestu je lokalna skupnost, enako pomembna kot država, le na lokalnem nivoju. Pomembne so tudi gospodarske in negospodarske organizacije kot nosilci nekaterih aktivnosti socialne ekonomije (zaposlovanje, investiranje, razvoj dejavnosti). Poleg teh pa še mreža strokovnih institucij, tako javnih kot zasebnih (zavodi, ustanove ...), upravičenci ugodnosti socialne ekonomije, mreže nevladnih profitnih institucij (društva, fundacije), prostovoljci kot laiki ali strokovnjaki. Strokovnjaki nastopajo kot posamezniki in predstavniki posameznih institucij (Branco, 2005, str. 54).

4.2.4 ŽELVA, Podjetje za usposabljanje in zaposlovanje invalidov, d. o. o.

Želva, podjetje za usposabljanje in zaposlovanje invalidov, je zraslo iz majhne Želve, ki jo je na predlog Zavoda RS za zaposlovanje leta 1991 ustanovilo Sožitje – Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije. Ustanovilo jo je z namenom usposabljanja mladostnikov z lažjimi motnjami v duševnem in pogosto tudi telesnem razvoju. Sožitje je torej edini ustanovitelj in hkrati edini lastnik podjetja Želva. Danes se v podjetju izvajajo programi zaposlitvene rehabilitacije, usposabljanja na konkretnem delovnem mestu ter nekateri programi socialnovarstvenih storitev.

Zaposlitveni center je pravna oseba, ki se ustanovi zaradi zaposlovanja invalidov izključno na zaščiteneh delovnih mestih in izpolnjujejo kadrovske, organizacijske, tehnične in druge pogoje, ki jih predpiše ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo, in ima izdelan poslovni načrt. Zaposlitveni center je namenjen zaposlovanju invalidov, za katere v dosedanjem sistemu usposabljanja in zaposlovanja ni bilo ustreznih sistemskih rešitev. V zaposlitvenem centru se zaposlujejo invalidi, ki zaradi svoje invalidnosti dosegajo od 30 do 70 % pričakovanih delovnih rezultatov oziroma invalidi, ki niso zaposljivi na običajnih delovnih mestih in imajo o tem odločbo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. Osnovno poslanstvo zaposlitvenega centra je torej socialna in zaposlitvena integracija invalidov na zaščiteneh delovnih mestih (Predstavitev podjetja Želva, 2008).

Začetki podjetja so bili z majhno šiviljsko in še manjšo mizarsko delavnico, kjer so izdelovali lesene igrače ter didaktične pripomočke za vrtec. Šiviljska delavnica pa je poleg šivanja mehkih, pralnih igrač, izvajala še različne storitve po naročilu. Sočasno so pričeli tudi z usposabljanjem invalidov, predvsem lažje duševno prizadetih mladostnikov, za kasnejšo

zaposlitev. V letu 1993 je pričel delovati varstveno-delovni center. Kasneje so se začeli ukvarjati z mizarstvom in šiviljstvom, proizvajali so maloserijske, pogosto celo unikatne izdelke po naročilu. Sproti so opravljali kadrovske prenovne in pridobivali nove, bolj usposobljene kadre (mizarje, šivilje, kasneje tudi vrtnarje, ekonomske in druge tehnike) za delo z invalidi, zdravstvene delavce, socialne delavce, psihologe ter druge profile, potrebne za delovanje sistema. Iz leta v leto se je povečeval delež sredstev, ustvarjenih na trgu, in se hkrati zmanjševal prispevek države v obliki pomoči ali subvencij. S tem so vzpostavili t. i. vrtnarsko-komunalni oddelek, bolj znan kot zeleni program. Kasneje so uvedli še številne druge programe: upravljanje z nepremičninami, tehnične službe za vzdrževanje nepremičnin, čistilni servis za čiščenje stanovanjskih in gospodarskih objektov, digitalno fotokopirnico.

V letih 1998 in 1999 so na podlagi javnega razpisa ministrstva za delo, družino in socialne zadeve pridobili koncesiji za izvajanje storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji. Leta 2000 so ustanovili Center za poklicno rehabilitacijo v sestavi priznanih strokovnjakov. Želva je v tem času postala zaupanja vreden partner državnim institucijam, številnim lokalnim skupnostim ter drugim, s katerimi sodelujejo. Danes je v Želvi zaposlen 301 delavec z različnimi statusi, od tega 222 oseb z invalidnostjo. Invalidom omogočajo delo, primerno stopnji njihove invalidnosti oziroma preostalim delovnim zmožnostim in jim zagotavljajo za rezultate dela primerno plačilo ter vse druge pravice iz dela oziroma delovnega razmerja, vključno prilagoditev delovnega mesta potrebam invalidov. Želva ni dobičkonosna naravnana. Cilj Želve ni ustvarjanje dobička in tudi Sožitje, kot ustanovitelj in lastnik Želve, iz Želvine »blagajne« nikoli ni vzel niti tolarja. Razumljivo je, da se dobička, če ga je možno ustvariti, ne branijo, ga pa obvezno vložijo v nadaljnji razvoj podjetja, v ustanavljanje novih delovnih mest. Tudi v tem je skrivnost Želvine rasti, ustanavljanje novih enot domala po vsej Sloveniji in nenehno večanja števila zaposlenih. Svoje programe čedalje boljše izvajajo, uspešno se soočajo s konkurenco na tržišču na vseh področjih njihovega dela. Trikrat jih je Gospodarski vestnik uvrstil med 500 najhitreje razvijajočih se podjetij – »Gazel« v Sloveniji, v letu 1999 so prejeli tudi plaketo Mesta Ljubljane (Dejavnosti podjetja Želva, 2008).

4.2.5 Zavod RUJ, Velenje

Zavod RUJ je Center za izobraževanje, usposabljanje in rehabilitacijo, ki s svojim celovitim multidisciplinarnim pristopom pri obravnavi posameznika dosega dobre zaposlitvene rezultate pri vključevanju rehabilitantov na redni trg dela. Vključevanje je lahko posredno preko zaščitenega trga dela, ki ga predstavlja program delovne vključenosti Žarkove delavnice, ali pa neposredno pri delodajalcu. Vsem udeležencem so zagotovljeni spremljanje, svetovanje in psihosocialna podpora, v kar je vključena po potrebi tudi družina. Rezultat takega celostnega pristopa je vključitev oziroma ponovna vključitev približno 40 odstotkov najtežje zaposljivih oseb na redni trg dela. Sistem spremljanja in svetovanja pripomore k dolgoročnim vključitvam (Interno gradivo Zavod Ruj, 2008).

Dejavnost zavoda je usmerjena predvsem na ranljive skupine brezposelnih, saj so z dejavnostmi vezani predvsem na institucije, kot so Zavod RS za zaposlovanje, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, centri za socialno delo. V posameznih programih pa seveda nenehno potrebujejo sodelavce – prostovoljce. Do sedaj so se predvsem vključevali v delo dnevnega centra za psihiatrične bolnike (pomoč, socialna asistenca ...), v programe socialne in delovne vključenosti težje zaposljivih oseb ter pri podpori skupinam staršev zasvojenecv (Interno gradivo Zavod Ruj, 2008).

Namen in cilj zavoda je pomoč in podpora ranljivim skupinam, med katere sodijo predvsem uporabniki psihiatričnih storitev in skupine za samopomoč, zasvojenim od prepovedanih drog in skupine za samopomoč staršem zasvojenih. Socialna politika v lokalni skupnosti (dejavnosti civilne iniciative) pomaga pri oblikovanju ustreznih socialnih programov na področju savinjsko-šaleške in koroške regije. Namen in cilji organizacije so vezani na posamezne programe, ki jih zavod izvaja za različne skupine ranljivih skupin prebivalstva. Aktivnosti in dejavnosti so pomoč in podpora pri reševanju socialnih stisk posameznikov in skupin, ki vse bolj sodijo v kategorije ranljivih skupin (socialno izključenih in revnih) (Interno gradivo Zavod Ruj, 2008).

4.3 RAZVOJNA NARAVNANOST V SLOVENIJI

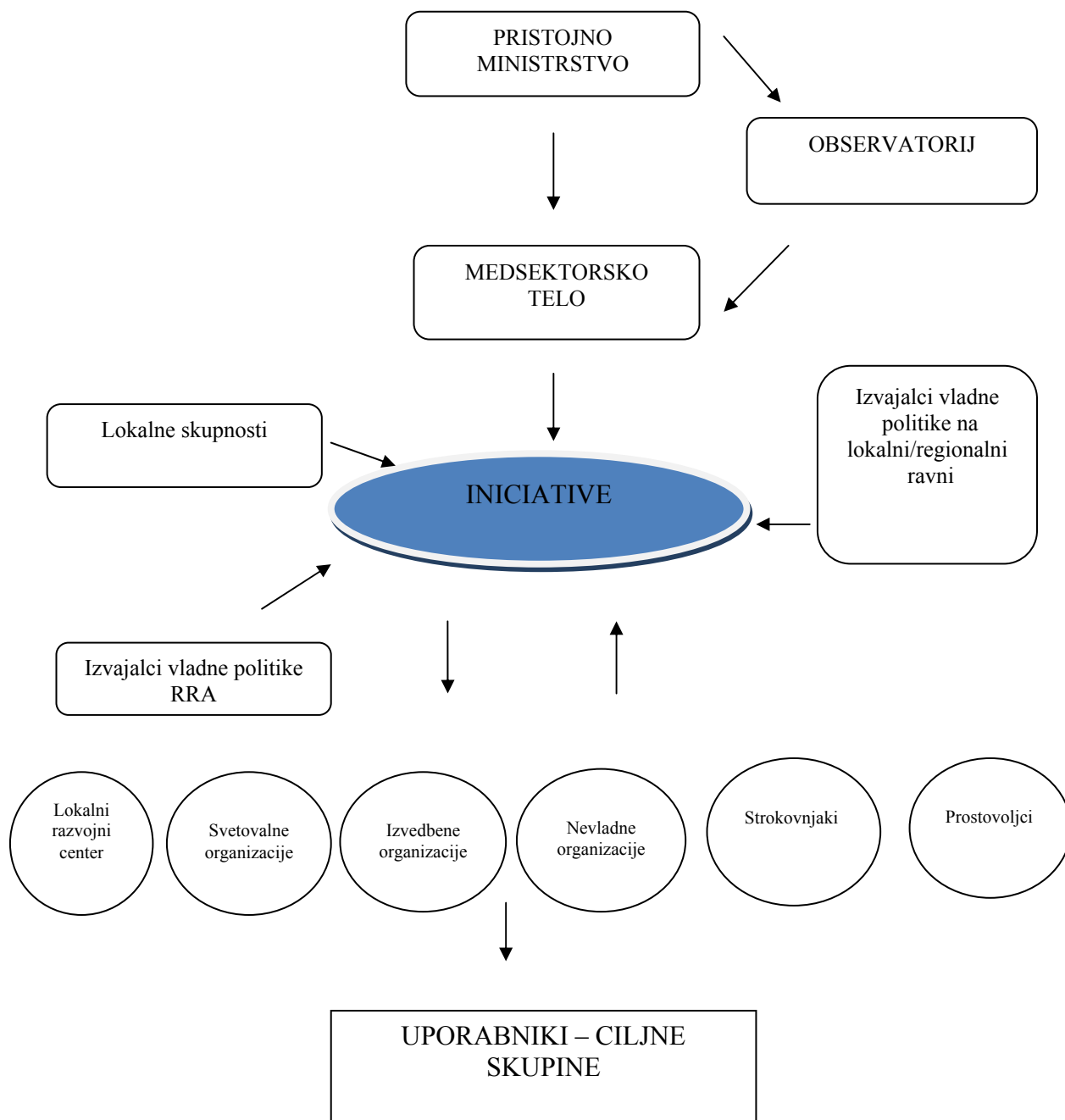
4.3.1 Vzpostavitev institucionalnega, pravnega okvira in vključevanje socialnega podjetništva

Razvoj socialnega podjetništva zahteva sistemski pristop. Zato moramo v Sloveniji zagotoviti ustrezno osveščenost, vzpostaviti ustrezno klimo, institucionalni in pravni okvir ter vključiti socialno podjetništvo v prevladujoče politike. Vsaka politična raven mora pri tem prevzeti svoje odgovornosti.

4.3.1.1 Strategija

V Študiji obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji (Lužar et al., 2005, str. 5) je zapisano, da je najprej potrebno pripraviti strategijo razvoja socialnega podjetništva (socialne ekonomije), ki naj vsebuje: opredelitev socialnega podjetništva, vizijo in cilje uvajanja socialnega podjetništva, vlogo posameznih ravni, zakonodajne okvire, oblike pomoči (podporno okolje, spodbude za nastajanje in rast socialnih podjetij). Strategijo je smiselno pripraviti za obdobje 2007–2013, njeno izvajanje pa umestiti v nacionalne razvojne dokumente za prihodnje finančno obdobje. Nekateri deli strategije so navedeni že v predhodnih točkah, v nadaljevanju pa izpostavljam še naslednje vidike, ki naj bi jih strategija obravnavala.

Graf 3: Institucionalni okvir

Vir: Hazl, V. & Marošek, J.,: Študija obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji (2005a, str. 41).

4.3.1.2 Vloga države

Deluje na področju ozaveščanja in pozitivne promocije socialnega podjetništva ter ob podpori klasičnega, profitno naravnane podjetništva posveča vsaj enako pozornost trajnostno naravnani podjetniški kulturi, ki temelji na vključevanju ranljivih skupin, aktiviranju potencialov manj razvitih ruralnih območij, kar dodatno potrjuje tudi z lastnim zgledom, s

prenosom vse večjega obsega storitev za prebivalstvo, storitev na področju varstva okolja, kulturne in naravne dediščine na nova podjetja in organizacije, ki se razvijajo na področju socialnega.

Omogoča, da lahko socialna podjetja konkurenčno delujejo z ostalimi podjetji, pri čemer jim daje zaradi njihovega posebnega pomena za trajnostni razvoj posebno mesto pri pridobivanju javnih naročil in spodbud. Vzpostavlja partnerski odnos s predstavniškimi organizacijami posameznih področij socialne ekonomije, zaznava in odpravlja ovire ter upošteva posebne in upravičene potrebe socialnih podjetij ter jih vključuje v svoje politike in programe. Zagotavlja primerne finančne spodbude in kakovostno strokovno/svetovalno pomoč organizacijam in nosilcem iniciativ na tem področju, skrbi za prepoznavanje in prenos dobrih praks. Zagotavlja spodbudni davčni okvir oz. davčne olajšave za klasična podjetja, ki investirajo v socialno podjetje. Zagotavlja dodatne olajšave za podjetja in posameznike, ki donirajo. Sistematično skrbi za razvoj človeških virov na tem področju, s tem da spodbuja razvoj novih programov izobraževanja in usposabljanja, povezanega z razvojem različnih oblik socialnega podjetništva, ter s pomočjo posebnih programov zagotavlja zaposlenim in prostovoljcem, ki delujejo v okviru socialnih podjetij, dostop do različnih oblik usposabljanja in izobraževanja. Spodbuja javno-zasebno partnerstvo za uresničevanje zastavljene strategije, še posebej pri razvoju finančnih institucij in oblik financiranja investicij v okviru socialnih podjetij (npr. razvoj etičnih bank) (Lužar et al., 2005, str. 9).

4.3.2 Uvajanje socialnega podjetništva

Tudi v Sloveniji se v zadnjem času vse več strokovnjakov in razvojnih ustanov zaveda, da tako razvoj Slovenije kot skladni regionalni razvoj ne bosta mogoča brez razvijanja oblik moderne socialne ekonomije, ki omogočajo enakopravno vključevanje na trg dela tudi tistim skupinam prebivalstva, ki iz različnih razlogov niso dovolj konkurenčne in zanimive za delodajalce. K uvajanju socialnega podjetništva nas nenazadnje vodi dejstvo, da se v Sloveniji še vedno soočamo z visoko stopnjo strukturne brezposelnosti in spoznanje, da je težje zaposljivim ljudem potrebno omogočiti enakopravno vključevanje v družbo in še posebej na trg dela. Brezposelnost namreč ne vodi le k socialni izkuljučenosti in s tem k povečevanju socialnih in drugih neenakosti v družbi, temveč posredno vpliva tudi na najmanjši bruto družbeni proizvod, saj zaradi velikega števila brezposelnih niso izkoriščeni vsi potenciali, ki bi sicer lahko bili ob normalnem vključevanju delovno aktivnega prebivalstva (Strategija socialnega podjetništva, 2008).

Brezposelnost kot pojav v družbi pa povzroča stroške tako posameznikom kot tudi državi. Tako naprimer govorita Dooley in Prause, da je nujno potrebno, da se v družbi ovrednotijo stroški, ki jih brezposelnost povzroča tako na gospodarskem kot tudi na zdravstvenem področju. Potrebno pa je ovrednotiti tudi stroške, ki jih izguba službe povzroči posamezniku, družini in posledično lokalnemu okolju. Trdita namreč, da so stroški, ki jih povzroči brezposelnost vidni na področja zdravja, kar povzroči povečane storitve na področju

zdravstva; visoka stopnja brezposelnosti lahko povzroči demoralizacijo v skupnosti in mogoče celo socialno kontaminacijo (Dooley & Prause, 2005, str. 31–30).

Uvajanje socialnega podjetništva je po mnenju sogovornice v Sloveniji pomembno zlasti zaradi bližajočih se reform. Po eni strani bo kapital dobil svobodno pot, po drugi strani pa bi radi obdržali socialno državo in jo nadgradili v državo blaginje, ta pa ne more nastati, če ljudje v njej niso integrirani. Gre za zasebno pobudo, ki ji daje spodbudo država in kjer morajo imeti podjetniki poleg poslovodskih tudi socialne spretnosti (Mihajlovič, 2005).

Prvi korak je določiti ministrstvo, pristojno za socialno podjetništvo, ki bo sposobno na strateški ravni uskladiti in koordinirati aktivnosti posameznih deležnikov ter poskrbeti, da se čim bolj učinkovito izkoristijo in izboljšajo obstoječe spodbude ter glede na potrebe razvijejo nove. Naloga tega ministrstva je tudi voditi register socialnih podjetij ter ugotavljati upravičenost pridobitve in ohranitve statusa socialnega podjetja.

Države članice imajo različno prakso glede nosilnega ministrstva. Medtem ko v Veliki Britaniji Enota za socialno podjetništvo deluje v okviru ministrstva za gospodarstvo in trgovino, je na Finskem to odgovornost ministrstva za delo, na Poljskem pa ministrstva za finance. Za Slovenijo je po našem mnenju smotrna odločitev, da to odgovornost prevzame bodisi ministrstvo za gospodarstvo (v nadaljevanju MG) bodisi ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ). MG je pristojno za področje gospodarstva in razvoja podjetništva, kar socialno podjetništvo tudi je. Prav tako preko svojih izvajalskih institucij zagotavlja mrežo podpornega okolja in finančnih instrumentov ter spodbud za podjetja. Pomanjkljivost je v tem, da med obstoječimi spodbudami zaenkrat ni takšnih, ki bi neposredno spodbujale socialno podjetništvo, prav tako pa tudi spodbujanje socialnega podjetništva ni med prioritetai podpornih oz. izvajalskih organizacij. MDDSZ na drugi strani ponuja največ instrumentov in ukrepov za spodbujanje zaposlovanja ranljivih ciljnih skupin, ni pa toliko usmerjeno v spodbujanje podjetništva (Lužar et al., 2005, str. 7).

Nadalje je zapisano v Študiji obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji (Lužar et al., 2005, str. 8), da socialno podjetništvo posega v različne resorje in je zaradi doseganja večje učinkovitosti in sinergije smiselno oblikovati medresorsko telo, ki bo povezovalo in kreiralo skupne ukrepe za spodbujanje socialnega podjetništva. Medresorsko telo naj bi sestavljali ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, ministrstvo za gospodarstvo, ministrstvo za finance, ministrstvo za šolstvo in šport, ministrstvo za visoko šolstvo in znanost, ministrstvo za zdravje, ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, služba vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko in ministrstvo za javno upravo. Medresorsko telo bi bilo dolžno poročati o izvajanju strategije vladi in parlamentu. Vlogo tovrstnega telesa bi lahko prevzel Svet za trajnostni razvoj, ki že ima podobno članstvo, poleg tega pa so v njem še nevladne organizacije in tudi predstavniki lokalnih skupnosti in regij. Pristojnosti in naloge takšnega telesa bi moral določiti zakon o socialnem podjetništvu.

V Študiji obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji (Lužar et al., 2005, str. 8) je navedeno tudi, da je potrebno za podporo medsektorskemu telesu vzpostaviti neodvisno strokovno institucijo (observatorij socialne ekonomije). Vloga te institucije je priprava podlag za odločanje medresorskega telesa, raziskave in primerjalne analize, oblikovanje baze znanja za podporo udejanjanja in rast socialnega podjetništva, priprava metodologije prepoznavanja potreb, priprava meril za pridobitev in ohranjanje statusa socialnega podjetja, opredelitev standardov kakovosti socialnih podjetij, merjenje učinkov socialnega podjetništva in mednarodno povezovanje ter prenos dobrih praks.

4.3.2.1 Regionalne/lokalne ravni

V Študiji obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji (Lužar et al., 2005, str. 8) govorijo avtorji, da lahko množica akterjev, ki delujejo na lokalni ali regionalni ravni, bistveno prispeva k pospešenemu razvoju socialnega podjetništva. Ti akterji so naslednji: lokalne skupnosti, javne in zasebne strokovne, svetovalne in izobraževalne institucije, nevladne organizacije in društva. Ne smemo pozabiti niti klasična podjetja, ki s ciljem uresničevanja principov korporativne socialne odgovornosti zagotavljajo del trga za storitve ali proizvode socialnih podjetij oz. ponudbo socialnih podjetij (npr. v turizmu) vključujejo v svojo ponudbo. Na regionalni in lokalni ravni morajo vsi akterji sodelovati pri prepoznavanju priložnosti za zaposlovanje v sektorju socialne ekonomije v danem območju in krepitev partnerstev med zasebnimi in javnimi institucijami; osveščanju in promociji pomena socialne ekonomije za izboljšanje skupnega blagostanja posameznega področja oz. skupnosti; pripravi projektov oz. ustreznem vključevanju te tematike v regionalne razvojne programe in druge programe območij; zagotavljanju informacij in predlogov za razvoj spodbud glede na posebnosti lokalnih okolij in oblikovanju spodbud v okviru občin; zagotavljanju kakovostne svetovalne pomoči uporabnikom in izvajanju nacionalnih instrumentov in ukrepov ter povezovanju z lokalnimi/regionalnimi spodbudami; mreženju in povezovanju v okviru regije ter medregionalnim povezovanjem.

Še posebej veliko težo pri spodbujanju socialnega podjetništva imajo lokalne skupnosti, svojo vlogo pa lahko uresničujejo preko razvoja lokalnih spodbud za razvoj socialnega podjetništva in identificiranja potreb, generiranja naročil in razvoj storitev v sektorju socialne ekonomije, ki izboljšuje življenjske pogoje prebivalstva na eni strani in zaposluje ranljive skupine na drugi strani.

4.3.2.2 Pravni okvir

Cilji obstoječih ključnih zakonov, ki vplivajo na socialno podjetništvo, so le-temu v svoji osnovi naklonjeni. V študiji smo ugotovili, da je zaradi razpršenosti obstoječe zakonodaje v Sloveniji za razmah socialnega podjetništva smiselno pripraviti nov, krovni zakon, ki bo urejal to področje. Zakon o socialnem podjetništvu bi moral opredeliti predvsem pristojno ministrstvo, podati bi moral definicijo socialnega podjetja opredeliti register socialnih podjetij in merila za pridobitev in ohranitev statusa socialnega podjetja, načine spremljanja in

poročanja ter načine spodbujanja socialnega podjetništva in sodelovanje med resornimi ministrstvi ter med ostalimi ključnimi akterji.

Koncept socialnega podjetja temelji na delu. Osnovna značilnost socialnih podjetij je nuditi zaposlitev različno prizadetim, prikrajšanim ali drugače težje zaposljivim osebam. Prizadetost je lahko fizična ali psihična. Tako sem spadajo alkoholiki (tudi bivši), uporabniki drog (tudi bivši), osebe s težavami v duševnem zdravju, mladoletni prestopniki, dolgotrajno brezposelni ali socialno marginalizirani zaradi statusa priseljenca ali neustreznega ponavljanja uradnega jezika in drugi. Ta skupina oseb predstavlja potencialno delovno silo za vključitev v socialna podjetja, kjer imajo možnost vključitve na odprti delovni trg ter zmanjšanje socialne marginalnosti.

Plačilo za delo je pomembna značilnost pri definiranju socialnega podjetja. Osebni dohodek mora biti v skladu s pogodbo o zaposlitvi, prav tako mora biti zajamčena minimalna plača za vse delavce, vključno prizadete osebe. Če je delo plačano v skladu s pogodbami o zaposlitvi, podjetje pa nudi blago in storitve po tržnih cenah, lahko govorimo o socialnem podjetju. Če ti pogoji niso izpolnjeni, govorimo o delavnicah za usposabljanje (Lužar et al., 2005, str. 8).

4.4 PODPORNO OKOLJE ZA SOCIALNO PODJETNIŠTVO V SLOVENIJI

Pri pregledu ukrepov različnih ministrstev ugotavljamo, da so različni ukrepi in podporni mehanizmi parcialni, neusklajeni in časovno nepovezani in tako delno omogočajo razvoj socialnega podjetništva. Za začetno fazo celovitega razvoja uvajanja socialnega podjetništva pa je potrebno pripraviti enoten program, ki bo zagotovil podporo v vseh fazah socialnega podjetništva in povezovanje vseh potrebnih inštrumentov različnih resornih ministrstev. Zato predlagamo enoten program uvajanja socialnega podjetništva za obdobje 2007–2013 predvsem zaradi zagotavljanja dolgoročne podpore pri uvajanju socialnega podjetništva. Program vsebuje tri sklope: vzpostavitev ustreznega podpornega okolja (institucionalni okvir, izobraževanje in usposabljanje, pomoč pri inkubiranju novih podjetij ...); podpora podjetjem ter osveščanje; promocija in mreženje (Lužar et al., 2005, str. 8).

Socialno podjetništvo v Sloveniji pa podpirajo tudi strateški dokumenti za razvoj, tako regionalni razvojni programi (nadalje RRP) za obdobje 2007–2013 kot tudi Operativni program razvoja človeških virov 2007–2013. Na podporo kaže tako cilj, ki govori o tem, da je potrebno omogočiti dostop do zaposlitve in usposabljanja ranljivim skupinam z razvojem socialnega in drugih inovativnih oblik podjetništva, ki ustvarjajo nova delovna mesta ter širijo socialne in druge storitve javnega prometa (Gavez, 2008).

4.4.1 Vzpostavitev podpornega okolja

Pripraviti je potrebno program za usposabljanje svetovalcev za socialno podjetništvo, ki morajo pridobiti ključna znanja. Potrebno je razviti modularni program za usposabljanje svetovalcev za socialno podjetništvo, ki bo zagotavljal znanja, potrebna za prepoznavanje

potreb in priložnosti za razvoj socialnih podjetij ter kreiranje delovnih mest v lokalnih okoljih, in znanja, potrebna za pripravo socialno podjetniških projektov kot tudi poslovna znanja za razvoj in rast socialnih podjetij.

V priporočilu za pripravo modela uvajanja socialnega podjetništva (Lužar et al., 2005, str. 23) je navedeno, da se v prvi fazi izvede krajša oblika usposabljanja, do konca programskega obdobja pa naj bi bil razvit standard poklicne kvalifikacije. Usposobiti je dobro še druge akterje, ki so povezani s področjem udejanjanja socialnega podjetništva na lokalni in regionalni ravni. Potrebno je zagotoviti ustrezne programe usposabljanja in izobraževanja za ranljive skupine, ki se bodo vključevale v razvojne projekte. Nadalje bi bilo smotno vzpostaviti Center dodiplomskega in/ali podiplomskega oz. specialističnega izobraževanja ter sofinancirati razvoj dodiplomskega/podiplomskega izobraževanja po konceptu vseživljenjskega učenja za socialnopodjetniški menedžment. S pomočjo nadgradnje sistema vavčerjev je potrebno zagotoviti pomoč pri pripravi ustanovnih aktov in investicijskih projektov. Vzpostavitev manjkajočega oz. socialnemu podjetništvu prilagojenega finančnega podpornega okolja za hitrejši in kakovostnejši razvoj tretjega sektorja, v katerem bodo delovala socialna podjetja, je potrebno dopolniti z obstoječo podporo na področju financiranja ali pa uvesti nove oblike financiranja (npr. etična banka, tvegani kapital, mikrokrediti, zagonski kapital).

Potrebno je zagotoviti hitrejšo uvajanje standardov družbenoodgovornega podjetništva in oblikovanje strategije razvoja tretjega sektorja ter akcijskega programa razvoja socialnega podjetništva, ki bosta vključevala potrebne spremembe pravnega in fiskalnega okolja za delovanje tretjega sektorja in še posebej socialnih podjetij, aktivno vlogo vlade pri vzpostavljanju partnerskega sodelovanja z združenji tretjega sektorja na vseh ravneh za izboljšanje dostopa organizacij tretjega sektorja do potrebnih podpornih storitev, spodbujanje regionalnih in lokalnih razvojnih programov, ki bodo enakovredno vključevali razvojno podporo tretjemu sektorju, aktivno promocijo in podporo delovanju mrež in partnerstev med gospodarskim in javnim sektorjem, uporabo evropskih strukturnih skladov za razvoj podpornih novih finančnih storitev, omogočanje dostopa do novih oblik usposabljanja ter svetovalnih storitev za razvoj potrebnih socialnopodjetniških kompetenc skozi vavčerski sistem svetovanja, spodbujanje prenosa dobrih praks, socialventure podjemov, franšiznih sistemov razvoja socialnih storitev in drugih oblik, pospešeni razvoj sistemov pravične trgovine kot socialnotržne oblike prodaje proizvodov in storitev, proizvedenih v okviru socialnih podjetij in ekoloških pridelovalcev hrane, pospešeno uvajanje socialno podjetniških modelov ohranjanja kulturne in naravne dediščine ter ohranjanja poseljenosti podeželja (Podpora socialnemu podjetništvu, 2008).

4.4.2 Podpora socialnim podjetjem

Pri nastajanju novih podjetij na področju socialne ekonomije ali pri preoblikovanju obstoječih v socialna podjetja je potrebno za zagon dejavnosti zagotoviti strokovno in finančno pomoč. Strokovna in finančna pomoč se nanaša predvsem na različne vrste sofinanciranja, kot je sofinanciranje poslovnega svetovanja za zagonsko obdobje (največ 3 leta poslovanja), sofinanciranje nakupa opreme, sofinanciranje usposabljanja menedžmenta, sofinanciranje usposabljanja zaposlenih, sofinanciranje usposabljanja prostovoljcev, povračilo stroškov dela zaposlenih – dve možnosti: višja subvencija za zaposlitev ranljivih ciljnih skupin ali po zgledu Finske uveljavitev upravičenosti za daljši čas upravičenosti prejemanja subvencij, povračilo stroškov dela – prvo leto 100 odstotkov, drugo leto 50 odstotkov, tretje leto 25 odstotkov, dostop do ugodnejših kreditov, mentorstvo pri realizaciji iniciativ, druge oblike pomoči. Pomembno je vpeljati sistem DDV (znižana davčna stopnja na storitve in proizvode ali davčna oprostitvev plačila davka na dobiček za del dobička, ki se ponovno vlaga v dejavnost ali v dobro skupnosti) ter zagotoviti zemljišča in prostore, ki so v lasti lokalnih skupnosti, pod ugodnejšimi pogoji.

Pomembni podporni mehanizem je tudi identifikacijae možnega obsega in vrste javnih naročil s strani občin in posameznih nosilcev v javnem sektorju na nacionalni ravni, ki bodo izključno oz. prednostno dodeljena v izvajanje socialnim podjetjem (Lužar et al., 2005, str. 11).

Potrebno je poudariti, da v Evropski uniji ne poznajo naziva ekonomske olajšave, ampak govorijo o državnih pomočeh. V Sloveniji so invalidska podjetja najbolj razvita oblika socialnega podjetništva in zanje obstaja zadovoljiv sistem ekonomskih olajšav, ki pa je v zdajšnjih tržnih pogojih slabši, kot je bil v preteklosti. Če gledamo iz ekonomskega in humanitarnega vidika, je bolje, da so invalidi zaposleni v invalidskih podjetjih, kot da so brezposelni, poudarja Šušteršič in dodaja, da se je v zadnjih letih na področju zaposlovanja uveljavil kvotni sistem, ta pa bo postopno vplival na zmanjševanje števila invalidskih podjetij (šnik, 2007).

Vlada RS je pod svežnjem ukrepov proti finančni in gospodarski krizi, namenjenim prebivalstvu, poleg drugih ukrepov sprejela tudi podporo razvojnim projektom, kot je npr. socialno podjetništvo. Namen ukrepa je z javnim razpisom zagotoviti podporo pilotskim projektom socialnega podjetništva ter hkrati zagotoviti razvoj systemske podpore socialnemu podjetništvu v Sloveniji (predpisi, strategija, usposabljanje, podporno okolje). S tem se bodo povečevale možnosti zaposlovanja težje zaposljivih skupin brezposelnih, preprečevala se bo socialna izključenost in prispevalo se bo k razvoju novih storitev. Za izvedbo so namenjena sredstva v višini 6 milijonov evrov (Ukrepi namenjeni prebivalstvu, 2009).

5. OVIRE PRI UVAJANJU SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI

5.1 POLITIKA ZAPOSLOVANJA

5.1.1 Zakonodaja s področja zaposlovanja

Z vidika zaposlitvene zakonodaje lahko zaključimo, da je zakon o delovnih razmerjih na splošno spodbuden za uvajanje socialnega podjetništva in ga v svojih določilih tudi omogoča, vendar pa je potrebno ta določila gledati tudi v povezavi z drugo zakonodajo (zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, davčna zakonodaja itd.) (Habl et al., 2005, str. 22).

Nadalje govori Habl v Habl et al. (2005, str. 22), da zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti ureja zaposlovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, upravljanje sistema ter način izvajanja strokovnih nalog na tem področju. Zakon obsega posredovanje v zaposlitev, posredovanje dela, ukrepe za pospeševanje zaposlovanja in odpiranje novih ter ohranjanje produktivnih delovnih mest ter vse tiste dejavnosti, ki zagotavljajo pogoje za produktivno in svobodno izbrano zaposlitev, poklicni in strokovni razvoj ter uporabo delovnih sposobnosti posameznikov.

Strokovne naloge, ki se nanašajo na zaposlovanje in zavarovanje za primer brezposelnosti in izvajanje Aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ), opravlja Zavod RS za zaposlovanje. Zavod in centri za socialno delo morajo medsebojno sodelovati pri vključevanju brezposelnih oseb v aktivnosti in ukrepe APZ in sodelovati s pristojnim davčnim organom in drugimi državnimi organi ter izmenjati osebne in druge podatke, ki jih vodijo v svojih zbirkah podatkov in so potrebni za uresničevanje pravic in obveznosti brezposelnih oseb po tem zakonu. Določa tudi, da so delodajalci dolžni omogočiti prisotnost predstavnikov zavoda ali druge pooblaščen organizacije v postopku izbire brezposelnih oseb za prosta delovna mesta, kar bi lahko bilo v nasprotju z zakonom o delovnih razmerjih, ki določa svobodno izbiro delodajalca. Posredovanje v zaposlitev, posredovanje dela, ukrepi za pospeševanje zaposlovanja in odpiranje novih ter ohranjanje produktivnih delovnih mest ter vse tiste dejavnosti, ki zagotavljajo pogoje za produktivno in svobodno izbrano zaposlitev, poklicni in strokovni razvoj ter uporabo delovnih sposobnosti posameznikov, se opravljajo kot javna služba, kar bi zaradi strukture opredelitve dejavnosti kot javne službe lahko oviralo razmak socialnega podjetništva. Prav tako zakon določa le obveznosti sodelovanja zavoda, centrov za socialno delo in pristojnih davčnih organov ter drugih državnih organov z namenom izmenjave podatkov. Ne govori pa o povezovanju oziroma sodelovanju zavoda z drugimi organizacijami, npr. regionalnimi razvojnimi agencijami, lokalnimi skupnostmi, z namenom razvoja oz. uspešnega izvajanja programov APZ (Lužar et al., 2005 str. 9).

Področje zaposlovanja invalidov ureja zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Poleg tega, da še ni podzakonskih aktov, ki bi opredelili in pojasnili natančnejše razlike med podpornim in zaščitnim zaposlovanjem invalidov, tudi ni moč zaslediti elementov oziroma mehanizmov, ki bi ustrezno povezovali posamezne vrste zaposlitev in storitev zaposlitvene rehabilitacije. Le-ti bi prizadetemu posamezniku omogočali usposabljanje, po drugi strani pa vzpodbujali k nenehnemu samorazvoju ter postopnemu prehajanju na večjo samostojnost in neodvisnost – kar bi posledično tudi državo finančno razbremenilo ter povečalo obseg davkoplačevalcev. To bi posledično pomenilo, da pridobljeni status invalidnosti ni doživljenjski, istočasno pa tudi, da bi bilo potrebno vzpostaviti proces spremljanja posameznika na delovnem mestu ter periodičnih ocen njegovih delovnih sposobnosti ter s tem ustreznosti/primernosti vključevanja v posamezen program oziroma zaposlitev. Poleg tega bi morali ustrezno nagraditi tudi delodajalce, ki skrbijo za napredovanje posameznika na delovnem mestu ter na ta način znižujejo davčne obremenitve države.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju izpolnjuje zahtevo po multidisciplinarni obravnavi invalidnih oseb, v večji meri pa poskrbi tudi za uravnoteženost pravic do enakopravne obravnave invalidnih in zdravih oseb. Poskrbi za interes invalidnih oseb, omogoča tudi finančne olajšave delodajalcu zaradi prilagoditve delovnih mest potrebam zaposlenih invalidov, vendar pa dodatnih vzpodbud za zaposlovanje ne predvideva – kar je splošna pomanjkljivost omenjenega zakona, saj delodajalca ne vzpodbuja k zaposlovanju invalidov. Lahko rečemo, da je zakonodaja na področju zaposlovanja v Sloveniji načeloma pozitivna za razvoj socialnega podjetništva, če gledamo posamezna določila posameznih zakonov. Vendar delodajalcev ne spodbuja dovolj k zaposlovanju ranljivih skupin na trgu dela. Najbolj konsistentno spodbudo daje zakonodaja invalidom na področju zaposlovanja, sociale in zavarovanja (Habl et al., 2005, str. 22).

5.2 PRAVNA PODLAGA

5.2.1 Pomembnejši viri prava za uvajanje socialnega podjetništva

Po pregledu zakonodaje, ki bi potencialno lahko vplivala na uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji, je razvidno, da nekateri zakoni (npr. o skladnem regionalnem razvoju, podpornemu okolju za podjetništvo, kmetijstvu ...) uvodoma med cilji določajo tudi izhodišča za razvoj socialnega podjetništva, seveda pa to ni nikjer eksplicitno navedeno. Cilji zakonodaje torej dajejo okvirno osnovo za uveljavljanje socialnega podjetništva bodisi v smislu ustvarjanja pogojev za izboljšanje življenjskih pogojev prebivalstva, ohranjanja okolja in poseljenosti (kjer se kažejo priložnosti za kreiranje storitev socialne ekonomije) bodisi v smislu spodbujanja podjetništva (torej tudi socialnega podjetništva) in zaposlovanja (Habl et al., 2005, str. 19).

5.2.2 Zakonodaja na področju razvoja socialnih podjetij

Zakon o društvih v določeni meri poudarja vse značilnosti socialnega podjetja in poudarja osnovno načelo socialnega podjetništva, in sicer, da osnovni cilj ni maksimiziranje dobička za lastnike – se pravi, da upošteva načela redistribucije presežkov, nadalje poudarja načela prostovoljnega dela. Zakon daje tudi možnosti za ustvarjanje novih pridobitnih oblik ter daje nekatere druge prednosti, ki jih društvom daje pridobljeni status.

Tudi zakon o zavodih daje osnovo za izvajanje aktivnosti na področju socialne ekonomije in zavodu prav tako omogoča opravljanje gospodarske dejavnosti, če je le-ta namenjena opravljanju dejavnosti, za katero je zavod ustanovljen. Zakon pa daje tudi možnost za izpopolnjevanje potreb lokalnega prebivalstva ter skrb za družbo, kar pa je osnovna prvina socialnega podjetništva. Prvine socialnega podjetništva pa so zastopane tudi v zakonu o zadrugah, ki upošteva načela odprtega in prostovoljnega članstva ter enakopravnega sodelovanja, zakon pa predvideva tudi posebne olajšave pri poslovanju zadrug.

Zanimivo je, da invalidska podjetja v slovenski zakonodaji nimajo posebnih statusnopравnih značilnosti in se njihov nastop na trgu ne razlikuje od drugih gospodarskih subjektov. Vendar pa imajo poseben status na področju davkov, delovnih razmerij in socialne varnosti. Upravičena so do mesečnega povračila dela stroškov za zaposlene invalide. Invalidska podjetja so oproščena plačila davka na dobiček podjetij in davka na plače. Prispevki za socialno varnost zaposlenih se plačujejo na poseben račun delodajalca in se uporabljajo kot odstopljena sredstva za materialni razvoj teh podjetij. Tovrstne olajšave pri poslovanju takšnega podjetja kažejo na stimulativen element uvajanja socialnih podjetij.

Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (UL RS, št. 36/00) in pravilnik o delih, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo ter o postopku priglasitve teh del (UL RS, št. 30/20), omogočata posamezniku opravljanje različnih vrst osebnega dopolnilnega dela, npr. pomoč v gospodinjstvu in podobna dela, nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč, izdelovanje izdelkov iz domače in umetnostne obrti. Na seznamu del osebnega dopolnilnega dela je precej takih, ki so vezana na socialne storitve (npr. občasno varstvo otrok, pomoč starejšim, bolnim in invalidom na domu). Prednost te oblike je v enostavnosti priglasitve, omejen pa je obseg letnih prihodkov iz dejavnosti. Gre torej za posamezniku primerno obliko delovanja na področju socialne ekonomije, zlasti v fazi zagona neke dejavnosti ali ustvarjanja dodatnega zaslužka za izboljšanje gmotnega položaja.

Drugo obliko, primerno za socialno podjetništvo, predstavljajo dopolnilne dejavnosti na kmetijah. Zakon o kmetijstvu jih opredeljuje kot dejavnosti, povezane s kmetijstvom ali gozdarstvom, s ciljem boljše izrabe proizvodnih zmogljivosti in delovne sile članov kmetijskih gospodarstev. Osnutek dopolnitve uredbe o vrstah dopolnilnih dejavnostih, ki je v pripravi, pa predvideva kot obliko dopolnilnih dejavnosti tudi storitve socialne ekonomije. Za številne člane kmečkih gospodarstev, ki so podzaposleni, to lahko pomeni priložnost

ustvarjanje dohodka na eni strani in izboljšanje pogojev bivanja podeželskega prebivalstva na drugi strani. Vprašljiva je sicer skladnost definicije dopolnilnih dejavnosti na kmetijah (kot povezane s kmetijstvom in gozdarstvom) z izvajanjem storitev socialne ekonomije. Za namene socialnega podjetništva bi bila bolj primerna opredelitev dodatnih dejavnosti, za katere pa ni nujno, da jih lahko izvajali zgolj člani kmečkih gospodarstev, temveč posamezniki v širšem smislu tako na podeželju kot v mestu. Medtem ko dopolnilne dejavnosti lahko izvajajo člani družine, ki živijo in delajo na kmetiji, se z osebnim dopolnilnim delom lahko ukvarja vsak posameznik (Habl et al., 2005, str. 20).

5.2.3 Zakonodaja

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (UL RS, št. 20/04) ureja sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji. Zakon med drugim opredeljuje tudi zaposlovanje brezposelnih invalidov ter odstop prispevkov invalidskim podjetjem (člen 226). Nadalje zakon o vojnih invalidih (velja od 1. 1. 1996) določa upravičence do varstva po tem zakonu in njihove pravice. Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (UL RS, št. 63/2004) ureja pravice do zaposlitvene rehabilitacije invalidov in vzpostavitev pogojev za njihovo enakovredno udeležbo na trgu dela. Invalidska podjetja nimajo posebnih statusnopravnih značilnosti. Njihov nastop se na trgu ne razlikuje od drugih gospodarskih subjektov, lahko pa imajo ta podjetja poseben pravni položaj na področju davkov, delovnih razmerij, socialne varnosti in podpor. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (velja od 1. 6. 2000) ureja usmerjanje otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb s posebnimi potrebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami ter določa način in oblike izvajanja vzgoje in izobraževanja. Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (UL RS, št. 36/2000) določa elemente za zmanjševanje negativnih vplivov sive ekonomije v družbi. Pravilnik o delih, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo ter o postopku priglasitve teh del (UL RS, št. 30/02), določa vrste osebnega dopolnilnega dela in postopek priglasitve teh del. Zakon o javnih naročilih (UL RS, št. 39/2000, 100/2000) in zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o javnih naročilih (UL RS, št. 2/2004, 20. člen, 4. točka) določata obvezno ravnanje naročnikov in ponudnikov pri oddaji javnih naročil za nabavo blaga, oddajo gradnje in naročanje storitev. Določata tudi posebne pogoje, pod katerimi je mogoče uveljavljati prednosti pri javnih naročilih (Habl et al., 2005, str. 22).

5.2.4 Davčna stimulacija

Stimulativno plat nekaterih davčnih spodbud kažeta zakon o dohodnini (za dohodke iz dejavnosti) in zakon o davku od dohodka pravnih oseb (za pravne osebe), ki omogočata znižanje davčne osnove v primeru zaposlitve prvega iskalca zaposlitve ali brezposelne osebe, ki je prijavljena na ZRSZ več kot dvanajst mesecev, ali invalidne osebe. Stopnje znižanja so različne, vezane pa so na status te osebe. V okoljih, kjer so zaposlitvene možnosti zelo omejene, bi veljalo stimulirati tudi zaposlovanje drugih ciljnih skupin, ki sicer nimajo prav veliko možnosti za zaposlitev.

Zavodi, društva, ustanove, verske skupnosti, politične stranke, zbornice, reprezentativni sindikati po zakonu o davku od dohodka pravnih oseb tega davka ne plačujejo, če so v skladu s posebnim zakonom ustanovljeni za opravljanje nepridobitne dejavnosti. Nadalje so nekatere dejavnosti, ki so v javnem interesu (npr. socialnovarstvene storitve ali storitve in blago, povezani z varstvom otrok in mladostnikov), oproščene plačila DDV v primeru, da jih izvajajo javni zavodi ali organizacije, ki imajo koncesijo, ali dobrodelne ter invalidske organizacije. Druge organizacije (npr. socialno podjetje v našem primeru) bi lahko z oprostitvijo plačila DDV takšne storitve opravljale le, če cilj ni doseganje dobička (če se ustvari, se vrača v dejavnost), če ne izkrivljajo konkurence, nimajo cen višjih od davčnih zavezancev, ki obračunajo DDV, in jih opravljajo ter vodijo večinoma prostovoljci. Razkorak nastane v tem, da je težnja socialnega podjetja, ki bi sicer nudilo storitve v javnem interesu, dejanska zaposlitev ljudi in vsaj na dolgi rok samovzdržno delovanje. V tem primeru je to možno le na podlagi pridobitve koncesije, kjer pa so pogoji za pridobitev le-te precej zahtevni, še zlasti v začetni fazi delovanja. Zakon o javnih naročilih kaže nestimulativno plat pri uvajanju socialnega podjetništva in ni mišljen kot socialni instrument. Trenutno je ta zakon nacionalne narave in velja le do trenutka, ko vstopi v veljavo EU-zakonodaja. O možnih prednostih na razpisih govori 48. člen, 3. odstavek, in sicer: potrebni so najmanj trije ponudniki. Naročnik del mora dokazati, da je izbrani ponudnik najugodnejši in da je cena v okviru cen na trgu dela, zato ne morejo kandidirati le invalidska podjetja. Tako invalidsko oziroma socialno podjetje pridobi posel le, če ima najugodnejšo ponudbo. O prednostih lahko govorimo le v obliki kasnejšega enostavnejšega postopka sklenitve posla (Lužar et al., 2005, str. 21).

5.3 PODPORNİ MECHANIZMI ZA UVAJANJE SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI

5.3.1 Obstoječi podporni mehanizmi za ustvarjanje in razvoj podjetij v sferi socialnega podjetništva

Obstoječi podporni mehanizmi v različni meri podpirajo razvoj socialne ekonomije v Sloveniji, pri čemer velja poudariti, da ne obstaja noben poseben ukrep, ki bi neposredno spodbujal razvoj socialnega podjetništva. Na nacionalni ravni večino opisanih ukrepov izvaja ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (programi APZ, ki se izvajajo preko ZRSZ ter razni programi in ukrepi, ki zadevajo zaposlovanje invalidov). Izvajali so se tudi ukrepi na ministrstvu za gospodarstvo v okviru programa ukrepov za pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002–2006. Podporo razvoju socialne ekonomije daje delno v okviru svojih programov tudi ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (Lužar et al., 2005, str. 23).

Pomemben podporni mehanizem na področju uvajanja socialnega podjetništva je program APZ. Predstavlja sklop ciljno usmerjenih ukrepov in programov, ki se odvijajo na trgu dela ter ustvarjajo dodatne delovne možnosti, povečujejo poklicno, sektorsko in prostorsko mobilnost delovne sile, omogočajo prilagajanje znanj in usposobljenosti delavcev na

spremenjene pogoje produkcije v tržni konkurenci. Spodbujajo razvoj podjetniških iniciativ in samozaposlovanje. Spodbujajo tudi delovno reintegracijo delavcev z znižanjem cene dela in razbremenjevanjem delodajalčevega rizika zaposlovanja. Programi APZ naj bi bili prilagojeni stanju in ciljem na trgu dela in so prednostno usmerjeni v odpravo strukturnih neskladij in zmanjšanju stopnje brezposelnosti v območjih z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti. Ciljne skupine, ki so upravičene do ukrepov APZ, so navedene v pravilniku o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja. Večini oseb je omogočen dostop do sklopa programov informiranja in motiviranja. V sklop programov dopolnilnega izpopolnjevanja in usposabljanja so vključeni tisti iskalci zaposlitve, ki na trgu dela niso uspešni zaradi svoje poklicne ali strokovne izobrazbe. Program jim omogoča ustrezne oblike uvajanja oz. pridobivanja novih znanj, ki so potrebna za kvalitetno opravljanje dela. S tem se dviguje raven znanja in veščin in povečujejo možnosti za socialno in delovno vključitev. Iz pregleda programov je razvidno, da so le-ti dokaj dobro razviti, vendar pa je njihova uporaba selektivna, saj so namenjeni le težje zaposljivim ciljnim skupinam, ki jih določa pravilnik.

Z vidika uvajanja socialnega podjetništva lahko vsekakor med pomembnejše ukrepe APZ uvrstimo javna dela, ki so namenjena vzpodbujanju razvoja novih delovnih mest ter ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti brezposelne osebe. Organizirajo se za izvajanje socialnovarstvenih, izobraževalnih, kulturnih, naravovarstvenih, komunalnih, kmetijskih in drugih programov. Vendar pa se tukaj pojavi problem vzdržnosti tovrstnih programov. Vključitev v javno delo lahko traja samo eno leto, za uvajanje socialnega podjetništva je to obdobje prekratko. Predvsem v fazi zagona socialnih podjetij bi bilo smiselno to obdobje podaljšati, tako zaradi podaljšanja financiranja zaposlitve kot usposobitve osebe za optimalno vključitev v zaposlitev. Dejstvo je, da bi se ob primernem prestrukturiranju aktivnosti, ki se izvajajo skozi programe javnih del, le-te preoblikovale v socialna podjetja. Podobno velja tudi za lokalne zaposlitvene programe, ki so namenjeni vzpodbujanju odpiranja in razvoja novih delovnih mest na področju storitev, sociale, ekologije in drugih področjih ter razvoj novih oblik dela, kot so kooperative, delo na daljavo, delo na domu in podobno.

Problem je, da so programi APZ oblikovani neodvisno eden od drugega in se sprejemajo za proračunsko leto, kar onemogoča dolgoročnejšo obravnavo določenega posameznika oz. z vidika vzpostavljanja socialnega podjetja dolgoročno načrtovanje delovanja. Programi APZ prav tako ne zagotavljajo kontinuitete v smislu financiranja kot tudi dopolnjevanja obstoječih aktivnosti različnih programov, njihova upravičenost pa je s stališča opredelitve upravičencev selektivna. Posamezne ukrepe bi morali načrtovati s stališča potreb posameznika, ob upoštevanju njegovih trenutnih zmožnosti z globalnim ciljem skupnega načrtovanja konkretnih rešitev, ki mu bodo prinesle kar največjo mero samostojnosti, odgovornosti in neodvisnosti, s tem pa bi tudi razbremenili že tako obremenjeni državni proračun.

Poseben sklop programov je namenjen večanju delovne in socialne vključenosti ciljne skupine invalidov: programi delovne vključenosti invalidov, subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu ter osebne asistencije in oskrbovanja invalidnih oseb – program

»Invalidi invalidom«, nadomestitev dela stroškov invalidskim podjetjem, zaposlitvena rehabilitacija invalidov in financiranje dela strokovne komisije za ugotavljanje lastnosti invalidne osebe in zdravniško svetovalne službe. Z izvajanjem zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov so bili v letu 2005 postavljeni institucionalni pogoji za spremembe v izvajanju programov.

Vlada Republike Slovenije je doslej sprejemala program APZ za posamezno koledarsko leto, to pa ne omogoča uravnovešenih izvajalskih načrtov in financiranja. Zato se je pokazala potreba po stabilnejših in administrativno učinkovitejših ukrepih, ki vsebujejo tudi uveljavljanje večje lastne prepoznavnosti med delodajalci, brezposelnimi in šrišo javnostjo. Vsebinsko združevanje in njihovo bolj uravnovešeno financiranje sta temeljna ukrepa reform za uspešnejšo politiko zaposlovanja v okviru gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji. Program APZ je zato pripravljen za daljše obdobje – zajema ukrepe za obdobje 2007–2013 (Program aktivne politike zaposlovanja 2007–2013, 2009).

5.3.2 Sklad RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov

Vlada RS Slovenije je na podlagi zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (v nadaljevanju ZZRZI), dne 29. 07. 2004, sprejela akt o ustanovitvi Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov. Sklad, katerega ustanoviteljica je Republika Slovenija, soustanovitelja pa sta Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije ter Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, deluje od dneva registracije, 8. 10. 2004. Pri upravljanju Sklada sodelujejo tudi predstavniki sindikalnih zvez in konfederacij, reprezentativnih za območje države, in predstavniki delodajalskih združenj, reprezentativnih za območje države. Sklad odloča o pravicah in obveznostih invalidov in delodajalcev, predvsem pri subvencioniranju plač invalidov, stroških prilagoditve delovnega mesta, storitvah v podpornem zaposlovanju in drugih finančnih vzpodbudah v skladu z zakonom (Predstavitev Sklada RS za zaposlovanje invalidov, 2008).

Sklad zagotavlja vrsto finančnih vzpodbud, in sicer: subvencije plač invalidom, plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo invalida, plačilo stroškov storitev v podpornem zaposlovanju, oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje zaposlenih invalidov, nagrade za preseganje kvote, letne nagrade delodajalcem za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov, druge vzpodbude na področju zaposlovanja invalidov in ohranjanja delovnih mest za invalide ter druge razvojne vzpodbude (Finančne vzpodbude Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov, 2008).

Za učinkovit in celovit proces socialne vključenosti, ki je v tem trenutku dostopen le invalidom, bi morali razširiti ciljno skupino na vse ranljive skupine, ki so na ZRSZ pojmovane kot težje zaposljive. S tem bi tudi posamezni ukrepi prišli do polne veljave – ne le za ciljne skupine temveč tudi za delodajalce, ki bi bili tako dodatno motivirani za zaposlovanje ranljivih skupin. Žal pa gre visoka stopnja socialne varnosti in varnosti

zaposlitve velikokrat na račun nizke prožnosti zaposlovanja, kar nekaterim skupinam bolj škodi kot koristi (npr. invalidom, mladim, starejšim) in botruje k dolgotrajni brezposelnosti oz. ustvarja delitve med privilegiranimi in deprivilegiranimi socialnimi kategorijami. Tako se na trgu dela pojavljajo rizične skupine, kot so nekvalificirani, starejše osebe in invalidi, ki so izpostavljeni dolgotrajni brezposelnosti. Slabo so zaenkrat razviti instrumenti spodbujanja prožnih oblik zaposlovanja ob hkratnem zagotavljanju socialne varnosti na njihovi podlagi (Lužar D. et al., 2005, str. 26).

5.3.3 Podporni mehanizmi v podporo uvajanju socialnega podjetništva v Sloveniji

Kot pomembne izvajalske institucije na nacionalnem nivoju velja posebej omeniti nekdanji Pospeševalni center za malo gospodarstvo (v nadaljevanju PCMG) – sedanja Javna agencija RS za podjetništvo in tuje investicije (v nadaljevanju JAPTI), ki izvaja različne medresorske programe v podporo razvoju podjetništva v Sloveniji. Prav tako na tem mestu izpostavljamo tri zbornice, ki tudi delujejo kot podpora razvoju podjetništva: Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije. Vse zbornice razpolagajo z lastno mrežo regionalnih in lokalnih služb, ki izvajajo te aktivnosti v lokalnem okolju, prav tako nekdanji PCMG preko podjetniških centrov izvaja aktivnosti preko lastne mreže lokalnih podjetniških centrov.

Z vidika zagotavljanja skladnega regionalnega razvoja in podpore regijam velja omeniti tudi ministrstvo za lokalni in regionalni razvoj, ki skrbi za izvajanje nacionalne regionalne politike preko programskega financiranja izvedbenih delov regionalnih razvojnih programov in pa izvajanje programov. Področje evropske kohezijske politike je odgovorno za koordinacijo aktivnosti, usmerjenih v koriščenje sredstev strukturnih skladov in kohezijskega sklada, vključno s ciljem evropskega teritorialnega sodelovanja. Navedeno zajema od vsebinskega usklajevanja in potrjevanja razvojnih instrumentov do spremljanja in vrednotenja učinkov, ki so jih oziroma naj bi jih navedeni instrumenti dosegli. Cilj je zagotoviti učinkovito in uspešno porabo sredstev, ki so nam na razpolago iz sredstev kohezijske politike Evropske unije, in sicer na osnovi transparentnega, do uporabnika prijaznega sistema izvajanja razvojne politike s pomočjo sredstev EU, kar bo Sloveniji omogočilo, da polno izkoristi svoje razvojne potenciale in priložnosti v javnem, zasebnem, nevladnem sektorju, kakor tudi na ravni posameznika (Lužar D. et al., 2005, str. 26).

Kot podporo na evropski ravni je potrebno omeniti Evropski socialni sklad (ESS), ki je najpomembnejši finančni instrument za podporo izvajanja evropske strategije zaposlovanja. Ustanovljen je bil leta 1958 in ima najdaljšo tradicijo med strukturnimi skladi Evropske unije. Med sredstvi za iskanje skupnih rešitev za posebne težave, s katerimi se sooča vsa EU, je potrebno omeniti tudi relativno nov finančni instrument unije – Pobuda skupnosti EQUAL, ki je del strategije EU za vzpostavljanje številnejših in boljših delovnih mest ter za zagotavljanje, da nikomur ni zavrnen dostop do njih. Kot organ upravljanja je nastopilo MDDSZ (Strategija zaposlovanja, 2008).

Direktorat za trg dela in zaposlovanje skrbi za politiko zaposlovanja doma in v tujini, zavarovanje za primer brezposelnosti, študentsko politiko in uveljavljanje poklicnih standardov, certifikatnega sistema, ureja področje prostega pretoka delovne sile, izobraževanje odraslih ter preprečevanje dela in zaposlovanja na črno. Ena od prednostnih nalog direktorata je uresničevanje ciljev razvoja trga dela in politike zaposlovanja, ki temelji na evropski strategiji zaposlovanja. Direktorat na osnovi analiz vsako leto opredeli prednostne naloge pri razreševanju najbolj perečih problemov na področju zaposlovanja. Ključni instrument za zniževanje brezposelnosti so programi APZ.

Direktorat nadzira projekte Evropske socialne skupnosti, izvajanje dejavnosti agencij za zaposlovanje (koncesionarjev) in delo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje ter drugih oseb na področju zaposlovanja. Direktorat za trg dela in zaposlovanje tvorijo sektor za programe zaposlovanja, sektor za vseživljenjsko učenje in štipendiranje, sektor za delovne migracije, sektor za finance, služba za kontrolo, nadzor, evalvacijo programov in preprečevanje dela na črno (Trg dela in zaposlovanje na črno, 2008).

S sklepom Evropskega parlamenta in Sveta z dne, 24. oktober 2006, je bil ustanovljen program Skupnosti za zaposlovanje in socialno solidarnost, imenovan Progress. Program finančno podpira uresničevanje ciljev Evropske unije na področju zaposlovanja in socialnih zadev, kakor je določeno v Sporočilu Komisije o socialni agendi, in s tem prispeva k doseganju ciljev Lizbonske strategije na teh področjih. Aktivnosti v okviru programa se odvijajo od 1. januarja 2007 do 31. decembra 2013. Program je razdeljen na naslednjih pet vsebinskih področij: zaposlovanje, socialna zaščita in vključevanje, delovni pogoji, nediskriminacija in raznolikost ter enakost spolov. Za izvajanje programa Progress je v Sloveniji zadolženo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (Trg dela in zaposlovanja/progress, 2008).

Obstaja še vrsta drugih institucij in organizacij civilne iniciative v Sloveniji (Lužar et al., 2005, str. 27), ki jih posebej ne obravnavamo, čeprav njihova vloga pri razvoju socialne ekonomije in socialnega podjetništva ni zanemarljiva. Mednje sodijo:

- Agencije za posredovanje dela in zaposlitve
- Izvajalci programov APZ
- Invalidska podjetja
- Zavod invalidskih podjetij
- Zveza delovnih invalidov Slovenije
- Skladi dela
- Skupnost centrov za socialno delo Slovenije
- Podporne institucije za mlade (Urad RS za mladino, Mladinsko informativno-svetovalno središče Slovenije, mladinski centri, klubi, društva, združenja, univerzitetni podjetniški inkubatorji)

- Podporne institucije za ženske
- Podporne institucije za podeželsko prebivalstvo
- Druge nevladne organizacije, predvsem pa Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij
- Pravno informacijski center nevladnih organizacij
- Drugi zasebni zavodi in društva

Kljub množici programov in raznolikosti ukrepov lahko rečemo, da v Sloveniji še vedno ni oblikovana prava podpora razvoju socialne ekonomije. Vzroki so predvsem sledeči: ni kontinuitete obstoječih podpornih mehanizmov kot tudi ne povezanosti med njimi, določeni ukrepi oziroma mehanizmi niso dovolj prilagojeni potrebam ciljnih skupin, vloga civilne družbe je preveč pasivna glede na številčnost registriranih oblik s strani civilne iniciative. Kljub ostankom socializma, kjer je solidarnost predstavljala ključno vrednoto, je družbena zavest, ki vključuje skrb za družbo in trajnostni razvoj, na nizki ravni.

5. 4 SWOT-analiza socialnega podjetništva v Sloveniji

Prednosti za uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji so v tem, da so cilji razvojnih politik naklonjeni razvoju socialnega podjetništva, obstajajo ukrepi/spodbude za vključevanje/zaposlovanje ciljnih skupin invalidov in težje zaposljivih brezposelnih oseb registriranih pri ZRSZ, zakonodaja omogoča pridobitev koncesij za razvoj socialnih storitev in podpore razvoju podjetništva, obstajajo podporne organizacije (lokalne razvojne agencije, regionalne razvojne agencije), ki lahko spodbujajo razvoj socialnega podjetništva, obstajajo številne iniciative v lokalnih okoljih, obstajajo strategije, programi in dobre prakse spodbujanja socialnega podjetništva v članicah Evropske unije (Lužar et al., 2005, str. 31).

Slabosti pri uvajanju socialnega podjetništva v Sloveniji so vidne v tem, da ni strategije za razvoj socialnega podjetništva, ni nosilne institucije za spodbujanje socialnega podjetništva. Obstaja pomanjkljivo razumevanje socialnega podjetništva in koristi tako na nacionalni kot na regionalni/lokalni ravni. Politika zaposlovanja ni povezana z lokalnim okoljem. Zakonodajni okviri in podporni mehanizmi so med seboj neuskklajeni. Povezovanje spodbud in ukrepov pri razvoju posameznih iniciativ je težavno, večkrat neizvedljivo. Obstoječe podporne mreže so medseboj slabo povezane in premalo usmerjene v prepoznavanje priložnosti za razvoj socialnega podjetništva. Podeljevanje koncesij na nekaterih področjih v praksi še ni zaživel, z izjemo invalidov in registriranih brezposelnih oseb ni ukrepov za spodbujanje vključevanja drugih ranljivih ciljnih skupin, slaba podoba socialnih podjetij (npr. invalidskih podjetij), pomanjkanje podjetniškega pristopa pri razvoju iniciativ uvajanja storitev/produktov socialnih podjetij, pomanjkljiva usposobljenost menedžmenta v socialni ekonomiji (Lužar et al., 2005, str. 31).

Nevarnosti pri uvajanju socialnega podjetništva v Sloveniji so predvsem neuskklajena in nepovezovana resurna ministrstva. Pa seveda tudi nestimulativna davčna zakonodaja in

nestimulativnost pasivnih transferjev za vključevanje ranljivih skupin na trg dela (Lužar et al., 2005, str. 31).

Priložnosti pri uvajanju socialnega podjetništva v Sloveniji so vidni predvsem v izdelavi strategije za načrtni pristop k spodbujanju socialnega podjetništva v Sloveniji. Imenovati je potrebno nosilno ministrstvo, ki bo odgovorno za socialno podjetništvo. Urediti je potrebno področje zakonodaje o spodbujanju socialnega podjetništva. Izvajati je potrebno pozitivno promocijo socialnega podjetništva v vseh sferah. Potrebno je razširiti ukrepe na vse ranljive skupine, oblikovati pakete ukrepov za podporo socialnemu podjetju v vseh fazah razvoja, ki bodo vezani tako na podjetje/iniciativo kot tudi na posameznike, ki se bodo v podjetju zaposlili. Zmanjšati je mogoče pasivne oblike socialnih pomoči z aktivnimi in povezati ukrepe nacionalne in regionalne ravni. Opredeliti je potrebno pogoje za izvajalce podpornih storitev za socialno podjetništvo. Usposodobiti nosilce podpornega okolja na nacionalni/regionalni ravni. Uvesti valilnice podjetniških idej za socialna podjetja in izdelati pogoje za pridobitev statusa socialnega podjetja ter uvesti register socialnih podjetij. Oblikovati je potrebno prednostna merila pri izboru projektov s področja socialnega podjetništva na javnih razpisih in spodbujati socialno podjetništvo tudi preko javnega naročanja (Lužar et al., 2005, str. 31).

Sektor socialnega podjetništva v Sloveniji predstavlja neizkoriščeno priložnost za družbeno odgovorno in trajnostno naravnano razvojno rast. Če bo prišlo do vzpostavitve ustreznega pravnega, fiskalnega institucionalnega okolja in razvoja ustreznih človeških virov, lahko prav ta sektor postane ključni nosilec družbenih inovacij in novih priložnosti za aktivno socialno vključevanje, boljše upravljanje z okoljem, kulturno dediščino ipd ... Slabosti v nevladnem sektorju, ki jih najboljše ponazarja indeks trajnosti tega sektorja, lahko postanejo priložnosti za ta projekt, ki bo lahko z vnosom novih znanj in veščin v slovenski prostor, ob mednarodnem partnerstvu, veliko doprinesel k izboljšanju stanja na tem področju. Priložnosti, ki jih ponuja družbenemu podjetništvu naklonjeno evropsko institucionalno okolje, morajo biti dobro izkoriščene za razvoj potrebnih kompetenc v vseh deležniških skupinah, povezanih z družbenim podjetništvom, tako med nosilci kot med ustvarjalci mnenja in nosilci podpornega okolja (Bunc et al., 2007, str. 24).

SKLEP

Razvoj podjetništva v 21. stoletju je prinesel še eno obliko podjetništva. Ta oblika se imenuje socialno podjetništvo in predstavlja nov pristop podjetništva, ki temelji na razvoju socialnega kapitala in tudi na ravnoju podjetniškega pristopa. V današnjem času predstavlja inovativni pristop v podjetništvu.

V nalogi sem proučevala socialno podjetništvo v Sloveniji in Evropski uniji ter ga tudi primerjala s primeri dobrih praks iz Slovenije in iz držav Evropske unije. Tako sem v prvem delu magistrske naloge proučevala opredelitev socialnega podjetništva. Skozi prebrano literaturo sem ugotovila, da obstaja več opredelitev socialnega podjetništva. Vsem definicijam oziroma opredelitvam socialnega podjetništva pa je skupen cilj socialnega podjetništva, ki sledi socialnemu poslanstvu in zaposluje marginalne skupine ljudi, z namenom omogočiti ponovno integracijo skozi delovno prakso in socialno spremljavo. S tem skrbijo socialna podjetja in posledično socialni podjetniki za blažitev socialnih problemov, izboljšujejo delovno aktivnost s tržnimi in netržnimi programi (javni deli) in se pojavljajo v profitnem in/ali neprofitnem sektorju.

V drugem delu sem proučevala socialno podjetništvo v Evropski uniji in prišla do zaključka, da je zelo bistvena komponenta evropskega ekonomskega modela, ki vključuje različne oblike pravnih oseb in prispeva okoli 10 odstotkov k evropskemu družbenemu proizvodu. Glede na to, da so možnosti razvoja socialnega podjetništva še neizčrpane in da zasleduje širše družbene cilje, je ta novi trend v Evropski uniji šele na začetku poti. V Evropski uniji se skozi pojem socialnega podjetništva prepletajo socialni cilji s specifičnimi podjetniškimi oblikami delovanja.

V tretjem delu naloge sledi pregled socialnega podjetništva v Evropski uniji. V tem poglavju sem proučila razvoj socialnega podjetništva v Evropski uniji. Ugotovila sem, da je koncept socialnega podjetništva star več 100 let, vendar ga šele v zadnjih letih ljudje razumejo in uresničujejo. Tako je leta 1997 Evropska komisija oblikovala Enoto za socialno ekonomijo in oblikovala t. i. »tretji (sistem) sektor«. Nadalje sem v tretjem delu naloge proučila primere dobrih praks iz Evropske unije, in sicer iz treh držav: Avstrije, Italije in Nemčije. Osredotočena sem bila na definicijo socialne ekonomije, ciljne skupine, ki so vpete v socialno podjetništvo in njihovo podporno okolje. Prvi primer dobre prakse prihaja iz Avstrije in opisuje socialno podjetništvo kot vse (organizacije), ki imajo skupen interes in občutek pripadnosti s socialno ekonomijo oziroma posebnim ekonomskim področjem ter vključujejo ekonomske dejavnosti s socialnim in etičnim namenom. V socialna podjetja so vključeni posamezniki, ki ne zmorejo delati v profitnem sektorju in iz tega razloga je socialna ekonomija razširila trga dela z usposabljanjem in pripravo na delo. S tem omogoča vključevanje na trg dela ljudem, ki brez podpore in pomoči, tega ne bi zmogli. Ena izmed zgodb o uspehu v socialni ekonomiji je Neue Arbeit iz Celovca. Njihov primer je zanimiv s področja usklajenosti in povezanosti vseh akterjev na trgu dela, kot so Zavod za zavod za

zaposlovanje Koroška, Center za socialno delo Koroška, Občini Šentvid na Glini in Feldkirchen, Magistrat Celovec ter Deželna vlada Koroška ter glavni akterki – direktorici podjetja, ki sta hkrati tudi soustanoviteljici. Njihov uspeh je 95-odstoten. K uspešnemu poslovanju socialnega podjetja pa prispeva velik delež tudi davčna zakonodaja ter državne finančne podpore socialnim podjetjem.

V Italiji imajo dobro razvejano mrežo kooperativ po celotni državi in delujejo v širokem spektru aktivnosti. To nam lahko predstavi podatek, da je v Italiji okoli 225.000 socialnih podjetij, kar predstavlja 5,4 odstotka aktivne delovne sile. Svoje kooperative delijo na področje A (oskrbovalne storitve) in B (delovna vključenost). Ciljne skupine, ki so vključene v socialna podjetja, so starejši brezposelni, ljudje s psihično ali fizično oviranostjo, mladi ljudje z oviranostmi, migranti ... Njihovo pojmovanje socialnega podjetništva je definirano kot profesionalni, inovativni pristop k sistematičnim spremembam, ki rešuje napake na socialnem trgu in izkorišča priložnosti. Je povezan s širokim spektrom gospodarstva in organizacijskih modelov, tako profitnih kot neprofitnih. Vendar je njihov uspeh merjen predvsem z njihovimi prispevki v okolju. V socialnih podjetjih so vključene vse marginalne skupine in ne samo invalidi. Nova delovna mesta so ustvarili skozi inovativne pristope. Irecoop Veneto je glaven akter v tretjem sektorju na nacionalnem področju in se ukvarja s celostnim pristopom pri uveljavljanju ali vmeščanju socialnega podjetništva v okolje. Podporno okolje v Italiji predstavlja v prvi vrsti zakonodajni okvir, ki prinaša dinamično in stimulatивно fiskalno in zakonodajno podporo, saj omogoča pospeševanje vzpostavljanja novih socialnih podjetij ter ohranjanja že obstoječih.

V Nemčiji so začeli uvajati socialno podjetništvo skozi primere dobrih praks iz Italije (predvsem na področju psihiatrije in razvijanja zaposlitvenih možnosti v delovnih kooperativah). Njihov sistem se razlikuje v tem, da se za te ljudi ustvarjajo trajna delovna mesta z realnimi pogodbami o zaposlitvah. Njihov koncept socialnih podjetij vključuje in združuje tako socialno kot tudi podjetniško funkcijo. Socialna podjetja v Nemčiji so zakonsko definirana in trenutno tam deluje 400 socialnih podjetij.

V četrtem, glavnem sklopu sem pregledala stanje socialnega podjetništva v Sloveniji. Tako sem pregledala razvoj socialnega podjetništva pri nas ter opisala dva primera socialnega podjetništva. V proučevani literaturi sem zasledila mnenja, da v Sloveniji ne moremo natančno opredeliti pojma socialno podjetništvo. Razlogi so jasni glede na to, da nimamo jasne definicije o socialnem podjetništvu, nihče se sistemsko ne ukvarja s socialnim podjetništvom. V Sloveniji imamo okoli 20.000 organizacij, ki pa imajo posamezne elemente socialnega podjetništva. Najbližje so jim invalidska podjetja in zaposlitveni centri, ki skupno zaposlujejo okoli 13.000 ljudi. Ti pa ne predstavljajo socialnega podjetništva, kot ga pozna Evropska unija. Za uvajanje socialnega podjetništva obstaja še precej ovir in pomanjkljivosti. V Sloveniji lahko tako govorimo le o primerih dobre prakse s strani invalidskih podjetij oziroma zaposlitvenih centrov. Opis primera invalidskega podjetja Želva, ki kaže na dobro sodelovanja akterjev na trgu dela, kot so Zavod za zaposlovanje, društev in MDDSZ, ter

pravnega (davčnega) področja. Dobro skupno sodelovanje in kvalitetno vodenje podjetja pa je vzrok za njihov uspeh. Drugi primer dobre prakse je zavod Ruj, ki je namenjen izobraževanju, usposabljanju in rehabilitaciji marginalnih skupin. V zadnjem času je zavod prevzel vlogo tudi kot zaposlitveni center. Rezultat takšnega pristopa je vključitev oziroma ponovna vključitev težje zaposljivih na trg dela. Njihova uspešnost je okoli 40-odstotna. Iz pregleda teh dveh primerov sledi, da so zametki socialnega podjetništva v Sloveniji vidni na dveh področjih. Prvo področje je invalidsko (delovno usmerjeno), drugo področje pa je usmerjeno v socialno reintegracijo marginalnih skupin. Da bi dosegli raven socialnega podjetništva, kot ga pozna Evropska unija, bi morali ti dve področji združiti v eno področje, ki bi vsebovalo oba elementa – tako delovno usmerjenost kot tudi reintegracijsko (rehabilitacijsko) usmerjenost.

V petem poglavju sem proučila ovire pri uvajanju socialnega podjetništva v Sloveniji. Pregledala sem politiko zaposlovanja, pravno podlago in obstoječe podporne mehanizme. Ugotovila sem, da je zakonodaja s področja zaposlovanja, glede na potrebe razvoja socialnega področja, vzpodbudna. Potrebno bi jo bilo le povezati in uskladiti med seboj (ZOD, zakon o zaposlovanju, zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, zakon o invalidskem zavarovanju, davčna zakonodaja ...). Po pregledu pravne zakonodaje sem ugotovila, da obstajajo okviri za uveljavljanje socialnega podjetništva, vendar tega ni nikjer eksplicitno navedenega (zakon o skladnem regionalnem razvoju, podpornem okolju za podjetništvo ...). Pri pregledu obstoječih podpornih mehanizmov sem ugotovila, da obstajajo določeni podporni mehanizmi, vendar ne obstaja noben poseben ukrep, ki bi neposredno spodbujal socialno podjetništvo. Največ jih je s strani MDDSZ, ki jih predstavljajo ukrepi APZ, ki se izvajajo preko ZRSZ, ter programi in ukrepi, ki zadevajo zaposlovanje invalidov, centrov za usposabljanje. Posebni status ima tudi Sklad RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov.

Slovenija, kot mlada članica Evropske unije, na področju socialnega podjetništva dela šele prve korake. V primerjavi z drugimi državami Evropske unije nima opredeljenega pojma socialnega podjetništva in zaradi tega tudi nima prilagojene zakonodajne politike v prid socialnemu podjetništvu. Obstajajo določeni zametki socialnih podjetij v obliki invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov. Ključne možnosti za nadaljnji razvoj so razširitev ciljnih skupin, prilagoditev usposabljanj in nove storitve. Glede na to, da je razvoj socialnega podjetništva zapisan tudi v temeljnih razvojnih dokumentih in dokumentih, ki se pripravljajo za koriščenje sredstev evropskih strukturnih skladov, menim, da so možnosti za razvoj in umestitev socialnega podjetništva v Sloveniji ugodne. Socialno podjetništvo predstavlja tudi ključni element pri reševanju problema brezposelnosti in pri blaženju posledic gospodarske krize v Sloveniji.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

1. Brinckerhoff, P. (2000). *Social Entrepreneurship: The Art of Mission-Based Venture Development*. (str. 31). New York: John Wiley&Sons Inc.
2. Bordiu, P. (2005). *The social structures of economy*. Cambridge: Polity.
3. Borestein, D. (2004). *How to change the world: social entrepreneurs and the power of new ideas*. (str. 90–97). New York: Oxford Press.
4. Branco, D. (2004). *Uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji; primerjalna študija: Italija, Slovenija, Avstrija*. (str. 13–49). Ljubljana: Pospeševalni center za malo gospodarstvo.
5. Bunc, M., Kovač, Z. & Kociper T. (2007). *Socioekonomska analiza ter analiza potreb po izobraževanju in usposabljanju v tretjem sektorju in družbenem podjetništvu*. (str. 24). Ljubljana: Gea College.
6. Coheur Alain (2008, 17. julij). Social economy sector needs a legislative framework. *Europolitique*. Najdeno 20. Avgust 2008 na spletnem naslovu <http://www.europolitique.info/xg/europolitique/social/partenaires/228263?isPortalAccessed=true>
7. Dart, R. (2004). The legitimacy of Social enterprise. *Nonprofit Management and Leadership*, 14 (4), str. 414.
8. Dearlove, D (2004, 9. avgust) Socialno podjetništvo bo veliko gibanje 21. stoletja, članek. *Finance*. Najdeno 10. Oktobra 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/95593>.4
9. Dees, G., Emmerson, J. & Economy, P. (2001). *Enterprising Nonprofits: A Toolkit for Social Entrepreneurs*.(str.5). New York: John Wiley & Sons, Inc..
10. Dular, T., Erbežnik, A., Erjavec, B., Jenko, G., Lavtar, R., Muženič Markočič, D., Post, R., Povše, D., Uršič, C. & Zagorc, S. 2007. *Razvoj socialnega podjetništva v lokalni skupnosti*. (str. 11–12). Ljubljana: Papilot, zavod za vzpodbujanje in razvijanje kvalitete življenja.
11. Doherty, B. (2008). Social enterprise in UK. Mednarodna delavnica Trainig Excellence for Social Entrepreneurship (URL:<http://www.tesses.eu>), 19. 9. 2008

12. Dooley, D. (2004). *The social costs of underemployment: inadequate employment as disguised unemployment*. (str. 30–31). Cambridge: University Press.
13. Duller, A. (2005). System of social entrepreneurship in Austria. (str. 1–5). *Mednarodna konferenca S socialnim podjetništvom do kakovostne družbe*. Maribor: Eim – Sklad za razvoj in usposabljanje človeških virov.
14. Durie, S. (1999). Poročilo in navodila za integracijska podjetja v Veliki Britaniji, 1999.
15. Fouvere, E. (2005, 25. maj). Na konferenci o možnosti za uveljavljanje socialnega podjetništva. Finance. Najdeno 25. Januar 2009 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/121416>.
16. Gavez, S.: Neformalno učenje ranljivih skupin, 2008.(URL:<http://www.zvezalu.si/images/SonjaGavezDelavnica2>)
17. Hazl, V. & Marošek, J. (2005). Študija obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji. *Mednarodna konferenca S socialnim podjetništvom do kakovostne družbe* (5–31). Maribor: Eim – Sklad za razvoj in usposabljanje človeških virov.
18. Hazl, V. & Marošek, J. (2005a). Priporočila za pripravo modela uvajanja socialnega podjetništva v Sloveniji. *Mednarodna konferenca S socialnim podjetništvom do kakovostne družbe*. Maribor: Eim – Sklad za razvoj in usposabljanje človeških virov, 2005a, str. 2–13.
19. Lužar D., Gavez, S., Hazl, V., Marošek, J., Zagorc, S., Zagorc, S., Gorjanc, M., Kovač, Z., Branco, D. & Golob, M. (2005). *Študija obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji: s priporočili za pripravo modela uvajanja socialnega podjetništva: uvajanje modela socialnega podjetništva v treh pilotskih regijah v Sloveniji*. (str. 5–22). Ljubljana: JAPTI
20. Kovač, Z. (2006). *Podjetništvo, ustvarjalnost, inovacije: pot do uspešnih podjetij*. (str. 74–78). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
21. Kolarič Z., Černak-Meglič A & Vojinovič M. (2002). *Zasebne neprofitno – volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. Ljubljana: Založba FDV.
22. Mair, J., Robinson, J. & Hockerts, K. (2006). Palgrave Macmillian. *Social entrepreneurship*. (str. 4).New York: Basingstroke.

23. Marktl, I. (2005). Mednarodna konferenca S socialnim podjetništvom do kakovostne družbe (str. 1–3). Maribor: Neue Arbeit.
24. Mihajlovič, S. (2005, 4. december). Družbeno podjetništvo: Ljudi je treba naučiti loviti ribe. Finance. Najdeno 10. september 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/138984>.
25. Nicholls, A. (2006). *Fair trade: market driven ethical consumption*. (str. 12–23 in str. 211–213) London: Sage Print.
26. Nicholls, A. & Opal C. (2007). *Fair trade – market driven ethical consumption*. (str. 16). London: Sage print Pahor, N., Petrovčič, V. & Kaučič, P. (2004). Čas za socialno podjetništvo. Podjetnik letn XIII, 8, 14-16.
27. Pavel, I. & Štefančič, P. (2005). *Socialno podjetje: od ideje k praksi*. (str. 14–15). Ljubljana: Šent.
28. Perrini, F. (2006). *The new Social Entrepreneurship*. (str. 6–7). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
29. Petkovšek, J. (2004, 9. avgust). Dees Dearlove. Dnevnik. Najdeno 4. oktober na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/> tiskana izdaja št 153/2004
30. Pušnik, M. (2007, 23. julij). Invalidska podjetja. Finance. Najdeno 4. oktober 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/187234>
31. Smallbone, S., Evans, M., Ekanen, I. & Butters, S. (2001). *Researching Social Enterprise*. (str. 18). Middlesex University.
32. Smelser, N.J. & Swedberg, R. (2005). *The handbook of Economic Sociology*. Oxfordshire: Oxford University Press.
33. Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, T. & Trbanc, M. (2002). *Politika zaposlovanja*. (str. 13). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
34. Sonjak, K., Plevnik, I., Rogina, D., Vodovnik, P., Roncelli – Vaupot, S. & Krajnc, U. (2006). *Regionalni razvojni program za Koroško razvojno regijo 2007–2013*. Dravograd: Regionalna razvojna agencija za Koroško.

35. Tommasini, G.(2005). Legal frameworks of social economy in EU. Mednarodna konferenca s socialnim podjetništvom do kakovostne družbe. (str. 1–5). Maribor: Irecoop Veneto.
36. Tommasini, G. (2005a). An overview about social enterprises. (str. 3). Mednarodna konferenca S socialnim podjetništvom do kakovostne družbe. Maribor. Irecoop Veneto.
37. Thompson, J. & Dorhety, B. (2006, 3. junij). The diverse world of social enterprise. Emeraldinsight. Najdeno 15. januar 2009 na spletnem naslovu <http://www.emeraldinsight.com/0306-8293.htm>
38. Trupi, T. (2002). Socialno podjetje.(str. 34). Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
39. Wei-Skillern, J., Austin, J., Leonard, H. & Stevenson H. (2007). *Entrepreneurship in the social sector*. (str. 9–12). Los Angeles: Sage Publications.
40. Westall, A. (2001). Valueled Market driven – Social enterprise solutions to public policy goals. (str. 10). London: IPPR.

VIRI

1. Državni razvojni program za obdobje 2007–2013 [Ministrstvo za lokalni in regionalni razvoj]. Najdeno 12. september 2008 na spletnem naslovu http://www.svlr.gov.si/si/drzavni_razvojni_program/predstavitev
2. Predstavitev podjetja [Irecoop Veneto]. Najdeno 10. april 2008 na spletnem naslovu http://www.irecoop.veneto.it/sociale/index_uk.html
3. Interno gradivo Zavoda Ruj (2008)
4. Interno gradivo Neue Arbeit (2006)
5. Konferenca o možnostih za uveljavljanje socialnega podjetništva. [Časopis Finance] Najdeno 20.avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/121416>
6. K boljšemu razumevanju socialnega podjetništva. Najdeno 30. aprila 2009 na spletnem naslovu http://www.dspcenter.si/index.php?do=newicce#novica_27
7. Letno poročilo Neue Arbeit (2008), 1. 2. 2008

8. Predstavitev podjetja [Neue Arbeit gmbh]. Najdeno 1. februarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.neue-arbeit.at>
9. Socialna ekonomija v Evropski uniji. Najdeno 10. september 2008 na spletnem naslovu http://www.socialeconomy.eu.org/IMG/pdf/2007_06_15_EN_P_Block_Exemption
10. Podpora socialnemu podjetništvu. Najdeno 30. marca 2009 na spletnem naslovu <http://www.soncnica.net/dokumenti/novo/podpora.doc>
11. Program Aktivne politike zaposlovanja 2007–2013 [Zavod RS za zaposlovanje]. Najdeno 20. februarja 2009 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/SLO/dejavnost/programi/APZ_2007_2013.pdf
12. Promotorji socialnega podjetništva. Najdeno 15. januarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.teses.eu/upload/Z.Kovac.presentation.se.ppt>
13. Predstavitev podjetja. [Želva d. o. o.]. Najdeno 14. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.zelva.si/o-podjetju/predstavitev>
14. Zgodovina podjetja. [Želva d. o. o.]. Najdeno 14. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.zelva.si/o-podjetju/zgodovina>
15. Dejavnosti podjetja. [Želva d. o. o.]. Najdeno 14. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.zelva.si/o-podjetju/dejavnosti>
16. Predstavitev socialnega podjetništva. Najdeno 7. novembra 2008 na spletnem naslovu <http://www.geacollege.si/Datoteke/Presentation.ASSE>
17. Predstavitev evropskega okvirja družbene odgovornosti. Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility. Commission of the European Communities. Najdeno 18. septembra 2008 na spletni strani http://portal.etsi.org/publicinterest/Documents/policy%20documents/socialresponsibility/com2001_366.pdf
18. Resolucija Evropskega parlamenta. [Evropski parlament]. Najdeno 3. aprila 2009 na spletnem naslovu <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP77TEXT+TA+P6-TA-2009>
19. Romi in socialno podjetništvo. Najdeno 26. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.podjetnik.si/default.asp?KatID=311&clanekID=3242>

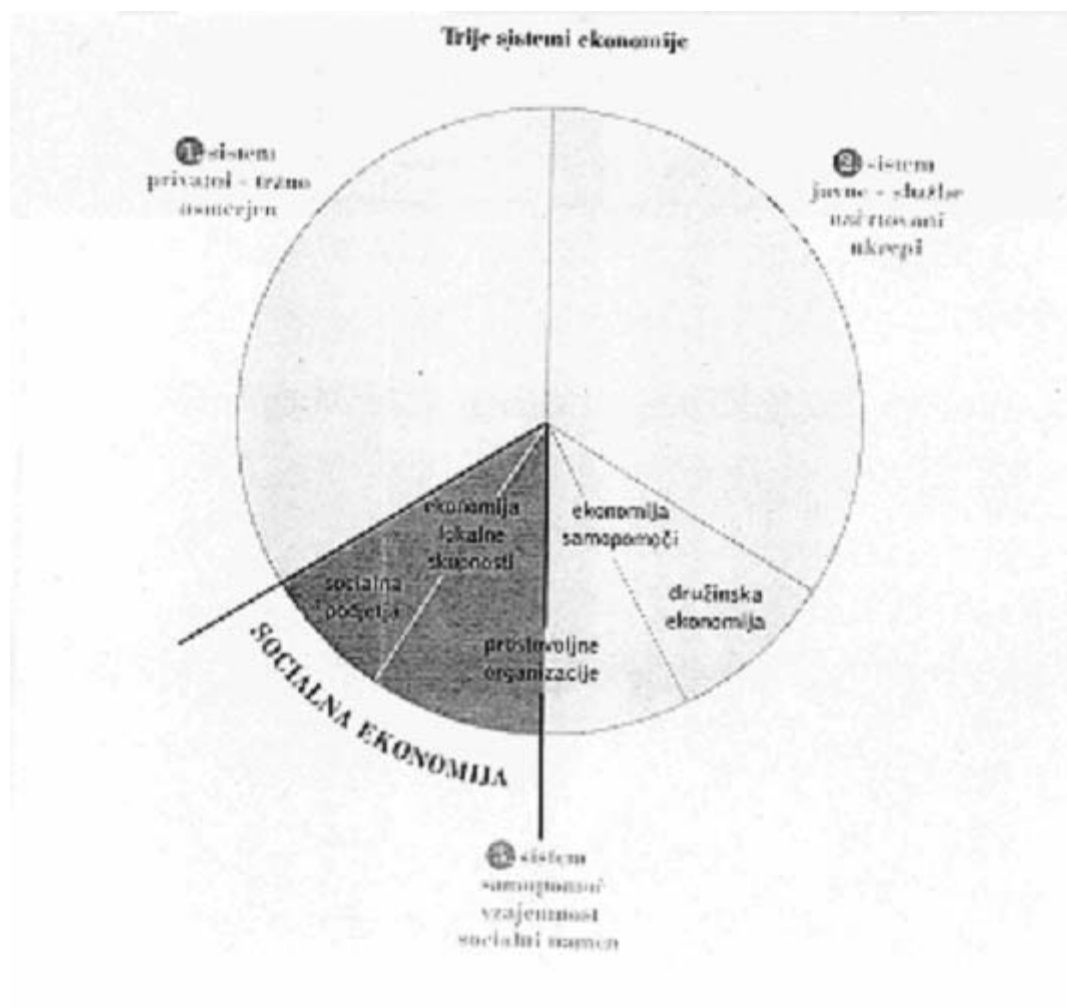
20. Predstavitev dejavnosti sklada [Sklad za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov]. Najdeno 14. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.svzi.si/index.php>
21. Socialna ekonomija v Evropski uniji. Najdeno 20. februarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.cefec.org/activities/index.html>
22. Strategija zaposlovanja v Evropski uniji. Najdeno 10. maj 2009 na spletni strani http://www.evropa.gov.si/zaposlovanje/strategija_zaposlovanja.pdf
23. Strategija socialnega podjetništva. Najdeno 15. Oktobra 2008 na spletnem naslovu http://www.kopje.org/alp_metka/index.php?sik=vsebinekot=132&lang=1
24. Socialno podjetništvo. Najdeno 10 februarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.socialenterprise.org.uk/default.aspx>
25. Socialna ekonomija v Evropski uniji. Najdeno 12. februarja 2009 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/social_economy.htm
26. Statistika brezposelnosti v Sloveniji. Najdeno 6. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/MesecneInformacije/2006/Maj/VE0506.pdf>.
27. Trg dela in Evropski socialni sklad v Sloveniji. Najdeno 5. septembra 2007 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti/pdf/trg_dela_ess_slo.pdf
28. Trg dela in zaposlovanja. Najdeno 24. oktobra 2008 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/delovnapodrocja/trg_dela_in_zaposlovanja/progress
29. There is more to business than you think – case study. Najdeno 15. decembra 2008 na spletnem naslovu strani <http://www.socialenterprise.org.uk/documents/guide.pdf>
30. Ukrepi, namenjeni prebivalstvu. Najdeno 30. marec 2009 na spletnem naslovu http://www.vlada.si/si/teme_in_projekti/aktivno_proti_financi_in_gospodarski_krizi/ukrepi_namenjeni_prebivalstvu
31. Uvajanje modela socialnega podjetništva v treh regijah. Najdeno 20. oktober 2008 na spletnem naslovu <http://www.center-rcv.org/index.php?id=1228>

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Trije sistemi ekonomije	1
Priloga 2: Abecedni slovar tujih izrazov	1
Priloga 3: Seznam pogosto uporabljenih kratic.....	3

Priloga 1: Trije sistemi ekonomije

Vir: Lužar et al., 2005 str.39

Priloga 2: Abecedni slovar tujih izrazov

TUJ IZRAZ	PREVOD
British institute of Industrial Therapy	Inštitut Velike Britanije za delovno terapijo
Grassroots	Osnova
Neue Arbeit gmbh	Podjetje Neue Arbeit (novo delo)
Social firm	Socialno podjetje
Social enterprise	Socialno podjetje
Social ownership	Socialno prepletena lastniška struktura
Social Enterprise: A strategy for success	Socialna podjetja: Strategija za uspeh
Social Enterprise Unit	Podporni mehanizem za socialna podjetništva v Veliki Britaniji
Social Enterprise coalition	Podporni sistem za socialno podjetništvo v Veliki Britaniji – koalicija za socialna podjetja

Priloga 3: Seznam pogosto uporabljenih kratic

KRATICA	RAZLAGA KRATICE
APZ	Program Aktivne politike zaposlovanja
BDP	Bruto družbeni proizvod
CEFEC	Evropska zveza socialnih socialnih podjetij, zaposlitvenih iniciativ in socialnih kooperativ
DDV	Davek na dodano vrednost
ESS	Evropsi socialni sklad
EQUAL	Pobuda Evropske unije za zaposlovanje , socialne zadeve in enake možnosti
JAPTI	Javna agencija Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije
MG	Ministrstvo za gospodarstvo
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
PDCD okvir	Okvir socialnega modela
PCMG	Podjetniški center za malo gospodarsko
SWOT ANALIZA	Analiza prednosti, slabosti, nevarnosti in priložnosti
UL RS	Uradni list Republike Slovenije
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje